UNIVERSAL
LIBRARY
OU_206267
UNIVERSAL
LIBRARY

OUP—556—13-7-71—4,[illegible]

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T181.4 Accession No. T 264[illegible]

Author S96M

Title [illegible] 1931

This book should be returned on or before the date last marked below.

శ్రీలలితాగ్రంథమాలా

ప్రథమ సంచిక,

మణిద్వీపము

ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము.

ప్రథమప్రచురణము 1000 ప్రతులు.

Copy Rights Reserved.

1931.

శ్రీవిద్యాముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

విజయనగరము.

కృతి సమర్పణము.

ఇదందామమణిద్వీపం మణిభిశ్శాస్త్రసింధుజైః
గ్రథితం బ్రహ్మసూత్రేచ విదాంకుర్వంతు పండితాః॥

శ్రీదేవ్యాశ్చార్పితం భక్త్యా దర్శనీయం ప్రయత్నతః
అమూల్యం నూతనందివ్యం విదాంకుర్వంతు పండితాః॥

ఈ మణిద్వీపమనుహారము శాస్త్రసముద్రములనుంచి సంపాదించబడిన రత్నములతో, బ్రహ్మయనెడి సూత్రమున గ్రుచ్చబడి, జగజ్జననియొక్క కంఠమందుంచబడినది. ప్రయత్నించి చూడతగినది. ఇది నూతనమైనదియై, తేజోవంతమై శోభిల్లుచున్నది. దీనికి భూలోకమందు వెల యేమున్నది! గనుక పండితులందరును చిత్తగించవలెను.

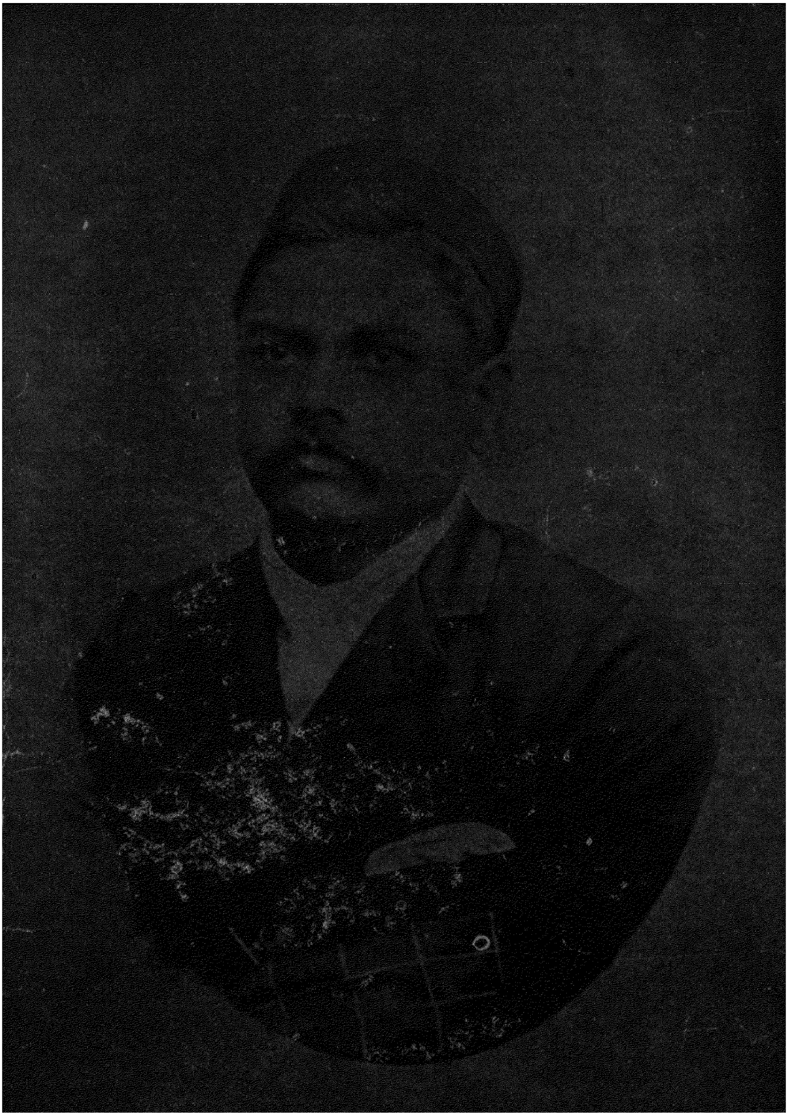

THE AUTHOR.

ప్రకటన.

సమస్త విద్యలకు నాలవాలంబై, సమస్తదేశములవారిచేతను కొనియాడబడుచున్నది మన మాతృభాషయగు సంస్కృతభాషయె.

అట్టి మనభాష మనకు దురవగాహమైపోవుటయు సందరికున్ను విశదమె. ఇందుకు గారణమేమన! మనదేశము పరదేశజనాధీనమై యుండుటచేతను, ఈభాషాజ్ఞాన మువాధిసంపాదనకు సాధనము కాక పోవుటచేతను, మనలో చాలమంది కుపాధులు తక్కువగనుండుట చేతను, పాశ్చాత్యవిద్యాగ్రంథము ప్రబలినకొలది ప్రభుపమ్మతములైన శాసనముల కుపపత్తిసిం జెప్పినగాని ఆశాసనములను గౌరవించు లోకము కాకపోవుటచేతను అట్టి క్లిష్టవిషయములకు యుక్తియుక్తముగ నుపపత్తిని జెప్పు పండితులరుదైపోవుటచేతను, సమస్త విద్యారత్నగర్భయగు మనభాషయు, అందలి గంభీరార్థావబోధకములగు మన సనాతన ధర్మములన్నియు, క్రమశః క్షీణించుచున్నవి. జనులందరును స్వతంత్రులై యథేచ్ఛగ సంచరించుచున్నారు.

ఇట్టి చిక్కును తొలగించుటకై మేమొక సంఘముగనేర్పడి, పండితుల సహాయమును దీసికొని, "శ్రీ లలితా గ్రంథమాలా" యను పేరున కొన్ని ముఖ్య గ్రంథములను, దేశభాషలలోనికి ప్రకటించ జూచుచున్నాము. అట్టి సందర్భములో మాకుదొరకిన గ్రంథములలో ఈ మణిద్వీపమనునది మొదటిది. ఇదియు మాయుద్యమమున కనుకూలించునదియె. కనుక దీని ముందు పరిచయించితిమి.

దీనియందు, మనవిద్యలన్నియు శ్రుత్యనుసారముగ ప్రస్తుత నాగరికుల కనుకూలించునటుల యుక్తి యుక్తముగ వివరించబడినవి. దీనినిగురించి పండితులందరును వారె వారి ఆమోదపూర్వకమైన

యాశీర్వచనముల నిచ్చియున్నారు. వాటిలో కొన్నిటి నిందు ప్రచురించితిమి. చూచినమీకే విశదముకాగలవు.

దీనిఉత్పత్తి. ఈగ్రంథకర్త 1908 సంవత్సరములో మైసూరు గ్రామములో తానుద్యోగ ప్రతిబంధితుడై యుండు కాలములో తన విరామకాలమును గ్రంథరచనకై వినియోగించుచూ " My leasure hours " అను పేరున దీనిని వ్రాసెను

తరువాత " Sketch book " అనుపేరున 1920 సంవత్సరములో Burdwan, Bengal Presidency లో ఖేటకదర్శనము గ్రంథమును వ్రాసెను.

ఇది జ్యోతిశ్శాస్త్రమందలి జాతకభాగమునుగూర్చి చెప్పునట్టి నిదర్శనగ్రంథము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము, దీనియందు గ్రహవిభాగము, కేంద్రకోణవిభాగము, భావవిభాగము, రాశివిభాగము, మొదలగు సంశములన్నియు అనుభవసిద్ధముగ బహు స్పష్టముగ జెప్పబడియున్నవి. ఇది పెద్ద వృత్తములతో శాస్త్రమంతయు ముఖ్యముగ నుండునటుల నూతనముగ వ్రాయబడినది. ఉత్తరకాలామృతమును పోలియుండును దీనియందుదాహరణముగ నీయబడిన అనేకవందల జాతకములను భవములోనున్నవి నిదర్శనముగ నీయబడియున్నవి. దీనియందుగల విశేషమిదియొకటి. ఇట్టి నిదర్శనములుగ నీయబడిన జాతకములు లేకపోవుటచేతనే యీశాస్త్ర మపయశస్సు పాలగుచున్నది. అట్టి లోపము నివర్తించుటకే ఈగ్రంథకర్త ఈగ్రంథమును తిర్గి వ్రాసెను.

మూడవది " అసందర్భ సంధ్యాసందర్భము " ఇది సాధ్యావందనముపై చక్కని విమర్శ. దీనికిదివరకు భాష్యము లెన్నియో గలవుగాని విమర్శలేదు. అట్టిలోపమును భర్తీచేసి, దాని యావశ్యకతను తేటతెల్లముగ జెప్పును. దీనినామూలాగ్రముగ చూచినవారెవరును సంధ్యావందనముచేయక యుండరని మాదృఢనమ్మకము.

మఱియు సర్వతంత్ర స్వతంత్రుడగు ఈ గ్రంథకర్త తాను చిన్నతనమునుండియు అభ్యసించుచు వచ్చిన శాస్త్రములనన్నిటిని సుఖబోధకముగ నుండునటులను, శాస్త్రబాహుళ్యము లేకుండగను, యుక్తియుక్తముగను, విరళముగను తెనిగించెను. వాటిలో, సాంఖ్యసూత్రములును, వేదాంతసూత్రములును, యోగసూత్రములును, ధర్మసూత్రములును మొదలైనవి కలవు. వాటినన్నిటిని ప్రచురింపవలయునని మేముకోరగా, లోకములో గ్రంథములు తక్కువాయినాయని విసుకుజెంది పరిత్యజించితినని చెప్పిరి. వీటినిగూడ మేము క్రమముగ ప్రచురించ [illegible]చుచున్నాము.

కనుక, విద్యాభిమానులైన ధనాఢ్యులందరును, మాకుదోడ్పడి మాప్రయత్నము నిరంతరాయముగ సాగించి ధర్మసంస్థాపనచేయ ప్రార్థించుచున్నాము.

ఈమా ప్రథమోద్యమమునందు వాక్సహాయమును, ధనసహాయమును చేసిన మామిత్రవర్గమున కెంతయు కృతజ్ఞులము.

ఈపుస్తకములను కోరువారు ఈక్రింది చిరునామాకు వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

Apply to :—

JAMMALAMADAKA BROTHERS,

PUBLISHERS OF

Sri Lalita Grandha Mala Series,

(RAMARAOPETA) COCANADA

East Godavari District.

OPINIONS

I heard portions of the work Manidwipam kindly read out to me by the author Brahmasri Jammalamadaka Suryanarayana Sastriar.

The story is taken from the Devi bhagavatam and the author has given it a new & interesting setting. The similes adopted by him are apt and taken from modern sciences. The author is to be congratulated in expounding high philosophical truths in such flowing and easy verse. I have no doubt that the book deserves the careful perusal of all interested in Indian Philosophy.

VIZIANAGRAM. 30—6—1931. (Sd.) P. V. RAMANUJA SWAMI, M. A.,
Principal,
Mhaarajah's Sanskrit College:

I have read with great interest the work entitled "Manidwipa" written in verse by my friend Brahmasri Jammalamadaka Suryanarayanasastriar, Though an Engineer by profession, he is a sound and good Sanskrit scholar. He has a knowledge of yoga and Mantra-sastras which is not ordinarly found. Like the eminent poet Lord Tennyson he attempted to give a poetic expression to current scientific ideas and his success in putting flowing and melliflous verse abstruse philosophic and scientific truths is noticeable. In these days when Hindus do neither find time nor have a desire to study Sanskrit, it is rare to find a scholar-poet of his attainments. He deserves the heartiest congratulations of all interested in Sanskrit studies, for writing this charming work "Manidwipa".

VIZIANAGRAM: 3—4—1931 (Sd.) K. Rangachari, M. A. B. L.,
Prof. Maharajah's College
&
Member of the Senate, Academic Council, Andhra University.
& Municipal Chairman,

"'MANIDWIPA' by M. R. Ry. J. Suryanarayana garu is an allegorical poem in Sanscrit, setting forth the need of practical worship and not mere theoretic knowledge of the Supreme. It is written in flowing, easily-understood, sanscrit verse. The style is attractive; and the descriptions picturesque. The metaphors the author employs are not conventional, but modern and novel, often revealing the author's knowledge of modern science and wide observation and experience of men and things. The central theme of the work is 'Advaitic' philosophy, treated in a popular way, with 'Devi', as the central figure and 'Siva', her supreme Consort, the expounder of the problem of life and means of final beatitude. In my view, the author has succeeded in bringing INDIAN PHILOSOPHY from her lofty and sometimes unreachable heights, to within the grasp of the young and the curious, who should find 'Manidwipa'. an entertaining work, teaching the lofty truths of the 'Upanishads', and making them understandable witout effort. Sanscrit, though the most appropriate medium for the author's thoughts, is not probably within the grasp of many. In a Telugu version, "MANIDWIPA" is bound to be a very popular, useful and instructive work.

Vizianagaram } (sd) N. Venkataraman, M. A.
19—6—31 } Professor of Philosophy, Maharajah's College,

ఇయం మణిద్వీపవర్ణనా మయాదృష్టా. అభ్యర్హితా ఏవ విషయా స్సర్వత్ర దృశ్యంతే. బుద్ధిమద్భి ర్దేవీభక్తై శ్చ అవశ్య మస్యాః ప్రచారః కర్తవ్యః

విజయనగరం } ముడుంబై నరసింహాచార్యస్వామి,
22-5-1919 } వీరు విజయనగరాస్థాన పండితులు.

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః.

బ్రహ్మశ్రీ జమ్మలమడక సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారిచే వ్రాయబడిన మణిద్వీపమను, సంస్కృతకావ్యము నామూలాగ్రముగ జూచితిమి. కవిత్వము ధారాళమై, భావగాంభీర్యము గలదియై, రసవంతమై, మృదుపద గుంభితమై యలరారుచున్నది. గ్రంథమును జదువునప్పుడు, హృదయమునాకర్షించి, మణిద్వీపమున జేర్చి పరదేవతాదర్శనానందమును కలిగించుటలో నతిశయోక్తి లేదు. ఈగ్రంథము సందేహవిషయములై యున్న, యనేక శాస్త్రాంశములను, నిర్మలముగా చర్చించి, యనుభూతమార్గము నుపదేశించుచున్నది. గ్రంథములోని ప్రత్యంశము వీరు స్వానుభవముచే సాధించినదేగాని, శుష్కానువాదముగా జెప్పిన దించుకేనియు లేదు. ఈగ్రంథ మభ్యాసకులకు, నుపాసకులకు చింతామణియనవచ్చును. శాస్త్రార్థములను సులభముగా హృదయమున కంటునట్లుచేయుట వీరికి సహజము. యేక్లిష్ట విషయమయినను నేర్పున సరళధారలో వ్రాయుట వీరిసొమ్మని చెప్పవచ్చును. ఇది పూర్వసుకృతఫలముగాని తెచ్చిపెట్టికొనినది కాకపోవుటచేతనే సర్వాత్మనా శోభిల్లుచున్నది.

బొబ్బిలి
22-4-31

ఆకెళ్ళ సూర్యనారాయణశాస్త్రి
సంస్కృతపాఠశాలాప్రధానోపాధ్యాయులు.

సాహిత్యశిరోమణి
కొల్లూరి మహాదేవశర్మ
సహోపాధ్యాయులు.

బ్రహ్మశ్రీ జమ్మలమడక సూర్యనారాయణగారు శ్రీమద్దేవీ భాగవతమందలి మణిద్వీపవర్ణన ననుసరించి రచించిన 'మణిద్వీపమను' గ్రంథమును, నేనామూలచూడముగ జదివితిని. ఇందు బ్రధానముగ యోగశాస్త్రముయొక్కయును, మంత్రశాస్త్రముయొక్కయును, సంగీతశాస్త్రము మొదలగు నితరశాస్త్రములయొక్కయును, ననేక సాంప్రదాయములను సయుక్తికముగ వీరు చేర్చిరి. దీని మూలమున నీ గ్రంథము విద్వజ్జనగోష్ఠిలో బ్రశంశనీయత గాంచునని నేతలంచుచున్నాను.

విజయనగరం
15-7-31.

మహామహోపాధ్యాయ
తాతా సుబ్బారాయుడుశాస్త్రి

సంస్కృతకళాశాలా ప్రధానోపాధ్యాయులు.

శ్రీమద్భిర్జమ్మలమడక వంశ భూషణై ర్బ్రహ్మశ్రీ సూర్యనారాయణశాస్త్రిభి ర్విరచితం మణిద్వీప నామక మతిమనోహరం కావ్యరత్నం, కృపయా తై రేవస్వయం సాదరం శ్రావితం. సరళ మృదుళభణితిరస్యకవేస్సర్వత్రాఽస్మిన్కావ్యే పరిస్ఫురతి. మంత్రశాస్త్రప్రతిపాదితాని బహూని శ్రీవిద్యారహస్యాని, నవేదాంతార్థ విరుద్ధానీతి సమర్థయితుం కృతప్రయాసో యం కవిః. కౌలాచార ధర్మపద్ధతేరపి సమాదరణీయతా తత్రతత్రసూచితా. 'కాళో ధర్మః కస్య వానప్రియంభవతీ'తి వాక్యమిదానీం స్మృతిపథమవతరతి.

సుప్రసిద్ధ దర్శన విముఖానాం కేషాంచి దాధునికా నామపి తత్వమార్గదర్శనే సాక్షాన్మణిదీప ఏవేయం మణిద్వీప ఇతివక్తవ్యం.

అస్యకావ్యస్యాంధ్రానువాదః కర్తవ్య స్సంస్కృతభాషా నభిజ్ఞానామాంధ్రాణాం సుఖబోధాయేతివిజ్ఞాపయె

పార్వతీపురం
10-5-35.

మహోపాధ్యాయః
ఆచంట వెంకటరామ సాంఖ్యాయనశర్మ,
ప్లీడరు.

శుభం.

సుధాబ్ధానందనోద్యానే మణిద్వీపస్య మధ్యగాం
బాలార్కమండలాభాసాం చతుర్బాహుం త్రిలోచనాం
పాశాంకుశశరాం శ్చాపం ధారయంతీం శివాంభజే॥

ఇహఖలులోకే సకలజగజ్జన నాటవనాది లోలాంతరంగః శ్రీ పరమేశ్వరః మహామోహాంధకూప చంక్రమణపర్యాకుల లోకాను గ్రహ జిఘృక్షయా శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యవర్యా ద్యాత్మనా నిజాంశేనావతీర్య శ్రీమచ్ఛారీరకమీమాంసోప నిషద్గీతాసహస్రనామస్తోత్ర సనత్సుజాతీయభాష్యాదిప్రణయనవ్యాజేన సాధుజనా న్కృతార్థయన్, తత్రతత్ర దేవతాయతనయంత్రోద్ధారాదిభిరనితరసాధ్యైః కర్మభి ర్నిఖిలజగతాం విస్మయమాదధానో నిఖిలబుధజనాభివంద్యా దేవతాస్తోత్రకదంబకలనేన ప్రణతజనాన్కృతార్థయన్ పరమపురుషార్థ సంపాదనధురీణాః ముముక్షూణాం శ్చానందయన్నాస్తే।

అద్యఖలు శ్రీమ త్కౌండిన్యసగోత్ర జమ్మలమడకోపనామకసూర్యనారాయణశర్మవర్యాః

సైవేహవాణీ జనతాపహారిణీ। సుధారిణీ సంసృతి సింధు తారిణీ।
యానంతనామావళి పుణ్యహారిణీ స్కలత్సుదైన్యద్యుపిసావికారిణీ॥

ఇత్యభియుక్తోక్తిమవష్టభ్య రసాత్మక కావ్యస్యైవ కావ్యత్వేన ధర్మప్రాప్తిశ్చ శ్రీమత్పరమేశ్వర చరణారవింద స్తవాదినాకావ్యేన.

'ఏకశ్శబ్ద స్సుప్రయుక్త స్సమ్యక్ జ్ఞాతస్స్వర్గేలోకే కామధుగ్భవతీతి వేదవాక్యైశ్చ, సుప్రసిద్ధైవేతి నిశ్చిత్య శ్రీమన్మణిద్వీప వర్ణనద్వారా శ్రీమత్పరాభట్టారికాం పరమేశ్వరీమారాధ్య స్వయంతీర్త్వా పరాంస్తారయితుకామాః మణిద్వీపవర్ణనాత్మికాం స్తుతిముత్తల్లి

కాంసమచీకరన్. సాచేయంస్తుతిః మృదుపదబద్ధా అర్థగాంభీర్యయుక్తా పరనశ్రవణమననాదినా భక్తాన్పుఃషార్థేషు ప్రవర్తయంతీపరమేశ్వరీం ప్రీణయతి—తస్మాదుపాదేయమేవ మణిద్వీపవర్ణనం. తచ్ఛేదంవినా ముద్రణం సకలవిద్వద్భక్తజనమనోగోచరం నభవతీతిమయాతత్రతత్ర సంశోధ్యముద్రాపయిత్వా ప్రకాశితం

ప్రార్థయే విద్యారసికాన్ మహాశయవరా న్గుణదృష్ట్యాఽత్రనయనార్పణానుగ్రహద్వారా గ్రంథకర్తుర్మమచ పరిశ్రమసఫలీకరణాయేతి శం.

విజయనగరం. }
30-3-31. }

రుద్రానట్ల రామశాస్త్రి.
సంస్కృతపాఠశాలోపాధ్యాయులు.

ఓం

మహాశయాః !

పర్యవేక్షితోఽయం మయా మణిద్వీపాఖ్యో గ్రంథః. అస్యచ మహాపురాణాంతర్గత దేవీభాగవత పరిఖ్యాత మితివృత్తం. కలిగత పరదేవతావిషయక రతిభావస్య ప్రాధాన్యేన వివక్షణా ధ్వనిత్వం. పరమేశ్వరీదివ్యశ్రీభూతే ర్మణిద్వీపముక్తిమండపాదే రత్రవిషయస్య సత ఏవోపనిబద్ధా త్సత్కావ్యత్వం. పునశ్చ సాంఖ్యయోగాది దర్శనవిషయాశ్చ కౌశలేనో పనిబద్ధా భూయసా దృశ్యంతే.

తాదృశానాంచ విషయాణాం లోకానుగుణ్యేన సన్నివేశదర్శనా త్కావ్యనిర్మితి హేతుభూత లోకశాస్త్రకావ్యాద్యవేక్షణాదికమతినిపుణ మున్నేతుం శక్యతే.

ఉమామహేశ్వర సంవాద ముఖేనో పక్రమా త్పురాణచ్ఛాయాచ దృశ్యతే.

అతస్సదిదం కావ్యం జీయా దాచంద్రతారక మిత్రిశం.
ఇత్థంనివేదయితా సంస్కృతకళాశాలా వ్యాకరణాలంకారా ధ్యాపకః.

నౌడూరోపనామకో వెంకటశాస్త్రి.
విజయనగరం, 15-3-31.

శ్రీయుత జమ్మలమడక సూర్యనారాయణాభిధ స్తత్వదర్శీ చిర కాలానుష్ఠితానశనవ్రతపూర్వకపరదేవతారాధనః శ్రీపరదేవతాప్రసాదలబ్ధతత్వజ్ఞానో లోకానుజిఘృక్షయా 'మణిద్వీపాఖ్యం గ్రంథ మకరోత్. కృత్వాచ ఆపరితోషాద్విదుషా మిత్యాద్యభి యుక్తోక్త్యా విద్వత్పరితోషపూర్వక సాధుత్వ నిర్ణయాయమహ్యామివ మహ్యాపి .... తేనాహ్యామందానందకందళితహృదయార విందస్తతోప్యధికతర పాండిత్యప్రదానేన పరమేశ్వర స్తమనుగృహ్ణాత్వితి శతకృత్వ స్సహస్రకృత్వ స్సంప్రార్థయె.
ఏవంవిజ్ఞాపయితా సంస్కృతకళాశాలాన్యాయమీమాంసాధ్యాపకః
గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రి,
విజయనగరం, 20-3-31.

శ్రీ జమ్మలమడక సూర్యనారాయణశాస్త్రిణా విరచితం 'మణిద్వీపం' నామగ్రంథమహం ....
ఏతద్గ్రంథరచనాతు అత్యుదారాశయపరిపూర్ణతయా గ్రంధకర్తురేవవ్యాఖ్యా మపేక్షతఇతి మదాశయః. ఏతద్గ్రంథద్వారా శ్రీశాస్త్రి వర్యశ్చ పరంఖ్యాతింగత్వా పుత్రపౌత్రాభివృద్ధ్యాచిరంవర్ధతు.
విష్ణుదాసః, దివాన్బహద్దూర్,
విజయరాపురపు అనంతరామః
Retired Dewan of Vizianagram Samasthanam.
4-4-31.

శ్రీమత్పర దేవతాయైనమః.

మణిద్వీప వివరణముఁగూర్చిన పలుకు.

బాల్యమాదిగ నాకుఁ బరిచితులును బూజ్యులును నగు బ్రహ్మశ్రీ జమ్మలమడక సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారి కృతమగు నీమణిద్వీపమును వీరు ప్రారంభించిన దాదిగ నేను జూచుచునే యుంటిని. నేను విద్యాసముద్రులు బ్రహ్మశ్రీ భమిడిపాటి అచ్యుతరామసోమయాజి పూజ్యపాదములతో దర్శన గ్రంథముల నభ్యసించిన పిమ్మట నీగ్రంథకర్త ప్రతిభావిశేషము నాకు బోధపడినది. వీరి తీవ్రనిష్ఠయును ప్రవర్తనము సమన్వయజ్ఞానము నత్యద్భుతములగుటచే నీమణిద్వీపగ్రంథములో వీరనుభవపూర్వకముగ వ్రాసిన విషయములను వీరిముఖముననే గ్రహించి జ్ఞానవిద్యయందలి సందేహములను దొలఁగించుకొని శాస్త్రవిషయముల ననుభవమునకుఁ దెచ్చుకొని ధన్యుఁడనైతిని.

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరారంభమున మేముభయులము బ్రహ్మశ్రీ మహోపాధ్యాయ ఆచంట వేంకటరాయసాంఖ్యాయనశర్మ గారిని దర్శించి తత్సమ్ముఖమున నీగ్రంథమును వినిపించితిమి. వారు చాలసంతోషించి దీని కాంధ్రమున వివరణమువ్రాయ నన్నాజ్ఞాపించిరి. గ్రంథకర్తయుద్దేశమునదియే కాని శుకానువాదముగ శాస్త్రముల నభ్యసించిన నేనీమహాకార్యమునకుఁ దలపడుట సాహసకృత్యమని భయపడితిని. హాస్యాస్పదుడ నగుదునేమో యని సంశయించితిని. కాని గ్రంథకర్త నాకు బోధించినరీతిని వారి వాక్యములనే సందర్భముగఁ గూర్చితిని. నేనూహించి వ్రాసినదింతయు లేదు. ఆయనుభవమును నాకు లేదని ఘంటాపథముగఁ జెప్పఁగలను. కావున నేనుభయపడనక్కఱ లేకపోయెను. వీరీ గ్రంథమునందు మాయకు

బ్రహ్మమునకుఁగల సంబంధము, ఉపాసనయందు మంత్రములకుఁగల ప్రాముఖ్యము, యోగాభ్యాసావశ్యకత, పరదేవతోపాసనయందలి ప్రాశస్త్యము, పరదేవతాస్వరూపము, మణిద్వీప నిర్మాణమునకు, శరీర నిర్మాణమునకు గల సంబంధము, షట్చక్రముల స్వభావము బంధత్రయావశ్యకత, పూజావిధానము, జపవిధానము, కుండలినీపర శక్తుల కభేదనిరూపణము, జీవేశ్వరుల విభాగము, మొదలగు నంశము లను తమతీవ్రతపస్సుచేఁ బూర్ణపట్టాభిషిక్తులయి స్వానుభవమునకు దెచ్చుకొని వ్రాసినే లోకోపరార్థము తమకుఁగల సంగీత, చిత్రలేఖన కర్మవిద్యలందలి (Engineering)యమేయ వైదుష్యమున హృదయ యంగమముగ బోధించి ప్రకటించిరి. ఈవివరణమందలి విమర్శన మంతయు గ్రంథకర్తదే. భాషాదోషములు మాత్రమునావి. అంద ఱకు సులభముగ బోధపడుటకయి వాడుకలోనున్న ప్రయోగముల నక్కడక్కడ నల్లివ్రాసితిని. కావున పండితులు క్షమింతురుగాక! ఈగ్రంథమును పాఠకుల కప్పగింపఁబడుచున్నది, కావున దీనిప్రశస్తిని వారేగ్రహింపవలయును గాని నేను చర్చించివ్రాయుట యుక్తముగా నుండదని ఇంతటితో ముగించుచున్నాడను.

ఇట్లు విధేయుఁడు,

బుర్రా బాలకృష్ణశాస్త్రి,

ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయుఁడు,

బొబ్బిలి సంస్థానం హైస్కూలు.

బొబ్బిలి.
3—5—1931

శ్రీలలితాంబికాయైనమః

అవతారిక.

యీగ్రంథము దేవీభాగవతమునందు ద్వాదశస్కంధములో 10, 11, 12 అధ్యాయములు మణిద్వీపవర్ణనమని వ్యాసమహర్షిచే వర్ణింపబడియున్నది. దానిని నేను 1900 సంవత్సరమాదిగఁ బారాయణచేయుచు అనుష్టుప్శ్లోకములలోనున్న యీభాగమును పెద్దవృత్తములుగా వ్రాయబూనితిని. లోకములో పారాయణార్హమైన, ఉపనిషత్తులు, భగవద్గీతలు మొదలైన గ్రంథము లనేకములున్నప్పటికిని నేను వానినన్నిటిని వదలి దీనినే యేల పారాయణ మొనర్చితినో పెద్దలకు కొంత సూక్ష్మముగా మనవిచేయుచున్నాను.

ఉ ప ని ష త్తు లు.

శిక్షావల్లి :— దీనియందు మనము నడచుకొనవలసిన రీతిని (సత్యంవద—ధర్మంచర—స్వాధ్యాయాన్మాప్రమదః—మాతృదేవోభవ—పితృదేవోభవ— అనియు— సయఏషోంతరహృదయ ఆకాశః—

అని యీఅనువాకమందు ఉపాసనాపద్ధతిని గొంచెము సూత్రప్రాయముగ వర్ణించియున్నారు. కనుక దానియభిప్రాయము మనము తెలిసికొని ఆప్రకారము నడుచుకొనవలసినదేకాని ఆమాటలను నిత్యము పారాయణ చేయుటవలన లాభమేమి ?

ఆనందవల్లి:— దీనియందు బ్రహ్మానందము, మనుష్యానందముకన్న నెంతఘనమైనదో ఆసంగతి క్రమముగా చక్కని పద్ధతిని చెప్పఁబడినది. గనుక అట్టి మహావైభవము మనకెట్లు ప్రాప్తించునో దానికై ప్రయత్నించవలయునే కాని "బ్రహ్మానందము గొప్పది, గొప్పది" అని యనుకొనిన లాభమేమి! ?

భృగువల్లి :— దీనియందు వరుణుడను మహర్షి తన కుమారునకు బ్రహ్మోపదేశము చేయుకాలమందు అతని యధికారతారతమ్యమును బరిశీలించుచు గ్రమక్రమముగా, నీదురవగాహ మైన బ్రహ్మతత్త్వము నుపదేశించిరి. అందువలన అట్టి ప్రజ్ఞ మనకును గలుగునట్లు ప్రయత్నించవలయునేగాని వరుణమహర్షి భృగుమహర్షికి బ్రహ్మతత్త్వమిట్లుపదేశించెనని మనము మూడువేళలను పారాయణ చేసినందువలన లాభమేమున్నది ?

ఇఁక భగవద్గీతలు :— ఇదియును ఉపనిషత్తులతోఁ దుల్యమైన గ్రంథమే. అయిన దీనియందలి విశేషమేమో పరిశీలించి చూతము. ఇది భారతమునందు శ్రీకృష్ణభగవానుడు యుద్ధఘట్టమున భీష్మద్రోణాచార్యులవంటి గురు సంఘమునంతను నిర్మూలించవలసినతరి, దుఃఖాక్రాంతుడై నిశ్చేష్టుడైన అర్జునునకుపదేశించిన యుద్ధగ్రంథము. దీనిలో "చంపెడివారెవరు! చంపబడెడిదెద్ది! మరణమననేమి! మానవుడేమిచేయవలయును!" అను సంగతులను స్పష్టముగా బోధచేసి క్షత్రియధర్మమైన యుద్ధమందు నియోగించి యుద్ధమును సాంతముగా జేయించినాడు కనుక మనమున్నూ అట్టికులోచి

తమైన కర్మలనాచరించవలయునేగాని శుష్కాలాపములు చేసినందు వలన లాభమేమున్నది?

యోగవాసిష్ఠము:— ఇదియును రాజ్యకాంక్షనువదలి పిచ్చి వానివలె కూర్చుండిపోయిన రామచంద్రునికి వశిష్ఠమహర్షి "మానుష్యైవయుక్తేన యాతా దేవేంద్రముఖ్యతాం" అను మొదలైన మాటలను మరికొన్ని చిత్రమైన కథలను బోధించి రాజ్యమందు నియోగించి రామాయణ కథనంతటిని సాంతముగ నడిపించినారు. కనుక మనమున్ను వాటిలోని సంగతులనెల్ల నామూలాగ్రముగ నెరిగి యాప్రకారమాచరించవలయునేగాని పారాయణమాత్రాన మనకెట్టి లాభమును కలుగదు. అయిన లోకములో చాలమంది పెద్దలీ యుపనిషదాది గ్రంథములు నిత్యము పారాయణ చేయుచుండుట మనము చూచుచునేయున్నాము. దీనికెట్టి యర్థమునులేదా! కలదు. వానిని నిత్యము పారాయణచేయుటవలన వానిలోని సంగతి సదా స్ఫురించి యావిధముగా మనము నడచుకొనునట్లు చేయగలదను నట్టి నమ్మకముతోడనే వారట్లాచరించుచున్నారు గాని కేవల పారాయణ మాత్రమునసే ప్రత్యేక ఫలమున్నదని చెప్పగూడదు.

అయిన పారాయణకర్హమైన గ్రంథములెవ్వి? భగవన్నామ సహస్రములు చరిత్రరూపకమగు రామాయణాదులును పారాయణ చేయవచ్చును. అట్టి సందర్భములో ఈమణిద్వీప మెందులకు నేను స్వీకరించితినో చెప్పెదను. ఇది పరదేవతయొక్క పురవర్ణన. దీని యందు గలప్రాకారములును అందందుగలతోటలు మహాపద్మాటవి మొదలైనవి. నామనస్సున కధికాహ్లాదకరముగా నున్నందున దీనినే నేను పరిగ్రహించితిని. ఉపాసనాకాండయందనేక పురుషవిద్యలుండ నీపరదేవతా రూపమునేల ఉపాసించవలయునో దానినిగూడ కొంత విమర్శించిచూతము.

బహుజన్మార్జిత కర్మ వాసనావాసితమైన మనస్సునకుఁ బ్రీతి బంధహేతువగు అవిద్యయే బ్రహ్మ తత్వ సాక్షాత్కారము కాకుండ అవరోధమును గలిగించుచున్నది. దాని నివృత్తి కొరకే పరదేవతను మనమందరము నారాధించితీరవలెను. యీవిషయము నేనువ్రాసిన 'అసందర్భసంధ్యా సందర్భమందు' విపులముగ విస్తరించ బడినది. పంచదశియు అదె. ఈవిషయమును బహుస్పష్టముగా 3 వ అధ్యాయమందు 'నాధ్యం బ్రహ్మనకర్మభిః' అనికూడ చెప్పితిని గనుకనే మనభాష్యకర్తయగు శ్రీజగద్గురు శంకరాచార్యులవారు అద్వైత మతస్థాపకులై నప్పటికిని పరదేవతనే మిక్కిలిగా నారాధన చేసి పీఠత్రయమందును శ్రీచక్రస్థాపనచేసి ఆతంత్రమంతయుఁ జక్కగానడిపించిరి. వ్యాస సూత్రములలో 3 అధ్యాయము 3 పాదమందు పాసనావిషయమేకలదు. కనుక యిదతప్పమనకు వేరుదారి లేదు. దీనిననుసరించియే విశ్వామిత్రమహర్షి మనసంధ్యా వందనమందు స్త్రీరూపముగ 'ధ్యానముచేసి, తత్సవితుర్వరేణ్యం ధీమహి' అనివిరుద్ధముగా సంధ్యావందన కల్పనచేసినారు.

తరువాత రెండవది యోగశాస్త్రము దీని ప్రాముఖ్యమును విశేషించి వ్రాయనక్కరలేదు. ఏమనగా ఏకర్మను ప్రారంభించ బోవునపుడును "పునఃప్రాణానాయమ్య" అని ప్రాణాయామము చేయనిదీ ప్రారంభించుటలేదు కనుక దీనిని నేనెట్లు సేవించితినో యా ప్రకారము కూడ దీనియందు సూక్ష్మముగఁ గలదు. అట్లుకాదేని

"యథాసింహో గజోవ్యాఘ్రో భవేద్వశ్యశ్శనైశ్శనైః।
తథైవసేవితోవాయు రన్యథాహంతి సాధకం॥"

అనినట్లు దీనిని చూచి లోకులు భయపడి పరిత్యజించి ప్రాణానాయమ్య అనియొక్కసారి వదులుగా ముక్కుపట్టుకొని వదిలివేయుచున్నారు. ప్రాణాయామములేనిదీ యేకర్మయును చేసినలాభములేదు.

మరియు బ్రహ్మసూత్రములయందు వ్యాసులవారు "ప్రవేశ యోగోపపత్త్యుక్తః" అనె సూత్రముచే సీమతమునుఖండించి పిమ్మట వారే దానికి భాష్యము వ్రాసినారు దీని తాత్పర్యమేమో బుద్ధిమంతులూహించి తెలుసుకొనవలెను.

విషయ సూచిక.

త్రికూటములకుసమానముగా 3అధ్యాయములేర్పరుపఁబడినవి దీనిమూలగ్రంథముకూడ 3 అధ్యాయములె. 1 ప్రథమాధ్యాయమందు ఆపరదేవత శంకరునిచేత యీమణిద్వీపనిర్మాణము చేయించుకున్నట్లు నీలకంఠదీక్షితులవారి వ్యాఖ్యానమువల్ల తెలియుచున్నది. ఇందు 18 ప్రాకారములు మహారాజాధిరాజ వైభవముతో బహు చక్కఁగా నానాభాగములు వేర్వేరుగా విభజింపబడి నమర్చబడినవి తరువాత మహాపద్మాటవీ వర్ణనము బహు చమత్కారముగా (Engeering feats) చెప్పబడినది. ఆపైని చింతామణి గృహ వైభవమంతయుఁ గన్నులకగుపడునట్లు చెప్పఁబడినది.

2 అధ్యాయమందు పరదేవతాపరమేశ్వరులయొక్క సంవాద రూపకముగనుండును. ఇందు మన శాస్త్ర సాంప్రదాయములన్నియు గలవు ముఖ్యముగా జగద్వివర్ణనము చేయబడినది. అందు మంత్రశాస్త్రము యోగశాస్త్రము, కర్మవిపాకము, గర్భోపనిషద్రహస్యములునూ పంచాగ్నివిద్య క్రమమున్ను బహువిపులముగ నున్నవి.

3 ఈ అధ్యాయము నిదిధ్యాసనాధ్యాయము. దీనియందు సమస్తశాస్త్రములలో నున్నా బ్రహ్మతత్వమును దెలిసికొనుట కెట్లుమనకు పచరించునో ఆసంగతియును బ్రహ్మశక్తులయొక్క పరిశీలనమును కరతలామలకముగ లవలె కనుపరుపబడినవి.

ఇదిగాక మన హిందూదేశమునకు <u>గర్భభూమియ</u>నిపేరు. ఇట్టి పుణ్యభూమియందు పాశ్చాత్యవిద్యప్రబలినకొలది మనవిద్యలన్నియు నశించుచున్నవి. జనులందరు సోమరులై ఉపాధులులేని కారణముచే <u>కేవలకుక్షింభరులై</u> <u>పండితులు సహితము</u> <u>మననశీలురుగాక</u> ఉద్యోగ ప్రతిబంధితులై కాలము గడిపి వేయుచుండుట కడు శోచనీయముగ నుండుట గాంచి నేనీగ్రంథము ప్రచురింపఁబడుట కంగీకరించితిని. ఇదిగాక పాశ్చాత్యవిద్య ప్రబలినకొలది ఆవిద్యాధికులందరు మనమత సాంప్రదాయికములను తెలిసికొనుటకు మన గ్రంథరాజములన్నియు సంస్కృతభాషలోనే యుండుటచేతను వాని రహస్యములన్నియు నామూలాగ్రముగఁ దెలుసుకొనఁజాలక ఈపనినిట్లు చేయకపోతినేని "మూర్ధాతే విపతిష్యతి" అని ఉపనిషత్తులయందుగల బెదిరింపులను లక్ష్యపెట్టక Dam nonsense అని కొట్టివేసి యిచ్చవచ్చినట్లు ప్రతిమనుజుడు నొక్కొక్క మతము ను గల్పించుకొని ఉన్న ధర్మములను విడనాడి చెడిపోవుచుండుట కడుంగడు నాకు దుఃఖహేతువైనది. ఇంతేగాక ఆడుదానికి పురుషునితో సమానహక్కులుండవలెనను చిత్రవిచిత్రములైన కల్పనలనుచేసి యథేచ్ఛగా ప్రశంసించుచున్నారు. ఈవిషయము నాయీగ్రంథమందు సిద్ధాంతము చేయబడినది చూచితీరవలెను. వీనినన్నిటిని జూచియే, పూర్వమువలె బెదరించిన లాభములేదనికనిపెట్టి మన మత గ్రంథము లందుఁగల గూఢములైన విషయము లన్నిటిని యుక్తి యుక్తముగా విస్తరించితిని గాని నాదొక క్రొత్తమతము కాదు. మన మతగ్రంథములన్నియు అగాధజలముగల మహాసముద్రము వలెనే నా కగుపడుచున్నవి. అందులకే నాయీపుస్తకముఖపత్రమునందు 'మణిశాస్త్రసింధుజైః' అనివ్రాసితిని. ఇది వ్యర్థపదము కాదు. నాగ్రంథములయం దెచ్చటను అట్టివి గానరావు. అందువలన, నేను మంత్రశాస్త్రమును యోగశాస్త్రమును, మొదలగువాని ఆవశ్యకతను మాటలకు సాధ్యమైనంతవరకు వ్రాసితిని. గనుక బుద్ధిమంతులగువారు నాయీగ్రంథ

మునామూలాగ్రముగఁ జూచి దీనితత్త్వమును గనిపెట్టి వారివారి కులోచిత ధర్మములను విడనాడక, సన్మార్గప్రవర్తకులై చెలంగెదరుగాక! నాయీప్రయత్నము నిర్విఘ్నముగా కొనసాగుటకు హేతుభూతుడై చిరకాలమునుండి నన్ను కంటికి రెప్పవలె కాపాడుచు, కష్టసుఖములన్నిటిలోను సానుభూతుడైయున్న నామేనమామగారైన బ్ర॥శ్రీ పెండ్యాల వెంకటరామయ్యగారికి, మిక్కిలి కృతజ్ఞుడను.

ఇట్లు
గ్రంధకర్త

శ్రీలలితాంబికాయైనమః.

ప్రస్తావన.

సుధాసింధోర్మధ్యే సురవిటపివాటీపరివృతే
మణిద్వీపే నీపోపవనవతి చింతామణిగృహే।
శివాకారే మంచే పరమశివపర్యంకనిలయాం
భజంతి త్వాం ధన్యాః కతిచన చిదానందలహరీమ్॥

తా॥ సుధాసముద్రముయొక్క మధ్యను దేవతావృక్షములతోను, బంగారు కొండలతోను, నిండియున్న మణిద్వీపమందుఁ, జింతామణులతోఁ గట్టఁబడిన ఆనందభవనమున రాజిల్లుచు సమస్తలోకములకు ఆధారమై, అతిమంగళకరమై చిద్రూపమై, రెండు శరీరములతోఁ జేయబడిన పార్వతీ పరమేశ్వరుల యేకాకారమును నేనునమస్కరించుచున్నాను. అనగా జీవేశ్వరులని తాత్పర్యము. యీవిషయము అద్వైత మతానుసారముగా గ్రంథాంతమందు సర్వమతసమ్మతముగా సిద్ధాంతము చేయఁబడినది.

శివాభ్యాం పత్రాభ్యాం హృదికవనచూతాంకురమిదం
తదీయవ్యాసంగా త్ప్రకృతికఠినం విఘ్నతిమిరం।
హఠాదూర్ధ్వంభిత్వా గతమిహ గురూద్బోధజలము
ఘనాత్సారైర్భూయా దపిసుమఫలాలంకృతతరుః॥

తా॥ ఇప్పుడీకవిత్వమనెడి మామిడిమొక్క పార్వతీపరమేశ్వరులనెడి రెండాకులతో వారివిషయమై నేను చేసిన సేవాబలముచే, నైసర్గికమైన, విఘ్నాంధకారమును, పగులగొట్టుకొని, బయలువెడలినది.

మరియును గురూపదేశములనెడి వర్షపాతముచే క్రమశః పెరుగుచున్నది. ఈపైని పుష్పములతోను ఫలములతోను అలంకరించబడిన మహావృక్షమై శోభిల్లుఁగాక.

యథైవచాకాశముపాగతాఘనా
న్వృథైవజల్పంతిహి వాయుతాడితాః
తథైవవాచాలతయా వదామ్యహం
కథామృతం వ్యాసమహర్షికల్పితం॥

తా॥ ఆకాశమందుఁజేరిన మేఘములు గాలిచేఁగొట్టబడి యెట్లు నిర్హేతుకముగా గర్జించుచున్నవో అట్లనే నేనును, వ్యాసమహర్షిచేఁ జెప్పఁబడిన యీసత్కథను గూర్చి వృథాప్రలాపమును గావించుచున్నాను.

అచేతన శ్చాపి శివస్య తాండవే
ననాదసూత్రాణి కరాహతః పురా
అరణ్యవాసీ చనిరక్షరోపివా
సకాళిదాసో భవదుత్తమః కవిః॥

తా॥ పూర్వము శివునియొక్క తాండవకాలమం దచేతనముకూడ పరమోత్కృష్టమైన వ్యాకరణ సూత్రములను బలికెను. మొదట అరణ్యవాసిగానుండి అక్షరాభ్యాసమైన నెఱుఁగని కాళిదాసు మహాకవియని పేరుపొందెను.

నిరంతరం నిత్యమనన్యధీశ్వరం
తమో స్వప్నార్యాం కృతవానతంద్రితః
కృపాచజాతా మయిపామరేఽధునా
నకింభవేయం కవిర ప్యనావిలః॥

తా॥ విరామములేకుండ చిరకాలమునుండి నిత్యమును సోమరితనములేక వారి పూజను నేనుజేసితిని. ఇప్పుడు వారిదయ, పామరుడనైనప్పటికి, నాయందమితముగఁ గలిగినది. అందుచే నేనుఁగూడ స్వచ్ఛమైనకవి నెందుకుఁగాకూడదు !అట్లు కాదేని నేనేమి! కవిత్వము చెప్పుటేమి ?

తయోః ప్రభావా త్ప్రథితాభవంతి వై
నిరామయా స్థావరజంగమాశ్చ తే
ఇతోఽధికాభక్తి రనన్యచింతనా
భవేత్తయోర్జన్మ శతేషు వామమ॥

ఆపార్వతీపరమేశ్వరులయొక్క ప్రభావముచేత లోకములోని అచేతనములును చేతనములును, నిర్బాధకమైనవియును, ప్రతిష్ఠకలవియును అగుచున్నవి. అందువలన, నాకు ఎన్ని జన్మములు కలిగినప్పటికిని వాని అన్నిటిలోను వీరియందు యింతకంటెను అధికమైన భక్తి కలుగుగాత మని ప్రార్థించుచున్నాను.

గోదావరీజలపవిత్రిత భూనివాసం
శాంతాలయం గ్రహగణైకనిబద్ధలక్ష్యం
శ్రీవేంకయార్య మపితాత మఖండదీక్షం
కామేశ్వరీం చజననీం ప్రణతోస్మి నిత్యం॥

తా॥ గోదవరిజిల్లా కాపురస్తులు బహు శాంతస్వరూపులు సదా గ్రహసంచార మందుంచబడిన దృష్టికలవారు (అనగా వీరికి జ్యోతిశ్శాస్త్రమందుఁబూర్ణప్రజ్ఞకలదు) అట్టి శ్రీమాతండ్రిగారైన వెంకయ్యగారిని, తల్లిగారైన కామేశ్వరమ్మగారిని నిత్యము నమస్కరించుచున్నాను.

తాదృక్ప్రశస్త జననీజనకప్రసూత
స్సంసేవ్య సాధుజనసంఘ మసానిధన్యః
స్వాత్యాం సుజాతఘనశుక్తిగతోదబిందుః
కింమాక్తికం నహిభవేదసి కుంఠితాంగం॥

తా॥ అట్టి తలిదండ్రులకు జనించిన నేను సజ్జనసేవచేసి ధన్యుడ నైతిని. స్వాతివాన ముత్యపుచిప్పలోపడి వంకరకలిగిన కలుగుగాక! ముత్యముకాకమానునే!

ఆదౌసర్వరసాన్వితం యదకరోత్కావ్యం పురాణోముని
ర్యన్మానసం పరనాత్పునాతి పతితాన్ప్రాయో దదాతీప్సితం
యద్వాసిష్టకథామృతం స్ఫుటమగాద్బ్రహ్మేతి సర్వంజగ
త్తైవాల్మీకికృతే చతౌమునివరౌ శ్రీరామచంద్రం స్తువే॥

తా॥ ఆదియందు, అనగా ఛందోబద్ధమైన కావ్యము లేనినాడు నవరసభరితమైన మహాకావ్యమునే మహామహుడు రచించెనో, దేని యొక్క పారాయణ పాతకులను పావనులనుగాఁ జేయుచున్నదో, యేవసిష్ఠకథామృతము సర్వము బ్రహ్మమని అతిస్ఫుటముగాఁ జెప్పెనో, అట్టి వాల్మీకి మహర్షిచే రచింపబడిన రెండుగ్రంథములను ఆవాల్మీకి వసిష్ఠులనుభయులను శ్రీరామచంద్రుని స్తోత్రము చేయుచున్నాను.

భోభోః! పండితపుంగవాః! సవినయా విజ్ఞాపనా శ్రూయతాం
ధ్యానేధావతిమేమనః ప్రతిదశం త్యక్త్వా భవాన్యాఃపదం
తస్మాదస్య జయాయ కల్పితమిదం తన్నిగ్రహప్రగ్రహం
వైదుష్యం మమనాస్తి పద్యరచనే మత్సాహసంక్షమ్యతాం॥

తా॥ పండితులకొక విజ్ఞాపన. ఏమన! నామనస్సు నెంతకాలము నుండి ప్రత్యాహారముచేసి దేవీపదధ్యానమందుంచుటకుఁ బ్రియ

త్నించినను దానిదుర్గుణమునుమాని స్థిరముగ నుండుట లేదు. అందులకీగ్రంథరచన యను కళ్ళెములను తగిలించిపట్టుటకు ప్రయత్నించిన పనిగాని, నాపాండిత్యపరీక్షను వెల్లడిచేయుటకుగాదు. గనుక యీ సాహసకృత్యమునకు నన్నుక్షమించెదరుగాక.

భోభోః! పండితపుంగవాః! సవినయా విజ్ఞాపనా శ్రూయతాం
గ్రంథస్యాస్యహిపారకాచ్ఛహృదయే తైస్తై ర్వినారంజకైః
కృత్స్నంద్వీపమిదం సకానననదీప్రాకార శైలోదధి
స్సార్ధచ్చిత్రక మాలిఖామి పరనా దేహాప్రతిజ్ఞామమ॥

పండితులకింకొక మనవి. ఏమన! నాయీగ్రంథమును బఠించు వారిస్వచ్ఛమైనహృదయ ఫలకమందు రంగులు, కుంచలు మొదలైనవి లేకుండగనే యీమణిద్వీపమునంతను అరణ్యములు, నదులు, ప్రాకారములు, సుధాసముద్రముతోను శాశ్వతమైన యొక చిత్తరువును వ్రాసెదనని ప్రతిజ్ఞచేయుచున్నాను.

భోభోః! పండితపుంగవాః! సవినయా విజ్ఞాపనా శ్రూయతాం
జన్మాఽనేక సహస్రసంసృతిరసావేశై కలుబ్ధేంద్రియైః
పాషాణై రభిభూతచండకిరణం చైతన్యచింతామణిం
ద్వీపస్య స్మరణా ల్లభేత సుకృతీ త్యేషా ప్రతిజ్ఞామమ॥

పండితుల కింకొక విజ్ఞాపన యేమన! వేలకొలది జన్మముల నుండి సంసారసౌఖ్య వాసనలకుఁ జిక్కి విడువలేక యానందించు స్వభావముగల ఇంద్రియములనెడి పాషాణములచేఁ గప్పబడినను నామణిద్వీపముయొక్క స్మరణమాత్రముననే స్వయంప్రకాశమానమైన ఆత్మచింతామణిని వారు శీఘ్రముగఁ బొందగలరని ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాను.

మణిద్వీపే.

ప్రథమోధ్యాయః

అథ కథాప్రారంభః.

శ్రీమాతా ప్రేమరూపా సకలమునిగణైః స్స్రగ్ధరైః సిద్ధసాధ్యైః
స్రష్ట్రాద్యై ర్లోకపాలై రహమహమికయా సాంగనైర్గానదక్షైః
సానందం సేవ్యమానా కనకమణిమయై ర్భూషణైర్ద్యోతితాంగీ
హేమాంభా మంజువేషా వికసితవదనా చంద్రమౌళింబభాషే॥

దయామయస్వరూపురాలగు ఆజగజ్జనని యొకానొక కాలమందు, బంగారు దేహకాంతికలదై చక్కని దుస్తులను ధరించి, నవరత్న స్థగితమైన యాభరణములచే ప్రకాశింపబడుచున్న దేహకాంతికలదై తమస్త్రీజనముతోఁగూడుకొనియున్న విద్యాధరులు మొదలగువారి తోడను బ్రహ్మాది దేవతలతోడను, సేవించబడుచున్నదై మందహాస వికసితవదనారవిందయై చంద్రమౌళితో నిట్లనియె.

కాంతారోద్యానభాగై ర్వివిధఫలధరైః పుష్పవద్భి ర్విశాలైః
కాసారై ర్నిమ్నగాభి ర్ణవనిధిసహితైః పర్వతై రున్నతాగ్రైః
ప్రాసాదైశ్చిత్రచిత్రై ర్ద్విజవరనివహై ర్వ్యాహృతైర్జంతుయూథై
ర్లీలార్థం వాసయోగ్యాం విరచయవసతిం సర్వసంపత్సమృద్ధాం॥

సమస్తఫలములు, పుష్పములు, కలిగి విశాలములైన అరణ్యములు, తోటలు, సరస్సులు, నదులు, నవనిధులతోకూడి యెత్తైన పర్వతములు, చిత్ర విచిత్రములగు మేడలు, చిత్ర చిత్రములగు వాహనములు, చిత్ర చిత్రములగు జంతుసమూహములు, వేయేల సర్వసంపత్సమృద్ధికలిగిన నాకు వాసయోగ్యమైన యొకస్థానమును వినోదార్థము కట్టించవలయునని పరమశివునికోరెను.

భూతేశశ్శూలపాణి ర్విధిహరిదివిజై శ్శిల్పిభి శ్చిత్రకారై
ర్ద్వీపేస్మి న్నుగ్రసింధౌ మణిగణబహుళై గోపురారామసాలైః
వైకుంఠాత్సత్యలోకాత్సులలితనగరం స్వస్యలోకాత్సమాస్థా
త్క్రీడార్థం లోకమాతు స్సరభసముచితం నిర్మమే దీవ్యమానం॥

తా॥ అంతట పరమశివుడు శూలమునుధరించి బ్రహ్మాది దేవతల చేతను విగ్రహములు చెక్కునేర్చిన పనివాండ్రచేతను చిత్రకారుల (Artists) చేతను యీ సుధాసముద్రమందలి మణిద్వీపమందు గోపురములు, తోటలు, ప్రాకారములు కలిగి వైకుంఠముకంటెను సత్యలోకముకంటెను, తన కైలాసముకంటెను మనోహరమగు వసతిని లోకమాతయగు పరదేవతయొక్క వినోదార్థము శీఘ్రముగా గట్టించెను.

ఆస్తే తత్పరిత స్సుధాబ్ధిరమరై రాసేవ్యమానో న్వహం
నిష్కూజ ద్విహగమానపత్రినివహ వ్యాకీర్ణ దిఙ్మండలః।
యాతాయాత సువర్ణపోతజవనాద్ లోలోర్మి మాలాకుల
స్తీరేస్మి న్నువిశాలరత్నపులినే మోదంతనోత్యాశుగః॥

ఆమణిద్వీపమును జుట్టుకొని దేవతలచే సేవింపఁబడుచున్నట్టిన్ని ధ్వనిచేయకుండా విలాసముగా నెగురుచున్న (షికారు) పక్షి సంఘముకలిగిన ఆకాశముతోగూడినట్టి ద్వీపమునకు జనులను

దాటించుచున్న బంగారుపడవల వేగముచే బయలుదేరుచున్న తరంగమాలికలు కలిగినట్టి సుధాసముద్రము కలదు. దాని ఒడ్డున రత్నముతోఁగూడి విశాలమైన కతమందు గాలి సుఖమును గలుగుజేయుచున్నది.

దుర్గ్రాహ్యో వరణో స్తి మానసఇవా2 స్యోధాతునా నిర్మితో
రక్షార్థం నివసంతి యుద్ధనిపుణా ద్వారేషు నక్తం దివం।
లోకానా మవనేచ శిక్షణవిధౌ దక్షాశ్చ భూమీశ్వరా
శ్శాంతానేవ సకౌతుకా స్సుధవనాం స్త్రైప్రేషయంత్యం తరం॥

ఇది యినుముతోఁజేయబడిన మొదటిప్రాకారము దీనియందుసు యుద్ధమందు నిపుణతకలిగి లోకములను రక్షించుటకును శిక్షించుటకును గూడ సమర్థులైన రారాజులాయాద్వారములయందుదీనిరక్షణ కొరకు రాత్రి బగళ్లు కాచుకొనియున్నారు వీరు శాంతులైనట్టి మహానుభావులైన పెద్దలనె లోపలికి పంపించుచున్నారు.

అన్యః కాంస్యమయోస్తి భూరుహలతావృందై రవంధ్యైస్సదా
గుంజన్మత్తమధువ్రతై ర్మృగవరై ర్నీడోద్భవై స్సేవితః।
రత్నస్వర్ణవినిర్మితాష్టశిఖర ప్రాసాదబద్ధధ్వజ
వ్యాప్తః కామిజనాశ్రయోస్తి విసదస్రోతస్వినీశీతలః॥

ఇది కంచుతో జేయఁబడిన రెండవప్రాకారము. ఇందు దట్టముగాఁ బెరిగిగొడ్డువికానివృక్షములతోనులతలతోనురొదచేయుచున్న తుమ్మెదలతోను మృగములతోను బక్షులతోఁను గూడియున్నది.

మరియు రత్నములతోను బంగారుతోనుగట్టబడిన 8 బురుజులయందు నెగురుచున్న జెండాలతోనిండి గలగల ధ్వనిచేయుచున్న నదీశీతలోదకముచే జల్లనై కాముకులకు వాసయోగ్యమైయున్నది.

ఉద్యద్భానుసహస్రకాంతిసదృశ స్తామ్రాకుల శ్శోభతే
భార్యాభ్యాం తమలంకరోతిశతధా భృత్యైర్వసంతస్సమం
వాటీకల్పలతాకులా పరభృతైః పారావతై రాశ్రితా
గాయంత్యత్ర సురాంగనా శ్శ్రుతిసుఖం తూర్యస్వనై స్సం
ధ్యయోః॥

ఉదయించుచున్న వేయిసూర్యులకాంతితో సదృశమగు కాంతిగల రాగిప్రాకారము మఱియొకటికలదు. దానిని వసంతుడు మధుశ్రీ మాధవశ్రీ యనెడు నిద్దరు భార్యలతోడను తనపరివారముతోడ ననేక విధములుగా నలంకరించుచున్నాడు. ఇచ్చట, కల్పలతలతో నిండిన తోటయొకటి కలదు. దీనియందు రెండువేళల శ్రోత్రమనోహరముగా, 'ఢంకానౌబత్తులను'' దేవతాస్త్రీలు వాయించుచున్నారు. 6 ఋతువులకు 12 మాసములు భార్యలుగా మూలమందు జెప్పబడియున్నది.

సాలె సీసవినిర్మితే ఽస్త్యపి శుచి స్సంతానవాటీవిభు
ర్ధారాయంత్రకరోరనాళసలిలై స్సంతర్పయన్భూరుహాన్।
తేషాం కేచిదనూనకోరకసుమైః కేచిత్ఫలై ర్గుంఫితాః
క్రీడంత్యాశుమృగాంగనా స్సశిశుకా ఛాయాశ్రితావీరుధాం॥

ఈప్రాకారముసీసముతో నిర్మింపబడినది. గ్రీష్మర్తువిందుఁగల సంతానవాటికను నీటి పంపులతో చెట్లను దడుపుచున్నది. ఆ చెట్లు విశేషముగా, మొగ్గలతో, పుష్పములతో, ఫలములతో నిండియున్నవి. ఆడుమృగములు, తుప్పలమొదట నీడయందు చేరి తమపిల్లలతోఁగూడ నాడుచున్నవి **Lead is not a good conductor.**

క్ష్మాభృన్మధ్యఘనాటవీముపగతాః ప్రావృడ్ఘనా రీతికె
సాలె విద్యుదపాస్తగాఢతిమిరా గర్జంతివిద్యుత్సమం।
ఆసారేణవనం నిరంతరదళం సించంతి తచ్చాందనం
నద్యస్తాః ప్రవహంత్యఖండితరయా నార్యోయథా ఖండితాః॥

పర్వతపంక్తులమధ్యనున్న నీయిత్తడిప్రాకారమందు వర్షాకాలమేఘములు తమ మెరుపులచేత చీకటులఁదొలఁగించుచు మెఱయునప్పుడెల్ల గర్జనచేయుచున్నవి. అచ్చటి చందనవనమును తడుపుచు నాకు రాలకుండఁ గాపాడుచున్నవి. నదులును ఖండితానాయికలవలె నఖండ వేగముకలవై ప్రవహించుచున్నవి. కొండలమధ్యఁ బెరిగినంత దట్టముగ నితరచోట్ల నడవి పెరుగజాలదు అట్టిదట్టమైన అడవి యున్నచోటగాని, మేఘములుచేరవు. చందనవనము, విశేషవర్షపాతముగలచోట్లగాని యితరచోట్లఁ బెరుగ జాలదు. ఖండితానాయికా లక్షణములు యిక్కడి నదులకు సరిగాఁ బట్టియున్నవి. కావున వ్రాయనక్కరలేదు.

నమ్రా పుష్పభరేణ భూజవితతి ర్యాంతిప్రసన్నానిలాః
క్రీడాయోగ్యసరిత్తటాని సికతాకీర్ణాని దృశ్యంతి వై।
నిత్యంయచ్ఛతి పుష్పదామసిటకా న్మందారవాటీభవా
హేమాఖ్యోత్తమపంచలోహఘటిత ప్రాకారమధ్యేశరత్॥

ఇది బంగారుమొదలైన పంచలోహములతోను గట్టించిన ప్రాకారము. ఇందు శరదృతువునాయకుఁడై నిత్యమును పువ్వులదండలను దయారుచేసి పరదేవతాలంకారార్థము గంపలతో నంపుచుండును. చెట్లన్నియుఁ బుష్పములతో వంగియున్నవి. వాయువుచల్లగావీచుచున్నది. నదీతీరము లిసుకకలిగి విహారార్హమైయున్నవి.

సౌధే రౌప్యమయే తథేందునికరజ్యోత్స్నా సముద్భాసితే
శాలాశ్వేతమనోజ్ఞపుష్పనివహా మోదేన సంవాసితాః।

సీరంధ్రోద్భిన్నతపారిజాతగహనే హేమంతసౌధాంతరే
తంత్రీవాదన లాలసా శ్చలలితాం గాయంతి దివ్యాంగనాః॥

వెండితోఁజేయఁబడిన యీప్రాకారము, శరత్కాల చంద్రులవంటి కాంతికలిగియున్నది. ఇండ్లన్నియుం దెల్లనిపుష్పములచే నలంకరించఁబడినవై, పరిమళింపఁజేయఁబడుచున్నవి. దట్టమైన పారిజాతారణ్యమందున్న, హేమంతమున కనుకూలించు మేడయందు, దేవతాస్త్రీలు, వీణలతో లలితాంబికను గానముచేయుచున్నారు. దీనినిబట్టి యేయేరంగు గల లోహములతో నేయేప్రాకారములు కట్టబడినవో ఆయారంగుల పుష్పము లందుగలవు. (This is up to date system of decoration.)

నిత్యాభ్యాసవశీకృతై స్థిరతరై ర్జాలంధరాద్యైస్త్రిభిః
ఖచర్యా దిభిరుద్ధతేంద్రియమనః పీఠాసనాఽధిష్ఠితాం।
కూటస్థాం కులయోగినీ మవిరతం ధ్యాయంతి బద్ధస్పృహా
స్సిద్ధాః పుష్కరచుంబిహేమశిఖర ప్రాకారకుంజస్థితాః॥

ఇదిశిశిరుని బంగారుప్రాకారము. ఇందునిత్యాభ్యాసముచే స్వాధీనమై స్థిరమైన, జాలంధర బంధ, ఉడ్యాణబంధ, మూలబంధములతోను, ఖేచరీమొదలగు, దశవిధముద్రలతోను శాంతింపజేయఁబడిన మనః పీఠములనెడి సింహాసనాసీనురాలై దాగలివలె నిర్వికారమై, మూలాధారము మొదలాజ్ఞా చక్రమువరకును, బ్రసరించుచున్న యీపరదేవతను నిత్యమారాధించుచున్న సిద్ధులుకలరు. ఇంతవరకులోహప్రకార ము-లు. ఇందు దహరింపఁబడిన యోగశాస్త్రసాంప్రదాయములు శివఅధ్యాయమందు విస్తరింపఁబడినవి.

ప్రాసాదా శ్శుభపుష్పరాగరచితాః ప్రాకారమధ్యంగతాః
తేష్వింద్రాగ్నియమా న్నైరృతి ర్వాయ్వాంగనాస్త్రాయుధాః।

సంత్యన్యే వరుణాఽనిలా చధనదో రుద్ర స్స్వకోణం గతః
ప్రాగాద్యష్ట దిగీశ్వరాశ్చ దనుజ త్రాసం వినారక్షితాః॥ 12

పుష్పరాగ మాణిక్యములచే గట్టబడిన ఈ ప్రాకారమందు, రాక్షసబాధలేక అష్టదిక్పాలకులు, తమతమస్త్రీలతోడను, ఆయుధములతోడను, ఈక్రిందిరీతిని సుఖముగానున్నారు.

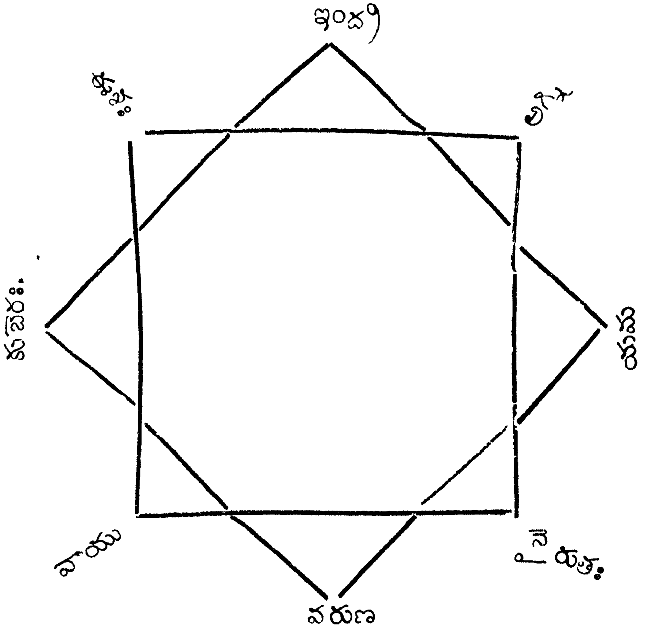

సంఖ్యాతీత గజోష్ట్రసింహ తురగం సంతర్పితం జగ్ధిభిః
సంగ్రామోచిత యాన శస్త్రనివహం శ్వేతాతపత్రధ్వజం।
సేనానాయక మంత్రిపుంగవగణం సైన్యంతు యుద్ధోత్సుకం
ప్రాసాదే ఘనపద్మరాగరచితే సజ్జంభవత్యన్వహం॥ 13

పద్మరాగ మాణిక్యములతోఁ జేయఁబడిన దీప్రాకారము. ఇచ్చట లెక్కలేని, యేనుగులు, లొట్టిపిట్టలు, సింహములు, లెస్సగా బలిసినవై యున్నవి. అవియుఁగరిడీయందు, యుద్ధమందు నుత్సాహముకల, యుద్ధభటులును, సేనాధిపతులును, మంత్రులును, డేరాలు అస్త్రములును, ఖడ్గములును, శ్వేతాతపత్రములును, జెండాలును, గలవు. ఇదిసేనలు వానిసామగ్రియు నుండుస్థలము.

రథ్యానిత్రితపంకజై స్తతఇతస్సంఘీకృతా ఽశ్వోకసైః
పంచాస్యేభ మరాళసుందర శిలాలంకార శృంగాటకైః।
ప్రాలెయాంబు జలాశయై ర్జలచరై ర్గోమేధికైః కుట్టిమైః
సంపుల్లోరు కదంబ చంపకసుమైః క్రీడావనం రాజతే॥ 14

ఇది గోమేధిక మాణిక్యములతో నిర్మించబడిన పరదేవతా క్రీడావనము. ఇదబాటలయందుగల పద్మములతోను (వీటియందనేక రంగులుగల రాళ్లతో బద్మాకారములుగాఁ జిత్రించఁబడినవి) అక్కడక్కడ గుంపులుగాఁగూర్చఁబడిన చెట్లతోను (Crotons) చతుష్పథములయందుంచబడిన సింహము, ఏనుగు, హంసమొదలగు రాతిబొమ్మలతోను, శీతలోదకములుగల సరస్సులతోను, వాటియందుగల మత్స్యములతోను, గోమేధికపు రాళ్లచేఁకట్టబడిన కట్టడములలతోను, లెస్సగావికసించిన కదంబ, చపంకపుష్పములతోను రాజిల్లుచున్నది.

ధిక్కుర్వంతి లతాప్రసూన పిహితా స్తైమండపా వేదికా
శ్చండాంశోరపిదీధితిం శతముఖై ర్హీరాశ్మభి ర్నిర్మితాః।
గీర్వాణప్రమదాః కళాసుకుశలాం స్తత్రప్రహృష్టాఽరామగా
దేవ్యారాధనయుక్త వస్తునికరా న్సంపాదయంత్యా దరాత్॥ 15

ఈ వజ్రములతో గట్టబడిన ప్రాకారమందలి మండపములను అరుగులును (Seats) లతలతోను, పుష్పములతో డనుగప్పబడినవై నప్పటికి సూర్యకాంతిని ధిక్కరించుచున్నవి. యిక్కడనున్న, 64 విద్యలయందు పూర్ణులైనదేవతాస్త్రీలు వారివారి గృహములయందు పరదేవతా పూజాగ్రమైనవస్తువులను సంగ్రహము చేయుచున్నారు. ఇదివారిదాసీజనముండు స్థలము.

వైడూర్యోపలమందురాను నిహితాన్తామాంగభూషాంచితా
స్సైమ్యాఽవర్ణమనోహరాః శ్చతురగా న్స్వక్లద్విపేంద్రాన్సుధైః।
ఆశుండాంతవిలిప్తధాతుపటలై ర్గ్రైవేయకైర్దామభి
స్సజ్జీకృత్య విమానయానశకటాం స్తిష్ఠంతి తేసాదినః॥ 16

వైడూర్యపు పలకరాళ్లతోఁగట్టఁబడిన, గుఱ్ఱములసాలలో నుంచఁబడి మంచిసుళ్లుకలిగి, బంగారపుసామానులచే (జీనులు)నలంకరించఁబడిన గుఱ్ఱములను, మఱియునేనుఁగులపై వేసెడి ముఖమలు పచ్చడములతోను తుండములు చివరభాగములవరకు వేయఁబడిన రంగులతోను గంఠమందుంచఁబడిన పూసలదండలతోను అలంకరించబడిన ఐరావతములను ఆకాశమందు వెళ్లునట్టి విమానములను, మనుష్యులచే మోయఁబడినట్టి సవారీలు, టంఘూనులను జంతువులచే లాగఁబడునట్టి బండ్లను, యీ యానాఖరులు సామగ్రినంతటిని సిద్ధపఱచి యీపరదేవత యాజ్ఞకై నిరీక్షించుచుందురు.

యత్రాతామగృహాంతరప్రభృతయో నీలోపలైశ్చిత్రితా
స్తంనీలోత్పలసన్నిభం పరిజనాక్రాంతం నమాయ్యన్నతం।
మేధాద్యా నివసంతి షోడశమహారూపాశ్శివాయాః కళా
ప్రాణిభ్యో వితరంతిశక్తిముచితాం తాభ్య శ్చశశ్వన్నమః॥ 17

ఇక్కడితోటలు, గృహములు, ఇందిరి నీల మాణిక్యములతో నిర్మించఁబడినవి నల్ల కలువరంగుగల ఈప్రాకారమునకు నమస్కరించు చున్నాను. ఇక్కడ 1 కరాళీ 2 వికరాళీ, 3 ఉమా, 4 సరస్వతీ, 5 శ్రీ, 6 దుర్గా, 7 ఉషా, 8 లక్ష్మి, 9 శృతిః, 10 స్మృతి, 11 ధృతి, 12 శ్రద్ధా, 13 మేధా, 14 మతి, 15 కాంతి, 16 ఆర్యా అని పరదేవతయొక్క 16గురు శక్తులు, ప్రాణులకందరకు వారి వారి కుచితశక్తుల నిచ్చు చున్నారు. గనుక వారికి మాటి మాటికి నా నమస్కారశతము లర్పించుచున్నాను.

హార్మ్యద్వార గవాక్ష మండప ముఖ వ్యాలంబి ముక్తావళీ
మధ్యానద్ధ సువర్ణ రత్న శకలజ్యోతిచ్ఛటా భాసురే।
ఆస్తీర్ణారుణ కంబళాసనయుతె సామ్రాజ్య యుక్తాః ప్రియా
మంత్రిణ్యోష్ట వసంతిమార్కతమయె రాజ్యాంగ చింతాపరాః॥ 18

ఇదిమార్కతప్రాకారము. ఇందలి ద్వారముల యందును, గిటికీలయందును, మండప ముఖములయందును, వ్రేలుచున్న బంగారుపూసలు, నవరత్నపు పూసలచే గూర్పఁబడిన పరజాలున్నా. (Door curtains) పరచబడిన రక్తకంబళ్లుగల మేడలయందు, రాజ్యాంగాలోచన చేయును 8 మంత్రిణీలు మహారాజువైభవముతో వాసము చేయుచున్నారు. (all offices are locat d here)

దుర్గె మారకతె భవంతి విపులాశ్ఛరామాశ్రితాష్టద్రుహా
గాయత్ర్యా విధిరస్తి పూర్వసదనె రత్యా స్మరఃపశ్చిమె।
ఆగ్నెయాది చతుర్దిశె షుధనదో లక్ష్మ్యాశ్ఛ ధశౌరిః పున
స్సావిత్ర్యా చకపాలభృ ద్గిరిజయా తుష్ట్యాగజాన్యః క్రమాత్॥ 19

మరకతప్రాకారము, షట్కోణముగా నున్నది. దీనియందీ క్రిందఁ కనుసరచిన రీతి నాయాదేవతలు వారి వారి భార్యలతో నున్నారు.

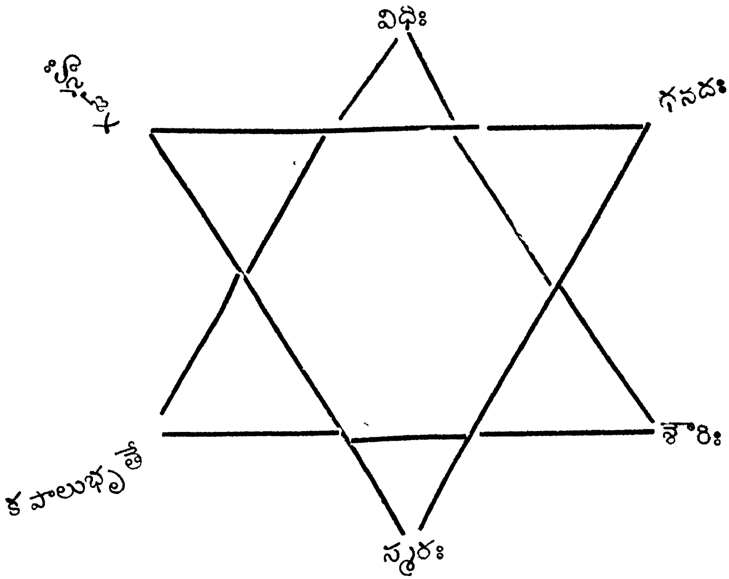

సస్యాఢ్యా పృథివీ విభాతి సరితాం తోయం చనిష్కల్మషం
చండాంశౌ నహిచండతా చపవనో నీత్వాతు పుష్పాసవం।
మందంవాతి సమస్తఖేటభువన గ్రాహాక్షమం నిర్మలం
వ్యోమాప్యత్రవసన్తి భూతనివహా స్తస్మిన్ప్రవాళేశుభే॥ 20

ఈప్రవాళ ప్రాకారమందాపరదేవతకు స్వాధీనమై పంచభూతములు నీక్రిందిరీతి నున్నవి.

పృథివి, సస్యసమృద్ధి కలిగియున్నది.

నదులలోని నీరుయు స్వచ్ఛమైయున్నది.

సూర్యకాంతి దుర్భరముగా లేదు.

వాయువు పుష్పాసవమును వహించి మెల్లగవీచుచున్నది.

సమస్తగ్రహగణమును భూమినికూడ దరించుచున్న మహాకాశము స్వచ్ఛమై విలసిల్లుచున్నది.

ముక్తావిద్రుమ చంద్రకాంతమణిభిః కుడ్యేషు శృంగేషు యా
వల్లర్య స్సుమకోరకాణి విహగాః కంఠీరవా శ్చిత్రితాః।
తేషాంకాంతిభి రింద్రచాపసదృశై ర్వ్యాప్తం నభశ్శోభతే
తంవిద్యానిలయం భజే సుకృతినాం స్థానం జగన్మండనం॥ 21

జగత్తున కలంకారభూతమై పుణ్యపురుషుల స్థానమై యాలరునది విద్యాలయము. (Library.) దీనిగోడలయందును బురుజుల యందును ముత్యములతోడను, ప్రవాళముల తోడను, చంద్రకాంతమణులతోడను, లతలు, పుష్పములు, మొగ్గలు, పక్షులు, సింహములు, మొదలైన చిత్రములయొక్క కాంతులచే దిక్కులన్నియు, నింద్రధనుస్సులచే వ్యాపింపబడినట్లు కాన్పించుచున్నవి. దీనినినేను సదాసేవించు చున్నాను.

మహాపద్మాటవీవర్ణనం.

శైలాగ్రచ్యుత సానుపాతశిథిల స్రోతై రఖండోదకై
ర్గంభీరోస్మి జలాశయోఽతిమధురై రాపూర్యమాణో నిశం।
నీరంయాతి సఫేనకం కలకలం పూర్ణాధికం నిర్గమా
ద్దృష్ట్వాభాతి తదంబుసంభవమహా పద్మాటవీ విస్తృతా॥ 22

ఈజలాశయము, కొండలశిఖరమునుండి, క్రిందిచరియలపై తెంపులేకుండగఁ బడుచున్న మధూదకములచే నిత్యము నిండింపఁ బడుచున్నది. అధికమైననీరు పొర్లు కలింగలద్వారా కల కల ధ్వని చేయుచు బోవుచున్నది. ఇందున్నదియే సుప్రసిద్ధ మహాపద్మాటవి.

సంత్యస్మిన్నభ సంగమాః కటురవం త్యక్త్వాఽబ్జ సత్రీష్వహో
హ్రీం హ్రీం హ్రీమితి ఘోషయంతి మధుపాః పంకేరుహా
స్వాదినః।
ముక్తాభూషణ మహార్హ్నశం సపృథుకా దుగ్ధ్వా మరాళా సఖే
స్నాత్వా చంచుపుటేన పత్రనివహం సంశోషయంత్యాతపే॥ 23

ఓహో! యీసరస్సునను, పక్షులు విశేషధ్వనిచేయక తామర పత్రములయందు నిలబడియున్నవి. తుమ్మెదలు, పంకజముల నాస్వాదించుచు హ్రీంకారధ్వని చేయుచున్నవి. (దీని తాత్పర్యము మంత్రశాస్త్రవేత్తలకే తెలియతగినది.) హంసలు, తమపిల్లలతో ముత్యముల గుంజునుతిని, సరస్సునందీతలాడి యొడ్డున నెండలో రెక్కలను ముక్కులతో సవరించుకొనుచున్నవి.

తత్రాఽగాధజలే సురాసురగణాః స్త్రీపుత్తలీనిర్మితై
ర్నాసౌధాగ్రైః కీర్ణ వారినసరైర్వ్యాలోలపుష్పచ్ఛదైః।
ముక్తారత్నకుశేశయప్రతతిభిః ప్రాసాదమత్యద్భుతం
చక్రుశ్చిత్రసమాకులం మృగమదాఽమోదైశ్చవిభ్రాజితం॥ 24

ఇదే చింతామణిగృహము, ఇది యీ యగాధజలము గల సరస్సునందుఁగట్టఁబడినది. ఆడబొమ్మలవలన నెగురఁగొట్టబడుచున్న, నీటితుంపరలతోడను గదలుచున్న పుష్పమాలికల చేతను ముత్యములతోడను రత్నములతోడను, చిత్రింపఁబడిన, లతలతోడను బద్మములతోడను నందందమర్చబడిన బొమ్మలతోడను, పునుగుజవ్వాది మొదలైన పరిమళద్రవ్యముల తోడను, సురాసురగణముల త్యద్భుతముగా నీ సౌధము నామూలాగ్రముగ నలంకరించిరి.

చత్వార శ్శుభమండపా విరచితా శ్చింతామణి ప్రస్తరై
స్తత్ర స్థిరగతా కృపారసమయీ లోకానవత్యన్వహం।

మార్గాస్సంతి చదుర్దశేషు సలిలం తర్తుం చతుస్సంక్రమా
ద్వాభ్యామేవవిశంతి తత్రవిబుధా ద్వాభ్యాం బహిర్యాంతిచ ॥25

చింతామణులచే గట్టఁబడిన యీసౌధమందు నాల్గుమండప ములుకలవు. వీటియందు సింహాసనాసీనురాలై యాజగజ్జనని దయతో లోకములును సంరక్షించు నాలోచనచేయుచుండును. దీనిచుట్టునుగల నీటిని దాటుటకు నాల్గు వంతెనలుకలవు. వీనిలో రెండు దేవతలు లోనికిజోవుటకును, రెండుబయటకు వెడలుటకును నిర్ణయింపబడినవి. 1 శృంగారమండపము, 2 ముకమండపము, 3 జ్ఞానమండపము, 4 ఏకాంతమండపము, అను వీనివిమర్శమందుచెప్పబడును.

శాణోల్లీఢపృథూపలాచ్ఛమణిభి ర్యామండపాశ్చిత్రితా
స్తత్తత్కాంతి కలాపముద్రితమభూ త్పాధోముఖం నిర్మలం।
కౌశేయాంబర కేతుపంక్తి పటలై స్సర్వాపి తేమండితా
స్తచ్చింతామణి మందిరస్య సకలం సంకల్పసిద్ధం ఖలు॥ 26

సానలపై ననుపుచేయఁబడిన చింతామణులచే గట్టఁబడిన యీసౌధముయొక్క ప్రతిబింబముచే నీరంతయు నాసౌధపురంగు కలిగి విలసిల్లుచున్నది. మరియుఁ బట్టుబట్టలతోఁ గట్టఁబడిన జెండా లెల్లడను నెగురుచున్నవి. ఇఁకచెప్పెడిదేమి. ఈ చింతామణి గృహ మున సమస్తము కంకల్ప మాత్రముననే సిద్ధమగుచున్నవి.

ఇది ప్రథమోఽధ్యాయః

అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః.

దైన్యై స్తద్వీపమందిరైః పరిజనై ర్బృందారకై స్సంకులం
నిర్దిశ్యాహ శివాఽంతరీపమఖిలం నిర్మాపితం యత్నతః।
జ్ఞాత్వా ఛందముదీరితస్య సుభగా ద్రాగ్వ్యోమయానంగతా
తేనైషా కృతకౌతుకా తదఖిలం ద్రష్టుం ప్రతస్థే స్వయం॥

ఇట్లు మందిరములు, వనములు, సేవకులు, దేవతులతో కూడిన ద్వీపమును నిర్మించి దానింగూర్చి విస్తరముగాఁ బరమశివుఁడు దేవితోఁ బలికెను. అంతటనామె దానిఅభిప్రాయమును దెలిసికొని, ఆక్షణమే యాకాశ విమానముపై నెక్కి కామేశ్వరునిచే ఉత్సాహపరుపబడినదై, ఆయనను గూడి, ఆకట్టడములను జూచుటకు బయలు దేరెను.

ఏలాంభోరుహ నారికేళ కదళీఖర్జూరపూగాదయో
ద్రాక్షాదాడిమనింబచూతపనసా స్తాంబూలవల్ల్యాదయః।
జాతీచంపక పారిజాతవకుళాశోకాః కదంబాదయ 2
స్సస్యాఢ్యాః కుసుమాన్వితాశ్చ లలితే! వంధ్యా నసంత్యుద్భిదః॥

ఓ లలితా! యిక్కడ, ఏలకులు, పద్మములు, కొబ్బరిచెట్లు, అరటిచెట్లు—ఖర్జూరపుచెట్లు—పోకచెట్లును ద్రాక్ష—నిమ్మ—వేప—మా

మిండి—పనసలు—తములపాకుతీగెలు మొదలైనవియు—జాజి, చంపక, పారిజాత, పొగడ, అశోక, కదంబ మొదలయిన పూలచెట్లును, ఫలించెడివన్నియు ఫలములతోడను బుష్పించెడివన్నియు పుష్పములతోడను కూడుకొనియున్నవిగాని గొడ్డుచెట్లన్నవి లేవుసుమా! అని దేవితో శంకరుడు చెప్పుచున్నాడు. రెండు శ్లోకములతో నుద్యానవనవర్ణన చేయబడినది.

చూతంపశ్య శిలీముఖై శ్శుకకులైః పుంస్కోకిలై ర్నాదితం
తన్మూలె నవమల్లికాం చ వికసత్పుష్ప ద్రవస్యందినీం
శాఖాభిః పరివేష్టితాపి నిబిడం ద్రాగ్వాయునాభ్రస్యతే
గాఢాలింగన విహ్వలాంగలతికా రుష్టా నవోఢా యథా॥ 3

శుకములచేతను, గోయిలలచేతను, ధ్వనిచేయబడుచున్న యీమామిడిచెట్టును దానిమొదట పుష్పద్రవమును వెలిబుచ్చు నవమల్లికను జూడుము. అది మామిడిచెట్టుయొక్క కొమ్మలచే గాగలించుకొనబడి నప్పటికి గాలిచేకొట్టబడినదై, కోపముతో బ్రియుని కౌగిలినుండి, తప్పించుకొని, పారిపోవుచున్ననవోఢవలెనున్నది చూడుము! చూడుము!

మిత్రప్రేమ లసత్కరాగ్రవిదలత్పత్రత్రుటత్కంచుకా
మీనాస్ఫాలితపంకజోరుముకుళ ప్రస్పందివక్షోరుహా
క్రోశత్పత్రికులోరుపత్రవిసరవ్యాధూత భృంగాలకా 4
రమ్యోద్యానమహీంప్రియెవ విరహే మోదంతనోత్యుత్సుకా॥

మిత్రుడనగా=సూర్యుడనియు నర్థముగలదు అతని ప్రేమకలితమైన కరస్పర్శచే విడుచుచున్న పత్రములనెడు, వదలింపబడుచున్న కంచుకములు గలిగినట్టియు, మీనములచేఁగొట్టఁబడి కదల్చబడుచున్న తామరమొగ్గలనెడి వక్షోరుహములు కలిగియున్నట్టియు, కెవ్వున కేకలువేయుచు నెగురుచున్నపక్షులయొక్క పెద్దరెక్కలచే

గొట్టబడిన తుమ్మెదలనెడి ముంగురులుఁగల యీసుందరోద్యానవనము విరహకాలమందు నత్యుత్సాహముగల ప్రియురాలిసమావేశము వలెనే ఆనందమును కలుఁగఁజేయుచున్నది.

ఇటుపైన నరణ్యములయందలి విశేషములను
గనఁబరుప బోవుచున్నారు.

ఝంఝామారుతవేగకంపితజరచ్ఛాఖాగ్రనిష్పేషసై
గ్గాయుద్వంశఘనాంధకార సుషిరప్రాంతస్థఝిల్లీశతైః
నీరాధారగలజ్జలైశ్చసతతం శాఖామృగైఃకాననే 5
నృత్యద్భిఃక్రియతేమయూరమిథునైఃకోలాహలశ్శ్రూయతాం॥

పెనుగాలిచేఁగదల్పబడుచున్న యెండుకొమ్మలయొక్క రాపిడిచేతను, గానమ చేయుచున్న వెదురుపొదలయందలి బిలద్వారముల యందున్న కీచుగాళ్ళచేతను నీరాధారములనుండి పడుచున్న నీటిప్రవాహములచేతను, కిచకిచలాడు కోతులచేతను, నాట్యముచేయుచున్న నెమలి దంపతులచేతను నీయరణ్యము కోలాహలముగనున్నది వినుము.

మాభైషీర్గిరిగహ్వరాంతరగతా గర్జంతికంఠీరవాః
ప్రావృణ్మేఘగభీరభీషణరవం మత్తాభృశం జృంభయా 6
శార్దూలాః ప్రతిబింబితే స్వహజలే యుధ్యంతి సాక్రోశనం
శాఖీతిర్న్నిజ వాహనా ద్గిరిసుతే! దైత్యాస్త్వయా ఖండితాః॥

భయపడకుము! పర్వతగుహాలయందు మదించిన సింగములు, వర్షాకాలమేఘములవలె నిద్రాబద్ధకముచే భయంకరముగ నఱచుచున్నవి. పెద్దపులులున్నూ, నీటియందు కనబడుచున్న తమప్రతిబింబమునుచూచి దానితో రోషావేశముగలిగి యుద్ధము చేయున్నవి.

అయ్యో ఎంత పొరపాటు ! నీస్వంతవాహనమైన జంతువులఅచిన నీకేమిభయము ? యిదియుఁగాక నీవు పర్వతరాజపుత్రివి. రాక్షసులు కూడ నీచేసంహరింపబడినారు అని కొంచెము పరిహాసమాడెను. ఇచ్చట పెద్దపులులయొక్క నైసర్గికమగు కోపావేశము కనపరుప బడినది.

> సందగ్ధా విపినేద్రుమా ఇతిశుచం ప్రజ్ఞానిధే! మాకృథాః
> పూర్వం రాజ్యమదేన దర్పితనృపాస్సంక్లిశ్య లోకాన్వృథా
> ప్రాప్తాస్థావరతాం దవాగ్నిదహనకృత్తత్కర్మణామామయం
> విద్ధీదంకృపయా మయా విరచితం దాతుం సుజన్మాంతరం॥ 7

యీఅరణ్యమందుండు చెట్లు కారుచిచ్చుచే గాల్పబడుచు న్నవని నీవు ఖేదపడకూడదు. ఏమనః ! పూర్వము రాజ్యమదముచే గ్రొవ్విన రాజులందఱుఁ బరరాజులనందఱను నిర్హేతుకముగ బాధించి యీస్థావరజన్మము నొందినారు (శరీరజైః కర్మదోషైర్యాతి స్థావర తాంనరః, మనుస్మృతి) వారికి మరల నింకొక మంచిజన్మమిచ్చుట కు నీదావాగ్ని వారియందుగల ప్రేమచేతనే నాచేఁగల్పింపబడినదని నీవు తెలిసికొనవలెను. అట్లుకానేని వీనికిమఱెరోగము తటస్థించును? అని శంకరుడు తాను లయకర్త గనుక తనయందు క్రూరత్వముకల దని ఆమె దురభిప్రాయపడునని ముందుగ తానేదానికి సమాధానము చెప్పుకొనెను.

> భల్లూకాః కథమప్యుపేత్య శనకై ర్వృక్షాగ్రసంధానితం
> మధ్వాధారమపాస్య తద్గతరసం నిశ్శంకమాపీయ్య హా!
> ఘ్రాణాంతర్గత మక్షికాభిరనిశం వాశ్యంత్యమీ దంశితా
> హ్యాశాపాశవశంగతాల్పమనసా మేవం విపత్కల్పతే॥ 8

చెట్టుకొనయందు వ్రేలుచున్న తేనెపట్టునెట్లో నెమ్మదిగనెక్కి దానినూడబెరకి వానియందుగల తేనెను త్రెప్పగద్రాగి ఆహా! ఆసమయ

మందు ఘూర్ణరంధ్రములలో దూరికొట్టుచున్న తీనెటీఁగలచే బాధపెట్టఁబడినవై, చెవులు బ్రద్దలగునట్లు ఆయోంకుగుబంట్లు అచుచున్నవి. లోకములో నాశాపాశమునకులోనైన దుర్బుద్ధిగలవారికిట్టిదురవస్థ కల్పింపఁబడుచున్నది, "ఆశాయా దాసాయే తే దాసాస్సర్వస్యలోకస్య ఆశాదాసీ యేషాంతేషాం దాసాయతేలోకః॥" అనేన్యాయమిక్కడ బోధించబడినది.

యేవ్యాళాస్తరుకోటరాంతరగతా నత్తుం కులాయోద్భవా
నారోహంతి ఖగైర్విదారితఫణా వ్యగ్రా లుఠంత్యంజసా
నాధూనా మపకారమాకలయితుం నిర్హేతుకం యేరతా
స్తేషాంకుర్మనసాం తదేవఘటతే దైవాత్సదా సుందరి! 9

ఓ సుందరీ! చెట్లతొఱ్ఱలలోనున్న పక్షిగుడ్లను తినుటకై బయలుదేరి చెట్లెక్కుచున్న త్రాచుపాములు పక్షులచేఁజీల్పఁబడిన పడగలుగలవై, బెదరి త్రొళ్ళనలె క్రిందకు వ్రేలుచున్నవి. సాధువైన జంతువులకైన నపకారముచేయుటకు యత్నించువారలకెల్లప్పుడు నిట్లే విపత్తు సంభవించుచుండును సుమా!

పాషాణైరాసమంతాద్విఘటితగమనాఘోషముంచ్చైర్నదంతా
మూర్ధ్వం విక్షేపయంత్యో జలలవనికరాన్ పత్రగుచ్ఛాన్వపాతైః
గంభీరావర్తవేగాస్తటరుహనివహాన్ న్పాయాంత్యస్సమగ్రం 10
కూజద్భిః పక్షిసంఘైస్త్యజితజలచరాశ్శైలధారాః ప్రయాంతి॥

ఎల్లెడలను బెద్దపెనుకురాళ్ళచే నడ్డుపెట్టఁబడినవేగముగల నడుటచే శిథిలమైన గమనములుగలవై, అందందు, యెత్తయిన ప్రదేశములనుంచి పడుటచే నీటిచెంతటను తుంపరలుగ పైకెగరగొట్టుచు గొప్ప సుడిగుండములతో తీరమందున్న చెట్లను సమూలముగాఁ బెరికి కిలకిల ధ్వనిచేయుచున్న పక్షులచే మిగులఁబడుచున్న ముత్యములుగల యీ

నదులు ప్రవహించుచున్నవి. యీనదీపాతమువలన తటస్థమైన మడుగులో ఏనుగులుచేయు క్రీడనుగూర్చి శంకరుడామెతో నిట్లు ముచ్చటించుచున్నాడు.

శుండాంతస్థస్నశైవలోరునలినీకాండైశ్చకేచిద్ద్విదె
శుండాపీతజలైశ్చకేచిదనయోః క్రీడంతిమత్తద్విపాః
శుండాగ్రైశ్చనయంతి మత్తకరిణీః క్రీడార్థమన్యేబలా 11
త్తైశుండోభయపార్శ్వరూఢరదనాః ప్రెక్ష్యాస్త్వయామాంసలాః॥

తుండములయందు ధరింపఁబడినట్టి నాచుతోఁగూడిన తామరతీగెలతోను తుండములతోఁ బీల్చబడిననీటితో నీమదపుటేనుగులు క్రీడచేయుచున్నవి. మరికొన్ని ఆడేనుగులను తుండమునఁబట్టి క్రీడకొరకీడ్చుచున్నవి. తుండములయొక్క యుభయపార్శ్వములయందును పెరిగిన దంతములుగల యీమదపుటేనుగులు నీచేజూడదగినవిగానున్నవి.

ఇంతవఱకును దామనూచిన జంతువులన్నిటిలోను పురుషజంతువులే అందముగా నుండుట గాంచి ఆపరదేవత, శివునిట్లు ప్రశ్నించుచున్నది.

శంభో!పూరుషపక్షపాతమకరోత్సృష్టౌ ధాతాస్ఫుటం 12
సర్వేషాం మృగపక్షిణా మపిదృఢం రమ్యం వపుర్దత్తవాన్
పశ్యత్వం మృగరాజకుంజరవృషా న్నైరావతం బర్హిణం
కించనార్యస్స్వబలాః కృతా బతవిధేః కిం!తన్నదుశ్చేష్టితం?

ఓశంకరా! సృష్టియందంతటను బ్రహ్మ పురుష పక్షపాతమును జేసినట్లునాకుస్పష్టమగుచున్నదిపమనఁగా!సమస్తమృగములకు,పక్షులకు గూడ దృఢమైనట్టియు, సుందరమైనట్టియు శరీరమీయఁబడినది.దానికి

నిదర్శనము చూడుము! సింహము, ఏనుగు, ఆంబోతు, పావురము, నెమలి, మొదలైనవన్నియు పురుషజంతువులె చక్కనివియు, బలము కలవియునై యున్నవి. ఆయబలలగు యువతులే బ్రహ్మ కేమిచేసినారు! అది తప్పుపనికాదా ? అని శివుని బ్రశ్నించెను.

బాలే!సృష్టివిజృంభణాయ విధినా జాతిద్వయం కల్పితం
పుంయోగం లలనావ్రజంతి ముదితా దానాదిభి ర్లాలితాః।
స్త్రీణాందాసజనాస్స్వయం యదకరో త్ప్రాజ్ఞాన్వివేకోన్నతా
న్తత్కిం!పూరుషపక్షపాతమథవా! స్త్రీపక్షపాతం వద! 13

ఓచిన్నదానా! సృష్టివిజృంభణ కొరకే జాతిద్వయము కల్పించబడినది. (శ్రుతి — "స ఏకాకీ నరమతె సద్వితీయమైచ్ఛత్") స్త్రీలు, దానముచేతను, మధురోక్తులచేతను పుంయోగమునొందుచున్నారు ఇంతేకాక, ప్రాజ్ఞులై వివేకులైన మగవారిని స్త్రీలకు దాసజనులుగా సృష్టించెనే! — అది పురుషపక్షపాతమందువా! లేక స్త్రీపక్షపాతమందువా! చెప్పుము. అని శివుడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

దాసీభర్తురితి బ్రువంతి మునయో వామాం కథం శంకర!
వ్యత్యస్తాని వచాంసి కైతవ ధియా బ్రూషే నయుక్తంతవ
వ్యత్యస్తం నన కైతవం న వితథం దేవి!త్వయా హంశపే 14
దాస్యంకిం! శృణుపాదతాడనమపి ప్రాప్నోతి వామో యథా॥

ఓశంకర! పెద్దలు, ఆడదానినే భర్తకు దాసినిగా చెప్పిరే! అట్టి స్థితిలో నీవు కపటముతో నిట్టి తలకిందు మాటలు చెప్పుచుంటివి నీకుతగదు;— ఓదేవి! నీయాన. నేనుతలకిందుమాటలు చెప్పుటలేదు. యిందు కపటమున్నూలేదు అబద్ధమంతకన్నను లేదు. పురుషుడుదాసత్వమేగాక గుఱ్ఱమువలె తాపులనుకూడ అనుభవించును. యిదిసామా

న్యముగా లోకములో జంతుపరసమందు నిత్యమును జూచుచునే యున్నాము.

లుబ్ధత్వం ఖలురమ్యవస్తునిచయే యుష్మాకమబ్జాననే!
బాలానామపి లాలసో విధివశాదా యౌవనం మాతృషు 15
దారేచ్ఛా సముదేతి సంతతమహో! పుంసాంకిమాలంబనం
సౌందర్యం యదినాస్తి పూరుషగణే న్యగాని భవేయుర్జనాః॥

ఓసుందరీ! మీకందరకు సదాసుందరమైన వస్తువులయందు ప్రీతికలదు. పిల్లలకు యౌవనప్రాదుర్భావమగు నంతవరకు అవసరమగుటచే తల్లులయందు ప్రేమగలదు. పురుషులకు దారేచ్ఛ యెల్లప్పుడును దయించుచున్నది. కానవారికేమిసాధనము? పురుషులయందు సౌందర్యమే లేనియెడ సృష్టియొక్క విజృంభణమెట్లు?

లోకే సుందరతాజనస్య సతతం భోక్తుః ప్రమోదాయవై
తస్మాదేవ మనూనసుందరజనం భోగార్థమాసాం దదౌ
కాంతస్తాం చతురాననోపి దయితాం సంప్రాప్య హీ! మోదతే
కింవా? పూరుషపక్షపాతమకరోత్ స్త్రీపక్షపాతంవద?॥ 16

లోకములో నొకవస్తువయొక్క అందము దానిననుభవించు వారికిగాని తన సౌందర్యమువలన తనకెట్టిలాభమును లేదు. అందువలన మీస్త్రీజనముయొక్క మోదముకొరకే సృష్టికర్త యిట్టి అందమైన పురుషులనుసృజించెను. మరియు నాతడు మనోహరుడైనను తనస్త్రీని ప్రియురాలినిగ స్వీకరించి పాపము! సుఖించుచున్నాడే. ఇప్పుడు పురుషపక్షపాతము చేసినాడందువా? స్త్రీపక్షపాతముచేసినాడందువా?

స్వర్ణాద్యాభరణాని చుంబననఖచ్ఛేదాని దానానివా
రత్యున్మాదకభేషజాని భువనేస్త్రీతోషణాన్యేవహి
పుంసామేషు నచైకమప్యభిహితం రత్యంతమేనాం వినా
కింవాపూరుషపక్షపాత మథవాస్త్రీపక్షపాతంవద?॥ 17

బంగారుటాభరణములు రతిశాస్త్రమందుఁ జెప్పబడిన, చుంబనాదులు, దానములు, ఉద్రేకము కలిగించునట్టి భూషణములు, కూడ స్త్రీలయానందముకొఱకే. వీనిలో నిత్యంతమువరకు వారిసేవ తప్ప నొక్కటియైనను పురుషామోదము కొఱకు జెప్పఁబడియుండ లేదె! ఇప్పుడు పురుష పక్షపాతమందువా? స్త్రీపక్షపాతమందువా? చెప్పుము.

యస్మాజ్జాతే భువనాని యస్య నిగమాః శ్వాసాఽనిమేషాః కలాం
స్సర్వేభ్యః పరివిభజ్య సృష్ట మఖిలం హృల్లోకమధ్యం గతః
మాయాపీన నిగూఢవచ్చరతియ స్సాధ్యో నవాగాదభి 18
స్తంవంద్యం నహినస్తు మీదృశమముమె యుక్తం యథేష్టంవిధం

ఏమహామహుఁడు లోకములన్నిటిని సృజించుచుండునో యెవని శ్వాసలు, వేదములై రాజిల్లుచున్నవో యెవని రెప్పపాట్లు దినములుగా పరిణమించుచున్నవో యేమహానుభావుఁడు సృజించినదంతయు సందఱకుఁ బంచిపెట్టి తానుండుచోటులేక జీవుల హృదయాకాశములో బ్రవేశించి మాయదారివలె సర్వానుస్యూతమై చరించుచుండెనో, యేపితామహుఁడు వాగాదీంద్రియములకు సాధ్యుఁడుకాఁడో, అట్టి పూజ్యుఁడైననిధిని నీయిచ్చ వచ్చినట్లు మాటాడుట యుక్తముకాదు. ఇంతదనుక కనపరచబడిననెమళ్లు, కోతులు, ఏనుగులు మొదలైనవాని చేష్టలను పరిశీలించినదై ఆమెశివునితో తిరిగి పలుకుచున్నది.

వ్రీడాచ్ఛాదితమానసం పరిచయాద్ధావై ర్వినా నేత్రైః
కామిన్యః ఖలుసూచయంతి విరహే దేతే తుపుంజంతవః
కామోన్మాదవిముక్తధర్మవినయాః కుర్వంతి తాభి స్సమం
స్త్రైణం శ్లాఘ్యమనిందితంచ భగవద్ధిగర్హితం పౌరుషం 19

స్త్రీలు తమయొక్క చిత్తవృత్తిని పరిచయము కలిగిన వెనుక హావభావాది చేష్టలచే గనపరచెదరేగాని పురుషజంతువులు తమ ఉద్రేకమునంతటిని దుశ్చేష్టలచే వెల్లడింతురుగాన స్త్రీలవ్యాపారము శ్లాఘనీయముగ నున్నది. ఛీ, పురుషజంతువులచేష్ట ఎంత దౌర్జన్యముగానున్నది! అని శివునితో దేవి మఱియు నిట్లు పలికెను. దౌర్జన్యము మృగపక్షులలో కూడకనిపెట్టి మరల దేవి యిట్లనుచున్నది.

త్యక్త్వాపీడ మరణ్యసస్యమభిత స్సంపాద్య కంఠస్థితం
పోతేభ్యః ప్రవిభజ్య మన్యవిహగై ర్గాయన్తి ఖమాతరః
భుక్త్వా స్వోదరపోషణార్థ మఖిలం ధావన్తి పుంపక్షిణః
క్రీడార్ధం కరుణానశేషు భగవ న్నిగర్హితం పౌరుషం॥ 20

మఱియు తల్లిపక్షులన్నియు సూర్యునువగని అరణ్యములందంతటను తిరిగి అక్కడక్కడ సంప్రాప్తమైన గింజలనుతాము దినక నోటియందుంచుకొని తమపిల్లలమేపుటకు దొందరగానెగిరివచ్చుచున్న యీయాడు పక్షులవెంటఁదగిలి యీపురుషపక్షులన్నియు దొరికినదంతయు దమ కడుపుకే తినివైచి విహారార్థము పరుగిడుచున్నవి. వీటికావంతయు దయదాక్షిణ్యములున్నట్లు కనుపించుటలేదు. ఛీ! పురుషచేష్ట బహు దౌర్జన్యముగానున్నదే! ఇంతకన్నను క్రూరమైన పెద్దపులుల చేష్టలను గూర్చి చెప్పుచున్నది.

వ్యాఘ్రాణాం శృణువచ్మి కామజనితంఘోరంమహాత్పాతకం
హత్వాకుంజగతాన్ధ్వసంః యువరా నప్రాప్తనేత్రాన్పునః
జాతాఽపత్యవినాశశోకవిధురాం వ్యాఘ్రీం రజస్రావిణీం 21
చంచద్వాలగురూత్తమాంగకలితా శ్చుంబంతి ధిక్తాడితాః॥

ఇకను పులులయొక్క మహాఘోరమైన మన్మథ చేష్టలను చెప్పెదను. మగపులి తనకుంగల కామవికారముచే నీనిన ఆఁడుపులి

యొక్క కళ్ళైనను తెరవని పిల్లలను చంపి రజస్స్రావమైనను తగ్గని ఆయూంకు పులిచుట్టును దిరుగుచుఁ దోకను దండుముదిప్పుచు అది కసరుచున్నను చుంబనము చేయుచున్నదే! ఛీ! యెంతదారుణము!

పుంసః కష్టతితీవ్రమేన కిమహో! కామేశ గుహ్యేంద్రియం
బాలే! భూమిరసాత్మకం తదధునా వాతోద్ధతం తైజసం
స్వాధిష్ఠానమితీరితం చసుఖదం సర్వేంద్రియాహ్లాదకం 22
గాత్రేష్వా తద్విషయైకభోగజనితా వాంఛా నరాణాంధ తే॥

ఓ శంకరి! గుహ్యేంద్రియము పురుషుల నెంత తీవ్రముగ బాధించుచున్నట్టుగు పడుచున్నదే! దీనికేగాగతమేమి! ఓ చిన్నదానా! ఈ ఇంద్రియము స్థూలభూతమగు భూమినుండియు, నుగకముండియు బయలు వేరుచున్నది. ఉత్పత్తికి హేతుభూతములై స్థూలత్వమును బొందని తుదిభూతములివి. అంతేగాక వాయుతేజస్సులయొక్క ప్రేరణకూడ దీనిపై కలదు. అందువలననే యూపుటకుసాధ్యముకాక విశేషమైన వాంఛను బుట్టించుచున్నది. స్త్రీకట్టిగాని లేదుగనుక యెవింత సులభముగ నీవిషయమును గుర్తించ గాగలేవు మంటిరి దీనినే స్వాధిష్ఠానమందురు. ఇసుగా ప్రతిజంతువుయొక్క యూవత్సత్వము ఇందుఁ గలదు. అందువలననే దీనినిమితి మీరి వ్యయపరచినవారికి దేహదార్ఢ్యము తగ్గునని చెప్పుటకెంతయు సందియములేదు.

దేవీభాగవతము — యోన్యాంకామినాం హసి వీర్యత్యాగం కరోతిచ
భూమిరేణుప్రమాణాన్వర్షాంస్తిష్ఠతి వై నరా॥ తా

అని యెవరైనను కామోద్రేకముగలవారలై భోగార్హమైన స్త్రీలభ్యముకానిచో ఇట్లు చెడిపోవుట మనమెరుంగుదుము. అట్టివారు ఆవీర్యత్యాగముచే నెన్ని భూరేణువులు తడియునో అంతకాలము రౌరవమందుండెదరని చెప్పబడినది. మరియు వాత్స్యాయనః

సూ॥ శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణానామాత్మసంబంధేన మనసాధిష్ఠితానాం స్వేషుస్వేష్వానుకూల్య తః ప్రవృత్తిః కామః = అందుచే నిది నింద్యకృత్యమైనప్పటికిని దేవతలనుగూడ మిక్కిలి బాధించుచున్నది. వాల్మీకిః = తీక్ష్ణకామాస్తుగంధర్వాః = యీవాంఛ యనవరతము పుట్టి బాధించుచున్నదని తాత్పర్యము. సర్వేంద్రియాహ్లాదకమని చెప్పుటకు మరియొక యుక్తి కూడకలదు. జ్ఞానేంద్రియము సంగతి మాత్రము చెప్పుచున్నాను.

శ్రోత్రేంద్రియము = ఆమె మధురాలాపములచేతను,
త్వగింద్రియము = ఆమెగాత్రస్పర్శచేతను
చక్షురింద్రియము = తన్ముఖావలోకనముచేతను
జిహ్వేంద్రియము = చుంబనాదులచేతను
ఘ్రాణేంద్రియము = ఆమెదేహమునందలి సౌరభముచేతను
ఆహ్లాదమును పొందగలవు.

ఇటువలెనే కర్మేంద్రియము సంగతినికూడ బుద్ధిమంతులూహించుకొనవలయునేకాని నేను వక్కాణింపజాలను.

ఘోరారణ్యశిరోహితాద్రిషు గరధ్వాంతాంతరే బర్హిణాం
దృష్ట్వాన్యాంచ తడిత్ప్రభాసు శిఖినీ సాకూత ముద్వీక్షితే
న్యక్కృత్వాపి ఘనస్యగర్జనమహోరోహాక్షం హికేకాయతే
ద్విష్యంతి ప్రమదాశ్చమానిని నచేత్సంభావితా ఆర్తనే॥

మేఘావృతమైన మహారణ్యమందలి ఘోరాంధకారమందు మెఱుపువెలుతురులయందగుపడుచున్న తన మగనెమలి మఱియొక యాడునెమలితోఁ గ్రీడించుటచూచి మేఘగర్జనమునుగూడ మించి తీవ్రముగ నఱచుచున్నది. మీస్త్రీలుమాత్రము అర్తవమందుగౌరవించకపోయిన యెడల కోపగించుటలేదా! జయమంగళః = రక్తజాః

క్రిమయసూక్ష్మా మృదుమధ్యాగ్రశక్తయః స్మరసద్మసుకండూతిం జనయంతియథాబలం॥ అనునట్లు జంతుసంఘములో నిట్టి తీవ్రోద్రేకము ఆర్తనమందగపడుచున్నది

పూర్వోపార్జితకర్మసంచయావశా ద్వ్యాప్రిణినో వ్రీహితాం
సంప్రాప్తాః పునరేవతేప్రభవితుం పుంసాం శరీరంగతాః
తద్రేతఃప్రసవార్థమేవసపుమా న్చేష్టాం కరోతీద్రుశీ
మాసన్నప్రసవె కదాపి లలనా ధర్తేక్షణాం కిం! శిశుం॥

పూర్వార్జిత కర్మవిపాకముచే జీవులు తిరిగి పుట్టుటకు ముందుగఁ గాయధాన్యాది జన్మముఁబొంది పురుషశరీరమందు రేతోరూపమును దాల్చియున్నారు. ఆరేతఃప్రసవార్థము యీపురుషజంతువులీ విధమైన చేష్టలను చేయుచున్నారు గాని స్వార్జస్వ యనరాదు. స్త్రీలుకూడా ప్రసవమాసన్నమైనప్పుడు క్షణకాలమైనను శిశువును ధరించగలరా! అదియే పురుషునియందుగల ఔన్నత్యము. అట్టి శక్తికలవాఁడె మహానుభావుడు అట్టి శక్తిహీనుఁడు పశుతుల్యుఁడే యీసంగతి ముందు వివరించఁబడును. ఇదియె పంచాగ్ని విద్య ఛాందోగ్యమందు ద్యు, పర్జన్య, పృథివీ, పురుష, యోషితలని, చెప్ప బడినది.

యావచ్ఛుక్రముదేతి ధాతుగహనే తావత్పరీరంభణం
ప్రియస్యాః పరిచుంబనం తదపరం నిర్భుగ్నపీనస్తనం
చక్షుభ్యామపినేక్షతే త్యజసఖి త్వుచ్చైః కఠోరాంవచ
స్సోత్థంతాం దయితాం చళాంతవిరహో బ్రూతే రతాంతేయువా॥

ఎంతవరకు, రేతో రూపకమైన జీవులయొక్క తేజస్సుపురుష శరీరమందుఁ బ్రవహించుచుండునో, అంతవరకే యీ ప్రియురాలి యొక్క పరిరంభణము, చుంబనము మొదలగు శృంగారచేష్టలుగాని

పిమ్మట నాప్రియురాలి వక్షోజములనైన కండ్లతో చూడదు, సరే కదా, కఠోరవాక్యములనుగూడ నెట్టి యువకుడైనను బలుకును, అందువలన నీపురుష జంతువులుచేయు దుశ్చేష్టలన్నియు, నాగేతః ప్రసహార్థము కాని, యీపురుషజంతువుల నైసర్గికమని అర్థాత్సిద్ధ మగుచున్నది.

> స్త్రీపుంభేదవిరుద్ధధర్మకథనా జ్ఞానాసి తత్వాంశివె
> దక్షశ్శుక్రవిధారణె తుపురుషోబీజస్య ధాతాపునః
> నస్త్రీదేహబలాన్వితా పిరజసస్స్రావం నిరోద్ధుం క్షమా
> తస్మాత్తామబలాం వదంతి మునయస్త్వాప్తస్య వై పోషికాం॥

ఇంతేకాక స్త్రీపురుషులకొక్క విరుద్ధదేహ ధర్మమును జెప్పిన, నీకందలి నిజము తెలియగలదు. శుక్రము గూఢవజ్జనము న్నూ వ్యయపరపకుండ నాపుటకుఁ బురుషుఁడు సమర్థుఁడు, బీజమును నాటువాడును నగుచున్నాడు. కాని స్త్రీకట్టి సమర్థత లేదు. అందులకు బ్రయత్నించినను లాభములేదు. అందువలననే యామెదాని నబలను గాను, ఆనాటఁబడ్డ బీజమును పెంచుటకై నియోగింపబడినదానినిగా జెప్పుచున్నారు రజస్సునందుఁ బ్రాణములేదు. బీజమే ప్రాణము, తేజస్సును అందులకే పురుషుఁడట్టి తేజోధారణ చేయువాఁడు గనుక యుత్తముడని చెప్పఁబడుచున్నాడు అంతేకాని, పక్షపాత బుద్ధితో నిట్లు సృజింపఁబడినారని చెప్పఁగూడదు. సంఘాభివృద్ధికై ఆ యీజంతుసహజమైన గుణములనుబట్టి కార్యవిభాగ మొనరించిరి గాని, పక్షపాతమని యనకూడదు. అట్లుగాక, స్త్రీలకు పురుషధర్మ ములప్పగించిన నన్నియు ధ్వంసమయిపోవును. పిల్లలను పెంచుపనిని పురుషులకప్పగించినయెడల ఇప్పుడు ప్రపంచమందుండు మనుజులలో నాలవవంతు జనముకూడ నుండనేరరు అందులకే "మాతృదేవో భవ" పితృదేవోభవ" అన్నచోట తల్లినెందులకు ముందుచ్చరించిరన "గర్భాధారణపోషణాభ్యాం పితుర్మాతాగరీయసీ అని తండ్రి

కంటె తల్లికెక్కుడు కిమ్మత్తును ఆపస్తంబులవారిచ్చియున్నారు. గాన పెద్దలు చెప్పిన కట్టుబాట్లను దాటుటకుఁ బ్రయత్నించుట చాలతప్పు. ఆధునికులందరు బుద్ధిమంతులైన కావచ్చునుగాని తపోబలములేని వారలాగుటంజేసి దేనినియు మార్చుటకు తలచనైన గూడదు.

హేమాభా నవయౌవనా మదవతీ మత్తేభకుంభస్తనీ
దీర్ఘాపాంగవిలోలతారకదృశా సంలాపయంతీ ముహుః
వృద్ధస్యాపి తపోత్యనూనకుతుకం స్వాంతఃపురస్థాసతీ
మేఘచ్ఛన్నమపీందుఖండముదయే సింధోర్యథా సుందరి॥

ఏకాంతమునజేరిన యొకయువతి బంగారు దేహకాంతిగలదై గజకుంభములవంటి స్తనములు కలదై క్రీగంటి ప్రసారములచేఁ జూచుచు సరససల్లాపములాడించుచున్నదై యెంతటిముదుసలికైనను మేఘావృతమైన ఇందూదయము సముద్రము నుప్పొంగించురీతిని నుత్సాహము పుట్టించకమానదు. విషయేంద్రియ సన్నికర్షగలిగిన ఇంద్రియములు పూర్వానుభవ స్మరణనుజేసికొని చలించక మానవు. దీనికింకొక కారణమునుగూడ చెప్పెదను ఏమన రుచిగల పదార్థము కనఁబడినప్పుడు నోరూరకమానదు. పాటపాడినదో శిశువులు, పాములు, గోవులు మొదలైనవికూడ మోదమొందుచున్నవి. కనుక అట్టి చాపల్యములేకుండ చేసికొనుటయే ప్రాజ్ఞత.

ధాతూనాం ఖలువీర్యమస్తినికరం ప్రాణశ్చ తేజస్తథా
తేనాఽసౌపురుషోబలాధికజనిః స్సర్వేషు జాతుష్వపి
నైతాదృక్కులశోణితంతు లలనాదేహోద్గతం మృత్స్నమం
తస్మాత్తా మబలాం వదంతి మునయాస్తస్యాః పుమాన్పోషకః

శుక్రము పురుషశరీరమందితర షడ్ధాతువులయొక్క సారమున్నూ, తేజస్సును, అదియే ప్రాణమునయియున్నగి. అందువలననే

పురుషుఁడు బలాధికుఁడై పశుపక్షులలోఁగూడ బుట్టుచున్నాడు. స్త్రీదేహజనితమైన శోణితమునకట్టి సామర్థ్యములేదు. అందువలననే స్త్రీని యబలయనియు నామెను సంరక్షించువాఁడు పురుషుడేయనియు పెద్దలు చెప్పుచున్నారు. బురుషునియందుగల ధైర్యసాహసములు స్త్రీలకుండకపోవుటకిదియే కారణము. మరియు వీరికి మజ్జాధాతువు దగ్గరనుంచిగో, బలముతగ్గి, కండబలములేక, యెంతబలముగల స్త్రీకైనను కండబలముండనేరదు. (Muscular formation) భీమ బలుడైన (Sandow) దొరయును స్త్రీలకెంత కసరతుచేయించినను పుందేహలక్షణముండనేరదని తన Physycal culture యను పుస్తకమునందు స్పష్టముగవ్రాసెను. ఇంతేకాక ఇంకొక నిదర్శనము కూడ జెప్పెద ? ఏమన, ఈకారణముననే వారికి పురుషునివలె ఆపాద మస్తకము రోమములుండక, ఏకదేశమై, వక్ష శిరస్సుయందె విశేషముగ మొలచును. అట్టి మజ్జాధాతువ విశేషించి దేహమందిమిడి యుండుటచేతనే వస్త్రాదులకును దేహమందు రోమరాజు విశేషముగ నుండనేరదు. అనగా మాంసమందణగియున్నదని తాత్పర్యము. మరిన్ని స్త్రీలరక్తబలమంతయు, యౌవనకాలమందు స్తన్యరూపముగ మారిపోవును ఈకారణములచే స్త్రీ నైసర్గికముగి నబలయేగాని సబల కానేరదు.

యానారీ పతిమేవచిత్తఫలకే సంస్థాప్యహృష్యత్యసౌ
తస్యాస్సంతతి రప్యపాత్తవిభవా స్యాన్నిర్మలా కీర్తితా
యావాస్వైరవిహారిణీ భవతి తద్గోత్రం భవేత్కుచ్ఛితం
తస్మాత్స్వకులపాలికా సహచరీ గోప్యా ప్రయత్నాన్నరైః॥

ఏస్త్రీయనవరతము తనభర్తను చిత్తఫలకమునందుంచుకొని ఆనందించుచుండునో ఆమెసంతానముకూడ నిర్మలమై కీర్తిప్రతిష్టలు కలిగి మెలగుచుండును. ఎవతె యధేచ్ఛగా సంచరించుచుండునో వారి

వంశమంతయు భ్రష్టమయిపోవును. అందువలన స్త్రీని "కులపాలికా" అని వక్కాణించి దానిని సర్వవిధముల గాపాడవలయునని చెప్పినారు. వాల్మీకి:— నపిత్ర్యమనువర్తంతె మాతృకం ద్విపదాం Children take more after their mother అనికూడ కలదు. కనుక యెచ్చట స్త్రీలు చెడెదరో వారివంశమంతయు చెడ్డదనియె యూహింపక తప్పదు. 'స్త్రీపుంవచ్చప్రభవతి యదాతద్ధి గేహం వినష్టం.' ఆడది పురుషునివలె నెక్కుడు పీఠకెక్కునో ఆనాడే కొంపచెడినదని యర్థము. గనుకనే మనహిందూదేశమునకీ దురవస్థ వచ్చినదని నాసిద్ధాంతము.

> ప్రజ్ఞానాన్యది సంహతేంద్రియబలో గాంగేయతుల్యోఽథవై
> ధైర్యోత్సాహబలప్రతాపముదిత స్స్వార్థాన్ముచారిస్సదా
> స్వచ్ఛందమ్మృతిమేష్యతి స్వతపసా లోకానవత్యాదరా
> న్నోచే న్నశ్యతి పండితోఽపి నచిరా ద్వారోయథా రావణః॥

కనుక ప్రజ్ఞావంతుడైన మహాపురుషుడింద్రియ వేగము నాపుకొనగలిగెనేని భీష్మునితో సమానమైనవాడై ధైర్యోత్సాహముతో గూడుకొనినవాడై కామచారుడై తనకిష్టకాలమందే మృతినొందును. తనతపోబలముచేతనే లోకముల నుద్ధరించును. అట్లుగాక ఇంద్రియలోలుడయ్యెనేని మహాపండితుడైనను రావణునివలె నచిరకాలములోనే నశించును. కావుననె ప్రాయశ్చిత్తకాండయందు పరదారాసంగమము చేసినవారికి ప్రాయశ్చిత్తము నిర్ణయించుటలో ఆపస్తంబులవారు "ఖరాజినం బహిర్లోమపరిధాయ దారవ్యతిక్రమిణె భిక్షామితి సప్తాగారాణి చరేత్" అని విధించినారు. మరియు "శిశ్నచ్ఛేదం సవృషణస్య" అని చెప్పియున్నారు. ఈ తేజస్సును నిరర్థకముగా వ్యయపఱచెడు నభాగ్యులకు మఱియొక నరకమునుగూడ వక్కాణింపబడియున్నది.

ధాతూనాంమలమోచనంతుసహజం కేశాస్తుమజ్జోద్భవా
ప్వస్తీనాం నఖదంతపంక్తినిచయం తచ్ఛోణితస్యస్రవః
శుక్రస్యాపివినాచ్యుతిర్న హిపుమా న్ధర్తుంక్షమస్యాత్కృతా
యావన్మూలనదీ రసాధికజలా జిహ్వారసాన్స్యందతి॥

సప్తధాతువులకు మలోత్సర్జనము సహజమైయున్నది. ఎట్లనగా మజ్జనుండి రోమములు మొలచును ఎముకలనుండి నఖములు, దంతములు మొలచును. స్త్రీదేహమందుత్పన్నమగు రజస్సునకు ప్రతి నెలకు నైసర్గికముగ స్రావము కలుగుచుండును. కాని పురుషుని దేహమందుదయించెడు శుక్రమునకట్టి నైసర్గికమగు స్రావమేది! కనుక దానినాపుటకు మిక్కిలి క్లేశపడునుగాని "జితే రసే జితంసర్వం" మను నట్లెంతవరకు జిహ్వేంద్రియముతో షడ్రుచులతోను మానవులు భుజించుచుందురో యంతవరకు దానినాపుట కసాధ్యమగును. దీనిని నాపగోరెడి మహాపురుషులు ముందు జిహ్వేంద్రియమును నరికట్టవలెను. అట్లుకాదేని వేరొకసాధనము లేదు.

చరకః— రసాత్వఙ్మాంసమేదోస్థిమజ్జాశుక్రాణిధాతవః
మలాని— స్తన్యంరజశ్చ మాంసవసా, స్వేదః, దంతాః కేశాః ఓజః.

శాస్త్రాణాంఖిలుసారమేకమధునా వక్ష్యేమతానాం శృణు
యంభోగా నవిమోహయెయు రఖిలా రాజాధిరాజస్యనా
నార్యోవా సవిలాసవిభ్రమలసచ్చేష్టాభి రుద్రేకితా
యంభక్ష్యాశ్రిసుసంస్కృతాన్యపి సుధీ ర్మ్యోరస్నైవె పండితః

సమస్త శాస్త్రములయొక్కయు, సమస్త మతములయొక్కయు సారమైనమాటయొకటి చెప్పుచున్నాను వినుము. ఏమహానుభావుని మహారాజవైభవములన్నియు మోహపెట్టలేవో యేమహామహుని, విపరీతోద్రేకముగల టక్కులతోకూడిన స్త్రీలును మోహపెట్టలేరో యేధీరుని చక్కని రసవర్గములతో గూడిన పంచవిధభక్ష్యములును

నాకర్షించలేవా వారేశూరులు, (శ్లో॥ ఇంద్రియజయీశూరః) వారేమహాపండితులు. (ఆత్మవేత్తాచపండితః) పుస్తకములు చదివిన వారు కారని తాత్పర్యము. ఇంతకంటె విశేషమేదియు లేదు.

మాయాకౌశలశూన్యజంతునివహైర్లోకేషు సంక్లిశ్యతే
జిహ్వోపస్థనిమిత్తకాః పశుసమాః కుర్యుర్నుకిం మానవాః
కామ్యేష్వేవనియోజయంతిసతతం కర్మాణి పాపేరతా
స్తేషాముద్ధరణే త్వమేవకుశలా నాఽన్యాగతిః పావని॥

మాయయు బుద్ధికుశలతయు లేని జంతుసముదాయము చేతనే లోకములిట్లు బాధింపబడుచుండగా జిహ్వోపస్థంనిమిత్తమై జీవించుచున్న మానవులేమిచేయుదురు! మఱియుఁ గర్మలన్నిటిని, గామ్యముల యందే వినియోగపరచుచు పాపమందే యాసక్తిగలవారై యుండు వారినెట్లుద్ధరించవలెనో నీకే తెలియవలయునుగాని ఇతరులెరుంగరు. (అనగా అవిద్యానివృత్తి చేయుటకామెకే సమర్థత కలదుగానియితరుల కంతమాత్రమును శక్తి చాలదని భావము.)

ఇత్యాకర్ణ్య వచశ్శివేనభణితం రోమాంచితాంగీ మనా
క్స్యందత్స్వేదు సమాన కోమలరుచం సర్వాంగరమ్యాకృతిం
కించిద్వీక్ష్యశివం దృశామసృణయా ప్రీడానతా చేంగితం
జ్ఞాత్వానేచ్ఛతి సాప్రియేణ సహసా వక్తుంలిఖంతీభువం॥

శివునిచేఁ జెప్పబడిన యీపలుకుల నన్నిటినివిని, మన్మథుని తోను చంద్రునితోను సమానమైన యాకారముగల యాపరమశివుని ప్రేమప్రవాహముగల దృష్టితో గొంచము సాభిప్రాయముగ జూచి, పులకాంకితయై సిగ్గుపడి యతని మనోగతము తెలిసికొని శీఘ్రముగా మారుపలుకుట కేమియుదోపక ముగ్ధాంగనవలె కాలు క్రిందరాచుచు నూరకుండెను. అంతట శివుడు మరలఁ దానుకట్టించిన కట్టడములను ప్రాకారములనుగూర్చి చెప్పుటకారంభించెను.

క్ష్మాభృత్పంక్తి సమావృతేఽతిగహనే ద్వీపే సుధాబ్ధ్యంతరే
లీలార్థం విపులం మయాఽఽరచితం పూర్వం యథోక్తం త్వయా
ప్రాసాదాగ్రనివేశితాఽచ్ఛకలశన్యస్త ప్రదీపాళిభిః
పశ్యేదం తవ దేవి! రంజితపురం పూర్ణేందుబింబోపమం॥

ఇదిగో చూడుము! ఈపర్వతపంక్తుల మధ్యనున్న చెట్లచాటున నున్నదే నీవు పూర్వము కోరినపద్ధతిగా గట్టబడిన మణిద్వీపము, ఆసౌధాగ్రభాగమందుంచబడిన గాజుబుడ్లయందుగల దీపపుఁగాంతులచే నిది పూర్ణేందు సదృశమై రాజిల్లు చున్నది.

సమ్యక్సిక్తే తృణవిరహితే దేశకాలానురూపం
బీజాన్యుప్త్వా కృషికృతమతి స్సీరపాణి స్సమంతాత్
భూయస్సించన్సలిలనివహైః స్సస్యవృద్ధిం కరోతి
క్షీరాజ్యాదిప్రతి దినమసౌ ప్రేషయత్యంతరీపం॥

లెస్సగాదున్నఁబడిన (సీత్యం లాంగలినాహతం ఇత్యమరః) యీప్రదేశమందంతట నేభూమికి నేఋతువున నేసస్యమనుకూలమో దానినరసి విత్తనముల నెల్లెడలఁజల్లి నీటిని సమృద్ధిగనిచ్చుచు సస్యవృద్ధిని జేయుచు పాలను నేతిని నిత్యము మణిద్వీపమునకు వ్యవసాయమందు నేర్పరియగు బలరాముడు (సీరపాణిః అన్నది సార్థకమిక్కడే) పంపుచున్నాఁడు.

ద్రోణక్షీరాస్త్వదనుజముఖైః పాలితా అత్రగావః
జగ్ధ్వాఽసాయం మృదుళయవసం మాంసలాస్తే మహోక్షాః
సంక్షీభూతాః ప్రచురనినదా మృద్విలిప్తోత్తమాంగాః
క్రీడంత్యారాన్మదకృతరయాః కాశపుష్పేషు లీనాః॥

కుంభవృష్టిగ పాలనిచ్చునావులును, పెద్దమూపురములుగలిగి అంబాయనియఱచుచు గట్లను కుమ్మివేయుటచే తలనిండ రాచుకొన్న

బురదకలిగి ఆబలరాముని తమ్ములు మొదలగువారిచే బాలింపబడిన వై యాసాయము లేతకసవును లెస్సగదిని మదించినవై రెల్లుపువ్వుల చాటున గ్రీడచేయుచున్నవి చూడుము!

క్షీరోదస్యత్తటవినిహితా స్సాదిభిర్ధారితాస్తె
హేషారావైః కవికహననైః ఫేనరాశింవమంతః
నృత్యంత్యూర్ధ్వం ముహురపిశనై ర్లాలితా వేగవంతో
ధారాయోగ్యాః కనకరచితస్యందనా బద్ధవాహాః 38

యీక్షీరసాగరమొడ్డున నుంచఁబడిన బండ్లకుఁ గట్టబడిన గుఱ్ఱములు అశ్వపాలకులచేఁ బట్టుకోఁబడి లాలింపఁబడినవై సకిలించుచుఁ గళ్ళెములను గొరుకుచున్నవై నురగలను గ్రక్కుచు ముందర కాళ్ళతో బై కెగరుచున్నవి. ఇవి ధారాయోగ్యాః (ఆస్కందితం, ధౌరితకం, రేచితం, వల్గితం, ప్లుతం, గతయోమీ పంచధారా ఇత్యమరః) యీఐదు విధములగు నడకలయందు నారితేరినవి. చురుకైన గుఱ్ఱమెప్పుడును నాల్గుకాళ్ళను నేలమోపి సమనుగ నిలువనేరదు. కొంతదూరము పరుగిడి నలసినకొలది దానికి తీవ్రము హెచ్చుచుండును. అందుకై అశ్వపాలకులు వాటిని నిలచుండుకాలమందు సదాలాలించుచుందురు.

నీడాడ్యూతపతత్రిప్రసంఘప్రియరవై ర్శ్రేణింగతామర్మరై
స్సాంద్రారోహాతటద్రుమాః కిసలయైః పుష్పైఃఫలైరంచితాః
క్షీరాబ్ధౌప్రతిబింబితా అభిముఖం నిక్షిపితాదర్శకె
నూనంవాసకసజ్జికా ఇవశివే సందర్శనీయామమ॥ 39

యీదట్టముగా పెరిగిన వృక్షములు, గూళ్ళకువచ్చిన పక్షుల కిలకిలధ్వనులతోను ఆయాకుల ధ్వనులతోను, చిగుళ్ళతోను, పుష్పములతోడను, ఫలములతోడను యీక్షీరసాగరములో ప్రతిఫలించి

యెదుటనుంపఁబడిన అద్దములో తనముఖమును జూచుకొనుచున్న వాసకసజ్జికలవలె నాకు చాలదర్శనీయముగనున్నవి చూడుము. నీటి యందుఁగల ప్రతిబింబమును గూడ నీకవి వర్ణించినారు.

పశ్చైతాన్విబుధాన్సుధార్ణవచలత్తుంగోర్మిమాలాజలా
స్ఫాలక్షాళితసాంద్రసాను విలసద్రత్న ప్రభామండలే
నౌకామధ్యగితాను పేత్యరభసం సంస్తుత్యసాంయాత్రికా
న్సింధుం తారయితుం నమంతి విబుధాస్త్వద్దర్శనోత్కంఠితాః॥

యీసుధాసముద్రమందలి తరంగముల తాకుడుఁచే గడుగఁబడిన సానువులయందు ప్రకాశించుచున్న రత్నకాంతి పుంజముం దుంచబడిన పడవలలోనున్న సరంగులను బ్రతిమాలుకొని సుధాసముద్రము దాటించుమని నీదర్శనమందాసక్తిగలవారలై వారికి నమస్కరించుచున్నారు. చూడుము! చూడుము!

అష్టాలోహమయాని సంతి దశవై దుర్గాణి రత్నైశ్శివే!
యద్యద్యేనకృతం తదేవయదిదం పుర్యష్టకం దేహినాం
ఆధివ్యాధిజరావిపత్తిరహితా స్సంపూర్ణకామాః ప్రజా
స్సంపశ్యంతిముదాన్వితా శ్చలలితే! త్వామేవ విద్యున్నిభాం

8 లోహములతోను, 10 రత్నములతోను యిక్కడి కోటలు కట్టబడినవి. ఏది యేయే లోహముతో నిర్మింపబడినదో దానియందు సమస్తము నాలోహమేకాని యితరములేదు. ఇదే శరీరములోని పుర్యష్టకమని చెప్పుచున్నారు. (పుర్యష్టకంసూక్ష్మ శరీరమాహుః 5 కర్మేంద్రియములు, 5 జ్ఞానేంద్రియములు, 5 ప్రాణాది వాయువులు, మనో, బుద్ధి, హంకారములు మొత్తం 18అగుచున్నవి

ఈప్రకారమే వ్యాసమహర్షి పురాణములు 18 దింటినిగాను అందులో భారతము 18 పర్వములక్రిందనే నేర్పాటుచేసి 18 అక్షౌహిణుల బలగముతో 18 రోజులు యుద్ధము జరిగినట్లు వ్రాసినారు. గీతలుకూడ 18 అధ్యాయములుగానే చెప్పినారు కనుక యీ 18 కింత యర్థమున్నది.

మరియు ఆధి (అనగా మనోవ్యాధి), వ్యాధి, ముసలితనము, నాశము లేక, సంపూర్ణకాములైనవారు అనగా, ఆత్మకాములైనవారు ఆప్త కాములగుదురని శృతి చెప్పుచున్నది. శృతిః "ఆత్మకామఆప్త కామ ఆకామగ్ంరూపగ్ం శోకాంతరం" అట్టి ప్రజలు విద్యుత్సమానమైన కాంతిగలనిన్నుఁ జూచుచున్నారు-మూడుము. తటిల్లతాసమరుచిష్షట్చక్రోపరి సంస్థితా అని లలితా సహస్రనామమందు చెప్పబడినది. అటువలె అట్టి ఆత్మకాములైనవారికితప్ప యీషట్చక్రాంతర్వర్తియగు పరదేవతాలోకనశక్తి కలుగదని తాత్పర్యము.

గీర్వాణోత్యమణిమందిరాంగణముఖే స్త్రీకృత్యాదాస్యస్థితాః
జాతీచంపకమల్లికాసుమచయం పాద్యంచ నీరాజనం
ఏహ్యేహ్యర్చితుమాదరేణ మధురం గాంతితేమంగళం
పాణింతేహి మరాళమందగమనే మందంనయామ్యగ్రిణీః॥

ఈచింతామణిగృహాంగణమందు సురస్త్రీలు, జాజి, చంపక, మల్లి మొదలగు పుష్పములను, పాద్యమును, నీరాజనము ను, దీసికొని నీమంగళము నతి మనోహరముగాఁ బాడుచున్నారు. రమ్ము. రమ్ము నీచేతిని నాకిమ్ము. నీవు మరాళమందగమనవు. నేను ముందు నడచుచు లోనికి నిన్ను నెమ్మదిగనే తోడ్కొనివెళ్ళెదను. ఈ shake hand పద్ధతి పాశ్చాత్యుల యందే కాక మనలోగూడ చిరకాలమునుండి యుఁగలదు. వాల్మీకి రామచంద్రుఁడు సుగ్రీవ సఖ్యమొనరించు

కాలమున, "గృహ్యాతాంపాణినా పాణిర్మర్యాదా బద్ధ్వతాంధ్రువా" పాణిగ్రహణమునుచేసి స్నేహముకలుపుకొన్నట్లు వ్రాసినారు యిదియే మనలోగల పాణిగ్రహణోత్సవము ఈమెనుకూడ పరమశివుడు వివాహమాడఁదలచుకొనియే విశేషముగ స్నేహభావమును గనపరచుచు పాణిగ్రహణమొనరించుకొనెను.

గాయద్భిస్సురకింనరోరగగణై ర్వీణాదివాద్యాంచితైః
స్తోత్రై రుద్యదనల్పకంఠమధురస్స్వనై స్తథా సామగైః
కర్పూరాగరుమిశ్రపుణ్యసలిలోప్తైః ర్మునీంద్రై ర్ముదా
శ్రీమాతు ర్మణిమందిరే శుభదినే పట్టాభిషేకః కృతః॥ 43

వీణాది వాద్యవిశేషములను ధరించిన సురకింనరాది సంఘము చేతను, గంభీరధ్వానములతో స్తోత్రములను చేయుచున్న సామవేద గాయకులచేతను, గర్పూరము, అగరు, జవ్వాది మొదలగు పరిమళ ద్రవ్యములచే సువాసితములగు పుణ్యనదీతోయములచేతను, పంచామృతములచేతను, నాజగజ్జననికా చింతామణిగృహమందు శుభదినమున సత్యాదరమున పట్టాభిషేకము కావింపఁబడినది.

త్యక్త్వాభైక్షం కపాలం విషధరవలయూ న్కృత్తిం శుష్కకృత్తిం
గంగామాచ్ఛాద్య విభ్రాట్సవినయనటనైః కోటికందర్పరూపః
లీలాభిర్నర్మవాక్యై రుపవనసదనే క్రీడయన్దర్శయంస్తాం
స్వీయూషం పాయయిత్వా స్వవశమకృత తాం మోహనాంగీం మహేశః॥ 44

తరువాత నాపరమశివుడు తాను భిక్షాటనమొనర్చు కపాలమును బాముల కడియములను నెండిన యేనుగుచర్మమును, పారవైచి గంగనుదాచి, కోటికందర్పరూపుడై (కోటికందర్పలావణ్యశ్చతుర్బాహుః త్రిలోచనః) దివ్యాభరణభూషితుడై అనేక లీలలను గనబర

చుచు నానాకారమోహ్యాస్యాసముల యందామోదో నామమ నందాదు గిల చమత్కారములుంగి బలిమమ సమ్మోహపానముచేయించి యా మోహానాంగిని దివమోరించుకొనెను.

పార్శ్వస్థాః ఖలువీజయంతి ముదితాశ్చ చ్ఛాదయశ్చామరైః
స్వర్వేశ్యాభరతాదయో మునివరా మార్దంగికావైణికాః
శృంభామంజుముఖాంబుజాం స్మితముఖీం సింహాసనాధిష్ఠితాం
గాయంతి క్షణదాసు తామనుదినం శృంగారకే మండపే॥ 45

చింతామణి గృహమందుఁగల నాల్గింటిలోను మొదటిదైన యీశృంగారమండపమందు, శచీదేవి మొదలగువారు సంతోషపూర్వకముగా చామరముల వీవఁగా రంభ, ఊర్వశి మొదలగువారు మృదంగము వీణ మొదలగు వాద్యవిశేషములం దారితేరిన భరతముని మొదలగువారును నిద్రామాంద్యముచే సర్వదా సింహాసనాధిష్ఠితురాలైన యీనాపరదేవతనుగూర్చి నిత్యము రాత్రులయందు పాడుచుందురు. నేను చిరకాలమునుండి యీదర్బారులోను యీద్వీపమందే సంచరించుచున్నవాడనగుటంజేసి ఈసంగతులనన్నిటి నింత స్పష్టముగా నాచదువరులకుఁ జెప్పగల్గితి. నేను చూడనిది, నేనువినని దేదియునులేదు.

యైః పూజ్యాశ్శతకోటిజన్మసుకృతైరాప్తైః త్రయీకర్మభి
ర్దుర్దాంతేంద్రియమర్దనైకచతురైర్యోగైశ్చబంధానుగైః
విజ్ఞానేనచ సాత్త్వికేనతపసా ప్రాప్తాఃకథంచిత్పదం
తేభ్యస్సాదరమేవముక్తిసదనే ముక్తిం దదాత్యంబికా॥ 46

రెండవదగు ముక్తిమండపము. దీనియందాపరదేవత యేయే మహానుభావు లనేకజన్మములందార్జించిన సుకృతములచేఁగాని అనగా దేవాలయ నిర్మాణములు, అన్నసత్రనిర్మాణములు, వాపికూపతటా

కాదినిర్మాణములు, వివాహాది శుభకార్యములుచేసి కొనుటకు ధన సహాయమొనర్చుట, లేక వేదవిహితమైన యజ్ఞాదిక్రతువులు చేయుటచేగాని, శమదమాదులచేగాని బంధత్రయముతోఁగూడిన యోగాభ్యాసముచేఁగాని నిశితమైన జ్ఞానముచేగాని, నిష్కామ్యమైన తపస్సుచేగాని, మతేవిధముగగాని, యీస్థానమునకు జేరినారో వారికందఱికి సాదరముగ ముక్తినిచ్చుచున్నది. అనగా జ్ఞానబోధచేయుచున్నది.

ఏకాంతే మృదుతూలికాసనగతా తాంబూలరక్తాధరా
నీచైస్సుస్థితచేటికాకరతలై స్సంవాహితాంఘ్రిద్వయా
ఇంద్రాద్యష్టదిగీశ్వరాష్టసచివస్మృత్యాదిశక్త్యావృతా
తత్తత్కర్మపృథక్పృథగ్విధముఖా న్స్మేరాననా పృచ్ఛతి॥ 47

నాల్గవదియగు ఏకాంతమండపము. ఇందుగల మార్దవమైన హంసతూలికానిర్మితమగుసింహాసనమందాసీనురాలై, తాంబూలమారగించుచు క్రిందనుగూరుచున్న చెలికత్తెలచేఁ బాదసేవచేయఁబడుచున్నదై, ఇంద్రాద్యష్టదిక్పాలకులతోడను, దన యష్ట మంత్రులతోడను స్మృత్యాది 16 మహాశక్తులతోడను గూడుకుని, బ్రహ్మాదులను వారివారి కృత్యములనుగూర్చి ముందుఁజెప్పబోవురీతిని మందస్మితవదనారవిందయై ప్రశ్నించుచున్నది. ఈ అష్టదిక్పాలకులు, నష్టమంత్రులు షోడశమహాశక్తులు, పూర్వము ప్రాకారవర్ణనా ఘట్టముందు విస్తరించఁబడిరి.

బ్రహ్మన్! భూరుహజీవజాండజజనిర్లోకే కథం స్యాత్త్రిధా
వక్ష్యేహంత్రివిధైర్నరాః పునరమీ పాపై ర్భవంతి త్రిధా
తత్రాద్యైర్ఫలగ్రహద్రుమలతా శ్శాల్యాదయః కాయికైః
కీటాః పంచనఖాదయో జలచరా స్వేదోద్భవా వాచికైః 58

శ్రుతిః— "భవత్యండజంజీవజముద్భిజ్యమితి" అను శ్రుతి కలదు ఆప్రకారము, మూడువిధములైన జన్మములెట్లుకలుగుచున్న

వని మొదట బ్రహ్మను ప్రశ్నింపగా నాయన యీరీతిని బ్రత్యుత్తర మిచ్చుచున్నాఁడు. కాయిక, వాచిక, మానసములచే మూఁడువిధములగు పాపములను మానవులొనరించుచున్నారు. అనగా, కరచరణాదులతో, నితరులను కొట్టుట, తన్నుట మొదలైనవి కాయిక పాపములనంబడును. వాచికమనగా నితరులను దూషించుట యబద్ధములాడుట మొదలగునవి. మానసికమనగా నితరులకు హానితలచుట మొదలగునవి. ఈమూఁడు విధముల పాపములచేతను మూఁడువిధములగు జన్మముల నెత్తుచున్నారు. 'నరాః' అనేపదముయొక్క వినియోగము కొంచెము విశదపరచెదను. నరునకుఁదప్ప నితరజంతువులకిట్టి పాపముండదని యభిప్రాయము. ఏలనన! వానికి వివేకము లేదు. అందువలన, నాయాజన్మలయందు నాపూర్వార్జిత పాతకానుభవమే కాని మరల నాజంతు జన్మలయందు జేసిన పాతకమంటదు. అందులకే వివేక చూడామణియందు శంకరభగవానుఁడు 'జంతూనాం నరజన్మ దుర్లభ' మని వక్కాణించియున్నారు. ఇఁక నామొదటిదగు కాయిక పాపముచే, ఫలించని, పుష్పించని చెట్లు కాయధాన్యాదికములగు మొక్కలునగుచున్నారు. 'అఫలగ్రహాః' అని యెందులకిట్లు వక్కాణించవలసినదన, ఫలించు మామిడి, పనస మొదలగు ఫలవృక్షములకు, చిక్కుడు, కాకర, ద్రాక్ష మొదలగు లతలకును, పుష్పించు గులాబీ, మల్లి, జాజి మొదలగువానికి మనమెట్లు దోహదము చేసి నీటినిచ్చి పోషించుచుంటిమో అందరకు విశదమె. అందువలన, నట్టియాదర శూన్యమైన నీటిసదుపాయములేని అరణ్యకవృక్ష జన్మములనెత్తి బాధపడుచుందురని తాత్పర్యము.

రెండవదియగు వాచికపాపముచే క్రిమి కీటకాదులును 5
గోళ్ళుగల కుక్క, పిల్లి, పులి మొదలగు మాంసాహారజంతువులును రాఁబందు, డేఁగ మొదలగు పక్షులు నగుచున్నారు.

వ్యాధిగ్రస్త శరీరిణశ్చ వృషలా భిల్లాదయో మానసై
ర్మిశ్రైస్సాత్త్వికరాజసైస్సుకృతినస్త్వస్మిన్నహో జన్మని
స్థానంప్రాప్య సుఖాన్వితాః తవకృపాలేశాత్క్రమాజ్జన్మనా
మంతేయాంతి దివౌకసామపిపదం హేతుర్నచాహం శివే॥ 49

మానసిక పాపముచే, ఆమరణాంతము బాధించునట్టి శ్లేష్మాది మహావ్యాధిగ్రస్తులున్నూ, నీచజాతులును, కిరాతులును నగుచున్నారు. వీరు పచ్చిమాంసమునే దినుచుందురు. అయితే అట్టి పాపకృత్యమందు సాత్త్వికరాజస గుణములు జేరికయుండినచో చెట్టు జన్మకలిగినప్పటికిని తులసిచెట్టు మొదలగు పూజింపబడు వృక్షములగుదురు. పశుజన్మ కలిగి పాలనిచ్చుగోవులును ఆబోతులునై యథేచ్ఛగ విహరించుచుందురు.

ఇంకఁ గూలిపనిచేయువారైనను యోగ్యత కలిగి, ఐశ్వర్యముతోనుండు వారలను మనము జూచుచునే యున్నాము. ఇట్లు కొన్ని జన్మముల వెనుక నీదయగలిగిన మీదట క్రమశః దేవతాజన్మమును పొందుచున్నారు గాని నేనేమియు నిందు కారణభూతుడనుకాను. నీవేమైనఁ జేసినఁ జేయఁగలవు. నీవేకారణమని ద్వ్యర్థసూచనలో సాగిసెమన! నీపరదేవతానుగ్రహము గల్గినచో సవిద్యానాశమై కర్మలద్వారా జ్ఞానోదయముకలిగి, క్రమముగముక్తుడగునని తాత్పర్యము.
మనసనాతనధర్మపద్ధతిలో నీకర్మవిపాక రహస్యమే రెండవ చమత్కారము. ఇట్టిసొగసులనేకములు కలవు, ఆయా ఘట్టములందువానిని గలఁదగనిందుఁ బొందుపఱచుచున్నాను.

లక్ష్మీనాథ! కుతూహలం భవతిమే శ్రోతుం జగత్పాలనం
నిస్స్వేనాస్వ్యదపి భూపతి స్స్వచరిత్రై ర్భూపోపి భిక్షాశనః
భూపోత్సంగగతా భవంతి మలినాశ్శ్వాసాః కురంగాదయ 50
స్స్వాతంత్ర్యంమమనాస్తి కర్మవశగా బ్రహ్మాదయోప్యంబికే॥

తరువాత నాపరదేవత విష్ణుమూర్తిని జగత్పరిపాలనమును గురించి యడుగగా నాయన యిట్లు పలికెను. తన కర్మలవలననే గర్భదరిద్రుడుకూడ నొకప్పుడు రాజగుచున్నాఁడు రాజుకూఁడ నొకప్పుడు భిక్షాటకుడగుచున్నాఁడు. మలినమైన కుక్క, కోతి మొదలగునవికూడ రాజుగారి తొడపై నాడుచున్నవి. ఇది నిత్యము లోకములో జూచుచునేయున్నాము. కాని నేనుస్వతంత్రుడనుకాను.

క్రూరత్వం త్వయిదృశ్యతే హరజనాః శోచంతి యుక్తంననే
ఘోరం మారయసీతి నిర్ఘృణతయా కింపాతకం తైఃకృతం
తథ్యంతత్కథయామియత్పరిణతం పూర్వార్జితం దేహినాం
కర్తుంకర్మఫలం మనాగపినయం న్యూనాధికం నక్షమాః 51

ఇందు దేవి శంకరునిజూచి హర! అని పిలచి మాటలాడు చున్నది. హరించువాడు హరుఁడు అనగా తనకిష్టుడైనవాడు గనుక యాయనకట్టి చంపెడు నధికారమిచ్చి యాయనచేయు వ్యాపారమం దయిష్టము కనపరచుచున్నదై దారుణముగా నీవు జంతువులను హింసించుచుంటివి. జనులు నిన్నుఁగూర్చి చాల ఖేదపడుచున్నారు. వారేమి పాపముచేసిరి.? అని ప్రశ్నించెను. అంతట శంకరభగవానుఁడు వినుము దానినిజము నేను చెప్పుచున్నాను. ఈనాశనమనునది జీవులు తాము పూర్వమొనర్చిన పాతకముల పరిణామమునుచేతనే కల్గుచున్నది గాని, యాకర్మఫలమును తగ్గించుటకుఁగాని హెచ్చించుటకుఁగాని మాకావంతయు నధికారములేదు.నీవుచేసినఁజేయగలవని తాత్పర్యము

మంత్రాధీన మిహాస్తి దైవతమితి ప్రోచుః కథం!తత్ప్రభో?
క్లీంకారాంకితమంత్రశక్తిమఖిలాం దేవి!బ్రవీమ్యాదరాత్
ప్రాణాయామవశంగతాంతరధియా ధ్యాయత్ప్రతీకాకృతిం
మంత్రోపాసిత దైవమేతి మననాత్కూటోయథాస్యద్వపుః॥52

మంత్రాధీనంతు దైవతం అను న్యాయమునుబట్టి యిది యెట్లుగునని శంకరునే ప్రశ్నించుచున్నది. క్లీంకారముచే నలంకరింపబడిన మంత్రశక్తిని నీయందుగల ప్రేమచే చెప్పున నీకుఁజెప్పుచున్నాను దీని రహస్యము మంత్రశాస్త్రవేత్తలకే తెలియఁగునుకాని యితరులు తెలుసుకొనగూడదు. అందుచే వెనుకటివలెనే విస్తరించలేదు. ప్రాణాయామముచే నింద్రియ నిరోధము చేసికొని అనగా ప్రాణాయామముచేయక యెంతటి మహానుభావునికైన నింద్రియములు స్వాధీనము కావుగనుక అట్లు స్వాధీనము చేసుకొనబడిన అంతరింద్రియములతో దానుపాసించు దేవతారూపమును ధ్యానించుచు నాద్వైతమును భ్రమరకీటక న్యాయముగ బొందుచున్నాడు. ప్రాణాయామమనగా ప్రకర్షేణ అనతి గచ్ఛతీతి, ప్రాణః అనగా విశేషముగ జలించునది తేషామాయామః బంధః వానిబంధము వీటిని నిరోధింపక మనోనిరోధము కాజాలదు ఏలనన మనస్సు వాయువులో ½ అంశయున్నా ఆకాశములోనిది గనుక ప్రాణాయామము చేయనిదీ మనోనిరోధము కాజాలదు.

కించిజ్జ్ఞాః కలిదోషదూషితధియో జల్పంతి వైతండికా
మంత్రాన్నైవఫలోదయా నహిఫలత్యష్టాంగ యోగస్తథా
మంత్రార్థం గురుణాప్రచారమఖిలం జ్ఞాత్వాకృతంచేత్తపః 53
ప్రాప్తవ్యం లభతేహినిశ్చితమిదం దృష్టం చగుప్తంమయా॥

అల్పజ్ఞానముతో వితండవాదముచేయువారు మంత్రములవలన ప్రయోజనము లేదనియు యోగమంతకన్న నుపయోగములేదనియు ననుచున్నారు. కాని మంత్రవిధానమంతయు సమగ్రముగ దెలిసికొని విధ్యుక్తముగ తపమొనరించినయెడల బొందఁదగినదంతయు బొందఁబడును. ఇది నేను స్వయముగ జేసి యనుభవించితిని, చూచితిని, కాని రహస్యముగ నేయుంచితిని. ఏలనన! నదియనుభవైక వేద్యమే కాని మాటలచే బోధింపఁడగిన విషయముకాదు.

పంచాశద్భిరమీభవంతిమమ షట్చక్రమధ్యస్థితై
ర్వర్ణైః స్తైః ప్రభవంతి మంత్రరఖిలా భీష్టప్రదాః పావనాః
యేనిత్యంమనసాభిభావ్యమననం కుర్వంతి యోగాన్వితా
జానంత్యేవ మహర్షయ స్సుకృతిన స్తేనీతహావ్యాదయః॥ 54

ఈమంత్రములన్నియు, శరీరమందారోపింపఁబడిన 4 మూలాధార, 6 స్వాధిష్ఠాన, 10 మణిపూరక, 2అనాహత 16 విశుద్ధ 2 ఆజ్ఞాచక్రమందు న్యాసముచేయుబడినవి. యీ50 వర్ణములతోడను పవిత్రమైనట్టిన్ని, ఉపాసకులకు సకలానుసంధానముచేయు నవియు నగుచున్నవి ఎవరీయంశములన్నిఁటిని సమగ్రముగ గురుముఖతః తెలిసికొని యోగసంపుటితో మననము చేయుదురో మననాత్త్రాయత ఇతి మంత్రః అని చెప్పబడినది గనుక విశేషమైన మననము చేయునిదీ యేమియు ప్రయోజనములేదు. అందువలననే లోకములో ప్రస్తుతము ప్రజలు రోజునకు బహుసార్లు మొక్కుతీర్చుకున్నట్లు మంత్రము నుచ్చరించి ఫలించుటలేదని విసుగుచెందుచున్నారు "మంత్రౌషధతపస్సమాధిజాస్సిద్ధయః" అని పతంజలికూడ యిట్టి సిద్ధినొప్పుకొనియున్నారు. ఈసంగతిని యోగవాసిష్ఠమందుఁ జెప్పబడిన నీతిహావ్యుఁడు మొదలగు మహర్షులే యెరుగుదురుగాని కేవలవేషధారులై జరించు గుక్షింబరు లెరుగజాలరు.

ఆధారేలింగనాభౌ ప్రకటితహృదయే తాలుమూలే లలాటే
ద్వేపత్రే షోడశారే ద్వదశదశయుతే ద్వాదశార్ధే చతుష్కే
వాసాంతే బాలమధ్యే డఫకఠసహితే కంఠదేశే స్వరాణాం
హంక్షం తత్త్వార్థయుక్తం సకలతనుగతం వర్ణరూపంనమామి॥

ఈ శ్లోకము దేవీభాగవతమందు గలదు. దీని ప్రకారము షట్చక్రములయందు బీజవిన్యాసము చేయబడి యీపత్రిక్కపుట యందు ముద్రింపబడినది.

తత్వార్థయుక్తం సకలతనుగతం వర్ణరూపం నమామి॥

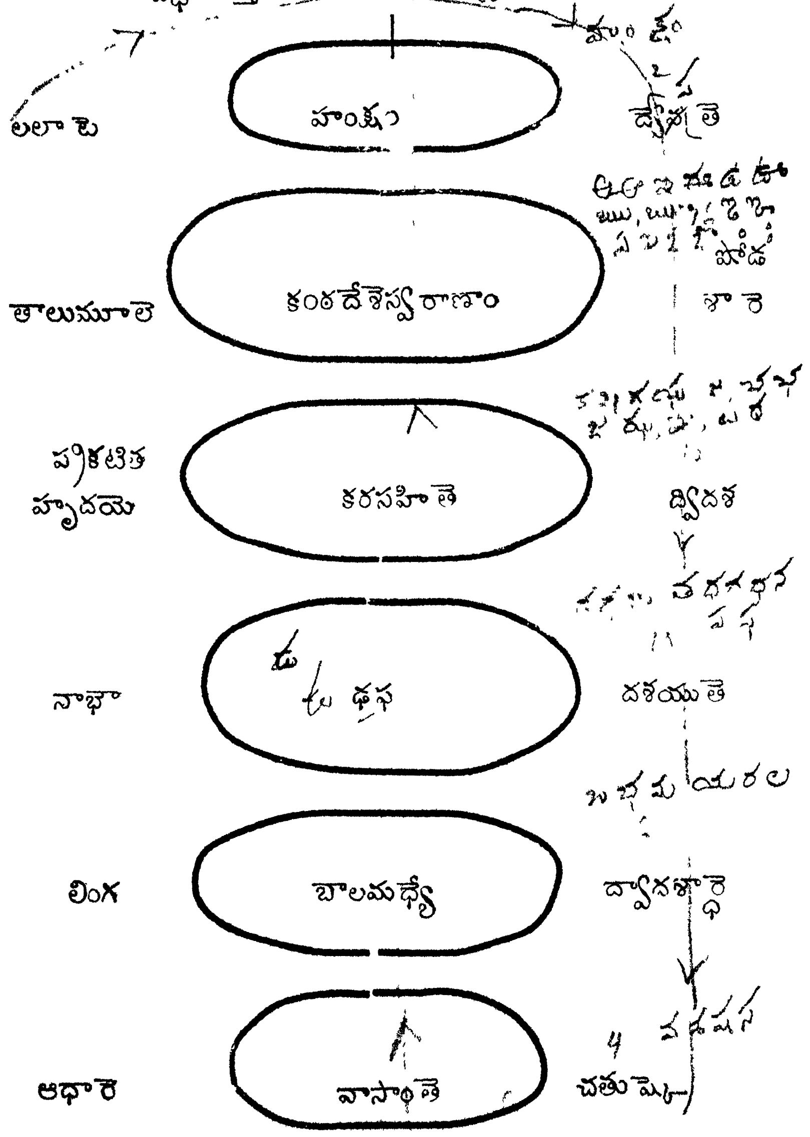

ఆధారే=మూలాధారమందు, చతుస్కే, వాసాంతే=వ మొదలు స వరకున్నా వ, శ, ష, స, అని 4 వర్ణములును

లింగే=స్వాధిష్ఠానమందు, ద్వాదశారే, బాలమధ్యే=బ, భ, మ, య, ర, ల, అని 6 వర్ణములును

నాభౌ = మణిపూరకమందు, దశయుతె, డఫ = డ, ఢ, ణ, త, థ, ద, ధ, న, ప, ఫ, అని 10 వర్ణములును

ప్రకటితహృదయె, ద్వదశే=అనాహతమందు, కర సహితె=క,ఖ,గ, ఘ,ఙ, చ,ఛ,జ,ఝ,ఞ, ట,ఠ, అని 12 వర్ణములును

తాలుమూలె=షోడశారే, విశుద్ధచక్రమందు, కంఠదేశె స్వరాణాం= అ,ఆ,ఇ,ఈ,ఉ,ఊ,ఋ,ౠ, ఌ,ౡ, ఏ,ఐ,ఓ,ఔ,ం,ః అనె 16 అచ్చులు

లలాటె=ద్విపతే, ఆజ్ఞాచక్రమందు, హంక్ష=హ,క్ష, అని 2 వర్ణములును మొత్తం 50 వర్ణములును విన్యాసము చేయ బడినవి.

సూత్రప్రాయముగ నింకొక్క సూచన చేసెదను ఆయా మంత్రములందలి బీజములో చక్రములయందలి అక్షరములచేత చేర్పబడుచున్నవి. వీటిలో గాయత్రి, పంచదశీ, పంచాక్షరీ అష్టాక్షరీ మొదలగునవి సాత్విక మంత్రములనియును, కామ్యములకొరకు వినియోగపరచబడునవి, రాజసమంత్రములనియును, ఇతరులను బాధించు మారణమంత్రములు తామసములనియును విభజింపబడినవి. వీటి ఉపపత్తి ముందు జెప్పబడుచున్నది.

భీతిర్నైవ శవదర్శనాప్రభవతి స్త్రీణాం కుతో! జాంగలాత్
మిత్రత్వం ఖచరస్య తద్దినమణేః పంకేరుహాణాం కుతః?

శక్తిర్గ్రావ విభేదనీచ మహతీ చాగ్నేయచూర్ణైకథం?
తత్తర్కేణ మహత్తరేణతపసా జ్ఞేయం వృథాఽన్యథా॥ 55

దానికి నిదర్శనమేమన? కాలుచేతులైన కదల్చుటకు శక్తి లేక నోరావులించుకొని పడియున్న శవమును జూచినను, నిర్మానుష్యమైన మరుభూమిని చూచినను స్త్రీలకు భయమెట్లు? అనేకవేల యోజనముల దూరమునయున్న సూర్యుని కాంతి చూచినమాత్రాన పంకేరుహములకు వికాసమెట్లు? కొండలు పిండికొట్టునట్టి మహత్తరశక్తి తుపాకిమందు కెట్లు! ఆయంశములన్నియు, సవితర్క సమాధియందారి తేరిన మహానుభావు లెరుఁగవలసినదేకాని వృథాలాపములచే దెలియబడనేరదు.

శూన్యార్థా ధ్వనిమాత్రికా స్వరిగమా గీతాముదంతన్వతే
శూన్యార్థం ధ్వనిమాత్రకం కుశుకృతం దైన్యంచ తద్రోదనం
కింబ్రూయా ద్ఘనమంత్రశక్తి మనఘే? స్వర్గాపవర్గప్రదాం
చిత్తైకాగ్ర్యబలాచ్చ తస్యమననా త్తచ్చేతితద్మాపితాం॥56

సంగీతవిద్వాంసులు పల్లవి పాడునప్పుడు స్వరకల్పనచేయుట మనము వినుచునేయున్నాము. అట్టి అర్థశూన్యములై కేవల ధ్వనిమాత్రికములైన సరిగమలు, ఆయారాగభావములతోఁ జేర్చిపాడబడినమాత్రమున సుఖమునిచ్చుచున్నవి. కేవలధ్వనిమాత్రమైన శిశురోదనము దైన్యమును బుట్టించుచున్నది. స్వరభేదముకలిగిన కేవలధ్వనిలోనే యింతమార్పు కలుగుచున్నదే! ఇట్లుండ గంభీరార్థావబోధకముచేయు మంత్రముయొక్క సామర్థ్యమేమి చెప్పగలను? ఉపాసనాదార్ఢ్యము కలిగినపిదప చిత్తమేకాయత్తమై తదాకారాకారితమగుచున్నది. ఈవిషయమింకను తృతీయాధ్యాయమందు వివరించబడినది.

కల్యాణ్యాః ప్రతిమధ్యమే యదిభవే ద్దైవసీచాకళా
భ్రష్టాస్యా దహచంచలేంద్రియమనోబుద్ధ్యాదభి ర్బాధితః
ప్రాణంచైకమథావలంబ్యకురుతే కర్మాణి కామ్యేచ్ఛయా
కింస్యాత్త్వస్యయమాదికేషు విధిషున్న్యానం తదేకం యది॥ 57

కల్యాణిరాగములో ప్రతిమధ్యమందు నొక్కకళతగ్గిన శంకరాభరణమగును ఇక్కడ సంగీతశాస్త్రము కొంచెము చెప్పకతీరదు. మేళకర్తలు మొత్తము 72. వీటినే జనకరాగములందురు. వీటినుండి అనేకవేల రాగములు పుట్టుచున్నవి. ఇవి జన్యరాగములనబడుచున్నవి. వీటినే మన శరీరమందు 72000 నాడులు కలవని పెద్దలు చెప్పుదురు. యీ 72 జనక రాగములలోను 36 ప్రతిమధ్యమరాగములును, 36 శుద్ధమధ్యమరాగములును గలవు. వానిలో ప్రతిమధ్యమరాగగణములోనిది కల్యాణిరాగము, దానిలో నొక్క ప్రతి మధ్యమందు నొక్కకళతగ్గిన శుద్ధమధ్యమమై శంకరాభరణమైపోవునే! అట్టితరి ఈవిషయములగూర్చి అనుక్షణము పరుగులిడుచున్న 10 ఇంద్రియములతోను అంతఃకరణ చతుష్టయముతోను బాధింపబడుచున్నవాడై యొక్క ప్రాణము నాశ్రయించి అనగా యితర ఇంద్రియములను స్వాధీనముచేసుకొనక కామ్యముకొఱకుం జేయు కర్మల వలన మానవునికి వానిలో నొక్కటి తక్కువైన యెడల నేమి ప్రాప్తించంగలదు! అందువలన మంత్రముగాని, యోగముగాని. నిష్ఫలమని బుద్ధిమంతులెవరు అనగూడదు. ఈసంగతినే విద్యారణ్యులు తమ పంచదశి ప్రథమాధ్యాయమందు 12 శ్లో॥ అధ్యేతృవర్గమధ్యస్థపుత్రాధ్యయనశబ్దవత్. భానేప్యభానం భానస్య ప్రతిబంధేన యుజ్యతే

కనుక ఈయింద్రియక్షోభముతగ్గించుకొనక యెవరికి నాత్మశక్తియొక్క వైభవము కానరాదు.

రాగా ఔడవ షాడవా నిగదితాః పూర్ణాస్తథా వక్రిగాః
తేసర్వేపిభవంతి జంతుసుఖదా స్త్రైరేవసప్తాక్షరైః
తద్భావంమ్మృదుమాధురీం సువచనై రీతంవినా కంఠజాం
నక్తుం నాహమలం త్వమప్యకుశలా వేత్తుంపరిభావంమనోః58

మరియు నీరాగములన్నియు, ఔడవములన్ని (అనగా 5 అక్షరములుగల, మోహన, హంసధ్వని, భూపాలము మొదలగునవి అగుచున్నవి.

షాడవములనగా, 6 అక్షరములు కలవి.

పూర్ణములనగా, 7 అక్షరములతో గూడుకొన్నవి.

వక్రములనగా, ఆరోహణయందుగాని, అవరోహణమందు వక్రగమనము కలిగి నడచునవి.

ఇవన్నియు నీసప్తాక్షరములతోనె యేర్పడుచున్నవి. కానివాని వాని భేదముల నాలాపనజేసి కనపరుపవలయునేకాని మాటలతో నేను చెప్పనూజాలను నీవు తెలుసుకొననూ జాలవు అటులనే మంత్రశక్తి నెవరును శుష్కాలాపములచే దెలిసికొనజాలరు.

కిం! రుగ్ణస్యమహౌషధస్య మననాద్రోగోపశాంతి ర్భవే
ద్భక్ష్యాణా మపిచింతనేన శంఘా తృప్తిర్వినా భోజనం
సంతానం నహిభాషణేన విధవానార్యా వివాహం వినా
తత్తత్కర్మబలాద్వినా కిము భవే తాదృక్ఫలోత్సవః ప్రాణినాం॥

ఇట్లుండ మరియొక సంగతిని జెప్పెదను వినుము. రోగగ్రస్తుడైనవాడు దివ్యౌషధములయొక్క నామోచ్చారణమాత్రమున రోగనివారణ నొందుటలేదు. భక్ష్యములను తృప్తిగాభోజనముచేసిన తృప్తియగును గాని వానినిజింతన చేయుటవలన దృప్తియగుటలేదు.

యథాశాస్త్రముగా నాఁడుదానిని వివాహమాడి కాపురముచేసినగాని కేవలకథాలాపములచే సంతానము కలుగనేరదు. ఏలనన నా యాకర్మ బలమువలన నా యాకార్యసిద్ధి యగునుగాని వృథాలాపములచేఁ నేమియు గానేరదు.

మల్లానాంమృగరాట్సమానసహితా వ్యాయామదార్ఢ్యం వినా
మేధావీచ తురాననో పి చతురశ్శిక్షాం వినా గాయకః
బాలానాంపఠనాద్వినాచ మననాభ్యాసస్త్రి ప్రవేశో పివా
తత్తత్కర్మబలాద్వినా కథమహో! కార్యోత్సవః ప్రాణినాం॥

వ్యాయామము చేయనిదీ ఆహారవిహార నియమములేనిదీ యెవఁడును సింహముతో సమానమైన దేహబలము కలవారగుట లేదు. చతుర్ముఖుఁడుకూడ సరిగమలు, నిత్యము త్రిస్థాయిసాధకము చేయనిదీ స్వరజ్ఞానము కుదిరి సంగీతపాటకుఁడగుట లేదు. పిల్లలువారివారి పాఠములు ననస్మృత్స్మరణము చేయనిదీ పఠించినదానిని పునః పునః చింతనచేయనిదీ విద్యాధికులగుట లేదు. ఆయా కర్మబలముచేతనే కాని వృథా కథాలాపనము చేసినమాత్రాన లోకములో నెవరికి నేకార్యసిద్ధియుగాఁజాలదు గనుక ప్రాజ్ఞులు శుష్క వేదాంతములు మాని కాలోచిత కర్మశ్రద్ధ గలిగి తమనిజశక్తి యొక్క సామర్థ్యమును తెలిసికొనుటకు ప్రయత్నించెదరుగాత. మనవారిలో చాలమంది. కర్మలతో నిమిత్తము లేదని, ఆసాయము భాష్యగ్రంథములను పరిశీలించి బ్రహ్మను తెలసికొనుటకుఁ బ్రయత్నించుచున్నారు వారెవరును దానిలోని తత్వమును దెలుసుకొనజాలక సంశయాత్ములై భ్రమజెందుచున్నారు. యింతేగాక భాష్యము తెలియుని కేవలము అభ్యాసదార్ఢ్యముకలవారిని గూడ కొంతమందినేనెఱుఁగుదును. వీరికి ప్రస్థాన త్రయమును క్షుణ్ణముగా జదువుకున్న వారికంటెక్కువజ్ఞానము

కలుగుచున్నది. గనుక యీదురవగాహమైన బ్రహ్మతత్వమును నిర్వ్యాజముగ తెలిసికొనగోరువారు గ్రంథరాజములయందే నిమగ్నులై యుండక అంతర్ముఖులై నిజతత్వమును తెలిసికొనుటకై తీవ్రప్రయత్నము జేయుదురుగాక. అహంబ్రహ్మాస్మి అను శ్రుతియెవరును ఎరుగనిదిగాదుగాని బ్రహ్మలక్షణము మాత్రమావంతయు గానవచ్చుట లేదు. దీనికి గారణమేమి? మానవులేమిచేయవలెను! ఏమిచేసిన ఆబ్రహ్మలక్షణమావిర్భవించును! యీను విమర్శ బుద్ధిమంతులుగూడ చేయకుండుట గడుశోచనీయము.

ఆకాశేస్త్యవకాశఏవపవనే స్పందశ్చోదాహతా
నీరేచద్రవతాఽవనౌకఠినతా నైసర్గికం లక్షణం
తజ్జన్యాం వివిధేంద్రియాం స్వవిషయం చాలంబతే తద్గుణం
తన్మాత్రస్యనిరోధనేచసతతం కార్యః ప్రయత్నాన్నరైః॥ 61

ఆకాశమునకు—శూన్యత్వమును, వాయువునకు గదలికయును అగ్నికి—కాల్చుటయు, నీటికి—ద్రవత్వమును, భూమికి కాఠిన్యమును నైసర్గికగుణములు. ఆగుణములుకల భూతములతో బుట్టిన సమస్తేంద్రియములును వాని నైజగుణముల నెల్లమానును! కనుక మానవులెల్లప్పుడును వానిని నిరోధించుటకే సర్వవిధముల బ్రయత్నించుచుండవలెను. గాని ఆయింద్రియములనే సేవించుచున్న పామరులకేమి మోక్షమగును! ప్రకృతిజయమే ఇంద్రియజయమగును ఇంద్రియజయమేబ్రహ్మతత్వసాక్షాత్కారము

సర్వం త్వత్త్రిగుణాత్మకా జ్జగదభూ ల్లోకావయంమూర్తయః
త్రిస్రోవై తవశక్తయ స్త్రిభుజగో మేరు స్త్రికూటో మనుః
జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తయస్తనుభృతాం దేహాస్త్రయోప్యగ్నయో
జన్మవ్యాధినపుంసకాదిసకలం త్రేధావిభక్తం ఖలు॥ 62

సత్వరజస్తమో గుణాత్మకమైన నీప్రకృతివలననే జగత్తంతయు మూడువిధములుగ గన్పట్టుచున్నది. శ్రుతిః "అజామేకాంలోహిత శుక్లకృష్ణాం" యెట్లనఁ? భూః, భువః, సువః అని మూడులోకములును, నేను బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులని త్రిమూర్తులుగా నింక నీ యొక్క ఇచ్ఛా, జ్ఞాన, క్రియాశకులను మూడు శక్తులును, త్రికోణాకృతిగల, మేరువ నాశ్రయించిన నీపరిక్రమ చక్రమున, నీమంత్రము వాగ్భవకూటమనియు, కామరాజకూటమనియు, శక్తికూటమనియు నేర్పడియున్నవి. ఇంక మానవులయొక్క జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులును స్థూలసూక్ష్మ కారణములనెడి శరీరత్రయమును, జ్ఞానాగ్ని దర్శనాగ్ని, కోష్టాగ్నియని త్రేతాగ్నులును, జన్మములు, అండజ, జీవజ, ఉద్భిజములనియును, వ్యాధులు—వాత పైత్య శ్లేష్మ జన్యములేయనియును, పుంస్త్రీ, నపుంసకాది జన్మలును ముత్తెఱంగులుగనె మానవులుచేయుచున్న మానసిక వాచిక కాయిక దోషములచేతనే కలుగుచున్నవి. అనిపరమశివుఁడు దేవిసన్నిధానమందిట్లు పలికెను.

ఇటుపైని కాయిక వాచిక మానసిక కర్మలలో మానసిక కర్మయే సర్వోత్కృష్టమైనదని చెప్పుటకు మనుస్మృతిః "విధియజ్ఞా జ్జపయజ్ఞోవిశిష్టోదశభిర్గుణైః ఉపాంసుస్యాచ్ఛతగుణ స్సాహస్రోమానస స్మృతః॥" అని ఎందుంకనిరో దాని ఉపపత్తి నుపపాదించుచున్నాడు

త్రిల్యోక్యాన్యఘమర్షణానిభువనె స్నానాంక్రియాణాంకతా।
తత్రాద్వ్యంఫలపుష్పధూపరచితా పూజా చయోగాదికం
పాపంకాయికమేవహంతి సకలం హ్యంగావబద్ధంచత
న్మంత్రంవాచికదోషమేవ మననాత్త ద్వైప్రతీకంస్మృతం॥ 63

లోకములోని మానవులొనరించు కాయిక, వాచిక, మానసిక పాతకములు, మూడింటికిని, మూడువిధములైన కర్మలనే కల్పించినారు. అవియేవన!—కాయిక పాపమును పోగొట్టుకొనుటకు

అంగావబద్ధోపాసన యనగా, ధూపదీప నైవేద్యాదులతోఁగూడిన పూజలు వ్రతములు, యజ్ఞాది సమస్తమయిన క్రతువులును, యోగమును, చెప్పఁబడుచున్నవి. ఇఁక మంత్రమెందులకనిన! వాచిక దోషమును పారదోలుటకు గల్పించబడినది. దీనినే ప్రతీకోపాసన యందురు. ప్రతీకమన—మూర్తియొక్క ధ్యానముతో చేయునది గాన, దీనిని ప్రతీకోపాసనయందురు. ఇదయె విగ్రహారాధన. పైని చెప్పబడిన అంగావబద్ధోపాసనము కర్మకాండయందలి, ప్రథమభాగమంతయు చేరిపోయినది. ఈ రెండవదానివలన మంత్రశాస్త్రము ప్రతీకోపాసనమంతయు చేరిపోయినది. యికనున్నది 'అహంగ్రహోపాసన' దానిగురించి ముందు విస్తరించుచున్నాను.

ధ్యానం చిత్తమలాపహం శివకరం చక్షుష్మతి ఖ్యాతిమాన్
నీరస్స్వతభనేత్రకామా చ్ఛివమయ సస్వేశ్వర స్సర్వవిత్
ధ్యేయస్త్వస్ఫురణా దహంస్ఫురణతా శ్శాండిల్య విద్యాదికాః
తస్మాదేతదహంగ్రహం మమమతం శ్రేష్ఠం నసాధ్యానయం॥64

ఇది అహంగ్రహోపాసన, ఇదియే యన్నిటికంటెను, సర్వోత్కృష్టమైనది, దీనియందు, అభ్యాసకులు, వాక్పతి, చక్షుష్మతి, మొదలైన అష్టైశ్వర్యసిద్ధులును గల్గవారలు సర్వేశ్వరత్వాది ధర్మములును గలవారలగుదురు. దీనియందు ధ్యేయాకారస్ఫురణయును, నేను యీవిధమైనమూర్తియొక్క ఉపాసన చేయుచున్నానను జ్ఞానము కలిగి యుండునుగాన అహంగ్రహమని పిలువంబడుచున్నది. ఇది చిత్తమలమును పారదోలును. అందువలననే దీనిని సర్వోత్కృష్టమైనదని చెప్పియున్నారు. కారణమేమన నిరపేక్షికమైన యుపాసన. యెట్లన! దహరవిద్య—అనగా మనహృదయాకాశమును ధ్యానించుట. దీనివలన స్వర్గాది భోగములుగాని ఐహికైశ్వర్యము, ధనధాన్యాధికములు గాని కలుగఁగలవా? కలుగనేరవు. తరువాత అక్షిపురుషవిద్య

యని యింకొకటి గలదు. అదియేమనిన మనకండ్లయందగపడు కనిపాపనుపాసించుట. ఇదియునట్టిదే ఈఅహంగ్రహములైన 32 మహావిద్యలున్నూ యిట్టివే. కనుకనే, నిర్వ్యాజమైన సదుద్దేశము కలవారలుగాని, దీనియందు చిత్తమునుంచి అభ్యాసముచేయలేరు. దీనివలన చిత్తమేకాయత్తమై నిరవధికసుఖానుభవస్ఫూర్తిగలిగి కారణ శరీరనాశమగుటకు సాధనభూతమై, కేవల నిర్వికల్పక సమాధ్యవస్థకు సాధనభూతమై యుపచరించును. ప్రణవోపాసన, ప్రాణోపాసన అను నీయుభయము దీనిలోనివే వీనికి కొంచెమైన భేదములేదు. ఛా—శ్రుతిః తేహనాసిక్యంప్రాణముపాసాంచక్రిరే అని శ్రుత్యుక్తరీతిగ ప్రాణమె ప్రణవముగాని ఇతరముకాదు. దీని నాశ్రయించియె దేవతలు, రాక్షసులు కూడపుట్టి యొకరినొకరు పరిభవించుకొనుట కేర్పడిరని కథారూపముగ తేటతెల్లముగఁజెప్పినారు. ఈ దేవతలు రాక్షసులనగా! మనఅంతఃకరణమందుదయించు సద్వృత్తులే దేవతలనియు దుర్వృత్తులే రాక్షసులనియు శంకరభగవానులు భాష్యమందు స్పష్టముగఁజెప్పియున్నారు. ఈయంశము నేనుచూచిన నాడునాకుగల తృప్తికి మేరలేకపోయెను. వారి బుద్ధికుశలతకు మేరలేదన్న సంగతియు నాకు స్పష్టమైనది. మనయందుదయించు అజ్ఞాననాశనముకైయె మనముచేయు కర్మలుగాని, వేరె యితరమైన స్వర్గాదిసౌఖ్యముల నివ్వగలవని చెప్పిన మాటలన్నియు, తల్లి తనకుమారునికి జబ్బుచేసినప్పుడు చేదుమందు పట్టబోయినపు డుపదేశించు, ప్రీతిజనకములగు మాటలువంటివిగాని వాటికర్థమున్నదని యూహింపఁగూడదు. కాని యీమాటల నందరకుజెప్పిన లోకము చెడిపోవును. ఇటుపైన అర్హులకుతప్ప అనధికారులకట్టి బోధచేయఁగూడదు. యేలనన అన్నియునిట్టి నిరర్థకములేయని త్రోసివేయఁగలరు. అందువలన శాస్త్రమంతయు నబద్ధమైపోవును చాలా అనర్థములు బయలుదేరగలవు గనుకనే పెద్దలు సాధనచతుష్టయ సంపత్తిలేని మూఢులకు బ్రహ్మ

విద్య నుపదేశించగూడదని బోధించిరి.

మనువు శ్మృతియందు సహస్రోమానసస్మృతః అని ఎందుల కనినారనిన ముందు చెప్పబోవుచున్నాను.

సౌఖ్యంనైవహికాయికం తృణసమం మాంసత్వగారాధనం
తస్మాత్తద్రసనావినోదమధికం సర్వేంద్రియోద్ధారకం
శ్లాఘ్యం మానసికంప్రశస్తమతులం సర్వేంద్రియాహ్లాదకం
తస్మాన్మానసమేవకర్మపరమం శ్రేయోనిదానం విదుః॥ 65

ముందు కాయిక, సుఖముయొక్క సందర్భముచెప్పుచున్నారు ఈసౌఖ్యము కేవలమాంస త్వగింద్రియారాధనయేకాని అంతకంటె విశేషమైనదికాదు.

వాచిక కర్మయనగా ఈ యింద్రియానందముతో (అనగా లెస్సగా భుజించుటచే) సమస్తేంద్రియములకును పుష్టికలుగుచున్నది అందువలన కాయికముకంటె అధికమైనది వాచికము. ఇక మానసిక మన సర్వేంద్రియాహ్లాదకమని చెప్పంబడినది. దీని సుఖదుఃఖములచే సమస్తేంద్రియములకును వృద్ధిక్షయములు కలుగుచున్నవి. కనుక యీకర్మ సర్వోత్కృష్టమైనదని చెప్పుటకు గారణమాయినది

ఈపైని సమస్త కర్మలయందును యోగశ్చిత్తవృత్తి నిరోధః అని పతంజలి చెప్పిన సూత్రమును స్మరించి చిత్తనిరోధము సమస్త కర్మలయందు నావశ్యకమని కనిపెట్టి దానిప్రచారము లోకములో తగ్గిపోవుచున్న స్థితిని గనిపెట్టియు దాని ఆవశ్యకతనుగూర్చి ముచ్చటించుచున్నారు.

యాసూక్ష్మం క్రిమశః ప్రవిశ్య జననీ గర్భస్థపిండోదరం
ప్రాణఃపంచవిధంవిభాతి జఠరే భుక్తం పచత్యగ్నివత్

ధాతూనాంవిదదాలతి పుష్టిమనిశం మూత్రిం నుదత్యగ్రితః
సస్యాదిందిృయసారధి స్సుకృతిభి స్సేవ్య స్సదా యత్నతః॥66

ప్రాణవాయువు, క్రిమముగ జనసగర్భస్థ పిండోదరమున సూక్ష్మముగఁ బ్రివేశించి ప్రాణాదిపంచవాయు భేదములనుదాల్చి జఠరమందు జీవులు తినునట్టి ఆహారమును అగ్నివలెపచనముచేసి సప్త ధాతువులకును దానిసారమును బంచిపెట్టి వానివాని మలములను, మూత్రిము మొదలైనవానిని పైకిఁ వెడలునొట్టుచున్నది. మరియు నీ ప్రాణవాయువే సమస్తేంద్రియములును, సారధినలె వానివాని కృత్య ములయందు నడుపుచున్నది. కనుక యిదియే ముఖ్యముగా సజ్జను లందరిచేతను సేవింపదగిన వస్తువు. ప్రాణవాయువు మనశరీరమందు ప్రవేశించినవెనుక మనకు సుఖమయినను దుఃఖమయినను గినబడు చున్నది ప్రాణములు దాటిపోయిన తరువాత కాల్చినను మనకే మాత్రమును తెలియుట లేదు. ఇంతేకాక, గాఢసుషుప్తియందు సమస్తేం ద్రియములును ప్రాణములయందు లయామయియుండుతఱి మన ప్రాణతుల్యమయిన సొత్తునంతటిని దస్కరుఁబునచ్చి పట్టికొనిపోయి నప్పుడయినను మనకావంతయు దెలియుట లేదు. అనగా నేమయిపో యినవి! ప్రాణములయందు లయమయియున్నవి. శృతి,స్మృతి, పురా ణములు మాటవదలి అనుభూతియందు వీనిప్రాశస్త్యము విశేషముగ గనిపించుచున్నది. కనుకనే వీనినుపాసించువారలకు మోక్షముకూడ గలుగదన్న నబద్ధమేమున్నది! కనుక ముఖ్యముగ సేవించువారల కణిమాద్యష్టసిద్ధులుకూడ గలుగుచున్నట్లు సిద్ధులచరిత్రలను మనము వినుచునేయున్నాముగాన సర్వవిధముల నీమనదేహమందుండు ప్రాణ వాయువేమనకు పాసించతగినదని అర్థాత్సిద్ధమగుచున్నది. వీని యుపా సనాక్రమమును ప్రిమాదించకుండునటుల స్థలాంతరమందుప దేశిం చుచున్నాను.

యోఽధర్త్తాచ బిభర్తి భూతనికరః సర్వేంద్రియగ్రాహకః
సర్వానర్థనిషూదనః స్సురుచిరాభ్యాసేష్టసిద్ధిప్రదః
సర్వోత్కృష్టఫలప్రదః కృతిధియాం సర్వేశ్వరత్వప్రదః
బ్రహ్మైకాత్మకగోచరః ప్రియతమః సేవ్యఃసదాయత్నతః ॥ 67

వృత్తిః — ధర్తాసర్వప్రియమాణోఽభిభర్తి ' అనునట్లు సమస్త జంతుసమూహము నేప్రాణవాయువు తానధికుడై భరించుచున్నదో! గాఢసుషుప్తియందు సమస్తేంద్రియ వ్యాపారములను తనయందు లయముచేసికొనుచున్నదో! శంకరభగవత్పాదాచార్యః మధ్యసాక్షిణ సుషుప్తౌ మొదలగునవి చెప్పియున్నారు. సమస్త దుఃఖములును ప్రాణముతోనే ఉదయించుచున్నవి గనుక సర్వానర్థనిషూదనః అని చెప్పబడినది. చిరకాలాభ్యాసముచే సమస్తమైన కోరికల నిచ్చుచున్నది. మఱియు మోక్షమునుగూడ నివ్వదగినదైయున్నది అనగా కేవలకుంభకసిద్ధిఅయిన వెనుక వాయువుతోపాటు మనస్సుకూడ నశించును. అనగా కారణశరీర నాశకము కలుగును. అటుపిమ్మట మోక్షముగాకమరేమున్నది? ఇంతేగాక ఇచ్ఛవచ్చిన సర్వేశ్వరత్వసిద్ధకూడ నియ్యగలదు మఱియు నిదియె ప్రత్యక్షబ్రహ్మమని "శ్రుతిః నమస్తేవాయో త్వమేవప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి" అని కలదు గనుక యీప్రాణవాయువే ముందు సేవింపదగినదని శిక్షావల్లియందు స్పష్టపడినది.

శ్రాద్ధేకర్మణి శోభనే జపవిధౌ నిత్యేప్యనైమిత్తికే
యంప్రాణం వినిరుధ్యకర్మసకలం నారభ్యతేవైదికం
తంత్యక్త్వా కమునిర్భవేత్ఫలమహో!మూలస్య విచ్ఛేదనం
తస్మాత్తం పరమంవదంతి మునయః కర్మత్రయోప్యుత్తమం॥68

వైదికకర్మలగు, శ్రాద్ధాదులయందుగాని వివాహాది శుభ కార్యములయందుగాని జపాదులయందుగాని సంధ్యావందనాది నిత్య కర్మలయందుగాని, నైమిత్తికములగు కృష్ణాష్టమి, శ్రీరామనవమి,

విజయదశమి మొదలగువానియందుగాని, ప్రాణాయామమ్ము అని ప్రాణాయామము చేయక యేపనియుంజేయుటలేదు. అట్టి ముఖ్యమైన ప్రాణాయామ ప్రచారమావంతయు జనులు తెలిసికొనక కర్మలను జేయుచున్నారు. యే ఫలమున్ను కానరాదని, విసిగి కర్మలను విడనాడి సోమరులై, పైడితల్లికి, నూకాలమ్మకు గోడిపిల్లలను దెగనఱుకుటలో శ్రద్ధాభక్తులు కలవారలై చెలంగుచున్నారు. ఇట్టి మూలకారణమగు ప్రాణాయామమును వదలిన, నాయాకర్మలవలన ఫలమేమికలుగును? కనుక ఇదియె సర్వోత్కృష్టమైనదని త్రివిధోపాసనలయందును జెప్పబడినది. ప్రాణములతోనే సుఖదుఃఖానుభవము గాని, ప్రాణములులేని దేహమునకేమియునులేదు. శంకరులు శతశ్లోకియందు.

'ప్రాణాయామస్తువ్రతం తచ్ఛ్రుతిశిరసిమతం స్వాత్మలబ్ధ్యానచాన్యత్॥'

ప్రాణాయామవ్రతమె సర్వోత్కృష్టమైనదని శ్రుత్యంతములయందు జెప్పంబడియున్నదని తెలియనగును.

సర్వేషామపికర్మణాంచ దయితే పారంభణామ్యుత్తమం
మంత్రాంభోధి సముద్భవేందుశకలం యోగాబ్జకందంశివం।
వాగ్రూపాఖిల వేదశాస్త్రకుహరం బ్రహ్మామృతస్రోతసం
తద్బీజం ప్రణవం విదుర్జగదిదం సర్వోపితజ్జాహయం॥ 69.

సర్వకర్మలయందును సారమైనమాటను జెప్పెదవినుము.

సమస్తమంత్రములనెడిమహాసముద్రములోనుండి వెడలినదియు, సమస్తయోగసిద్ధులకు మూలమగునదియు, వాగ్రూపకమగు సమస్త వేదశాస్త్రములు, బయలుదేరుటకొక బిలమునంటిదియు, బ్రహ్మామృతమహానదీ ప్రవాహమైనదియు, ప్రణవమే, దీనివలన నేనును నీ

బ్రహ్మాదిదేవతలును పుట్టుచున్నాము. ఓంతద్బ్రహ్మ ఓంతద్వాయుః ఓంతదాత్మా అని శ్రుతియుఁగలదు దీనితత్వము తెలిసికొనినవారలె బ్రహ్మవేత్తలు. ఇంతకంటె తెలిసికొనదగినది జగత్తునందింకొకటి గానరాదు.

ఛాందోగ్యశ్రుతియందు విపులముగ నీయుపాసన గురించియె చెప్పిరిగాని వేరుకాదు. 5-వ అధ్యాయము. 10 వ ఖండమందు, సర్వేంద్రియములును బ్రహ్మగారి సన్నిధిని దమతమ గొప్పతనములను స్థిరపఱచుకొనుటకై వెళ్లగా, ఆయన, మీలో నెవరు శరీరము నుండి లేచిపోతే, ఆశరీరము చెడిపోయినదగునో వారు గొప్పవారని చెప్పిరి. అంతట ప్రాణములుపోయిన నేశరీరము చెడిపోవునుగాని చక్షురాదీంద్రియములు పోయిన బాధయేమున్నది! (గ్రుడ్డివారు, చెవిటివారు బ్రదికినట్లు బ్రతుకవచ్చునుగాని శరీరముచెడిపోనేరదు. ప్రాణము లాకారణముచే శ్రేష్ఠమైనవని సిద్ధాంతపడినవి. కనుక దీని ఉపాసన గొప్పది. అయితే నిట్టిదానిని వదలి ఇతరమైన వానియం దులోకమునకుఁ బ్రవృత్తి కలుగుటకుఁ గారణమేమన? ఇది బహు ప్రమాదజనకమైనది. అట్టి చిక్కులులేని మార్గము తెలసినవారలు తక్కువగానుండుటచే దీనికి ప్రచారములేకపోయినదిగాని, ఆవశ్యకత తక్కువ యని కాదు. కనుక దీనిని ముఖ్యముగా జనులందరును అట్టి మహానుభావులనాశ్రయించి, విషయము జక్కఁగ తెలిసికొని, ఇష్టార్థ సిద్ధిని పొందెదరుగాక!

ప్రారబ్ధాచ్చపలాదు దేతి విషమె వాంఛా పదార్థే నృణాం
తత్తద్భుక్తపదార్థసంస్థితరసా త్తద్ధాతువృద్ధిర్భవేత్।
తేభ్యస్తద్రిపుశాఖికా తువిపులా జిహ్వాస్తి మూలం దృఢం
తత్ప్రీత్యైలవణం తుకల్పితమిదం తద్దైవ నరానత్తి చ॥ 70

జీవులొనరించిన ప్రారబ్ధకర్మల మూలమున వానివానియందా శక్తి యుదయించుచుండును. అందువలననే ఆయా జీవులు తినునట్టి పదార్థమందుండు రసవిశేషమువలననే ఆయాధాతువృద్ధియయి వాని వలననే, కామక్రోధాద్యరిషడ్వర్గములనెడి, శత్రుశాఖలుగల, మహా వృక్షము బయలువెడలును వానికిజిహ్వేంద్రియమే దృఢమూలము. దాని యానందవృద్ధి చేయునదియే లవణము, అదియే నరులను దినుచున్నది. ఇక్కడ 'నరాన్' అని మనుష్యులను దినుచున్నదని చెప్పుటచే మానవులకే గాని తదితరజంతువులకీ ఉప్పుయొక్క ఉత్పత్తి వినియోగము తెలియదు. అందువలనవానికన్ని బాధలులేవు మానవుని కున్నన్ని బాధలు పశుజాతికి కానరావు. అయితేకొంతమంది లవణము జీర్ణశక్తిని కలిగించునని చెప్పుదురు. అదియు వాస్తవమె గనుకనే గంపెడన్నము దాని పరికరము ను జీర్ణమైపోవుచున్నది. అది లేని నాడు అంతఆహారము దేహపోషణ కావశ్యకముకాదు. ఇంతేకాక అన్నమయంహి సౌమ్యమనః ఈశ్రుతియొక్క తాత్పర్యముగూడ కొంతవివరించెద, ఏమన! ఎట్టి అన్నమును మానవుడు భుజించునో యట్టి వృత్తి పుట్టుచుండునని భావము. ఈమాట చెప్పినపైని, ఆశిష్యుని కీసంగతి బోధపడకపోగా గురువు శిష్యుని కిట్లు బోధించెను. 15 రోజులాశిష్యునిచే నుపవాసము చేయించి, ఆ 15 వనాడు శిష్యునియొద్దకువెళ్లి నాయనా! ఋగ్వేదము చెప్పుము, సామవేదము చెప్పుము అని యడుగ, నా శిష్యుడేమియుఁ జెప్పలేనని సంజ్ఞచేసెను అప్పుడన్నమును తినిపించి, అన్నరసము దేహమునఁ బట్టినవెనుక, మరలఁ బ్రశ్నించగాఁ బూర్వమభ్యసించిన విద్యలనన్నిటిని, గ్రమముగాఁ జెప్ప నారంభించెను. అంతట గురువు చెప్పినదాని రహస్యమును తెలిసికొని, ప్రాజ్ఞతతో మెలగెను. కనుక లోకములో మానవులు భుజించు నాహారమునకును వారివారి అంతఃకరణ వృత్తికిని చాల సంబంధముకలదు. బ్రాహ్మణులైనవారలు 'ధీయో

యోనః ప్రచోదయాత్॥ అని ఎన్నో వేలసారులు గాయత్రీమంత్ర జపమొనరించువారలు బుద్ధివృత్తినిపాడుచేయు,మద్యమాంసములను, ఉల్లిపాయలను తినుచుండిన లాభమేమున్నది! అందువలన ఉత్తమ జాతివారలగు బ్రాహ్మణులెన్నడును నిషిద్ధవస్తువులను దినఁగూడదు. అటులనే, మన అభ్యాసమున కావశ్యకమనిబోధించిన, యమనియ మాదులను విడిచిన మనకునూ సంతేలాభముగాని విశేషలాభము కనబడదు. దీనికికారణమేమనగా! ఎంత దివ్యౌషధ సేవచేసినప్ప టికిని పురాణజ్వరపీడితుడైనవాడు గేదెపెరుగు, గుమ్మడికాయ పులుసు, పనసకాయ కూరలతో లెస్సగాభుజించి దివాస్వాపము చేసిన, నెన్నిటికైనను వానిరోగముకుదురునా! అటులనే యమనియ మాదులు, లేనివానికి కర్మలు అభ్యాసములును నెంతమాత్రమును ఉపచరింపజాలవు. కనుక అద్వైతరహస్యమును దెలిసికొనగోరినవారు యథాశక్తిని దాము భుజించునాహారములలోఁకూడ యుక్తాయుక్త విచారణతో జీవించుట కావశ్యకమైనవానినే తినుచుండవలెనుగాని, యథేష్టముగా దినఁగూడదు. విద్యారణ్యాః శునాంతత్త్వదృశాంచైవ కోభేదోఽశుచిభక్షణె అని చెప్పియున్నారు. అనగా సిఅమేధ్యమును దినుచుండిన తత్త్వవేత్తకును కుక్కలకును భేదమేమి! అని వక్కా ణించియున్నాడు. శంకరః, సిద్ధాంతసారసంగ్రహే

> శరీరపోషణార్థీసన్య ఆత్మానందిదృక్షతె
> గ్రాహందారుధియాధృత్వా నదీంతర్తుంసఇచ్ఛతి॥ 71

అనగా శరీరపోషణము చక్కఁగఁజేసికొనుచు, నెవరాత్మావ లోకనముచేయ బ్రయత్నించెదరో వారు కర్రయను భ్రాంతిచే మొసలిని గౌగలించుకొని, నదిని దాటుటకు బ్రయత్నించుమూర్ఖుని వంటివారని తాత్పర్యము. కనుక ఆత్మతత్త్వమును దెలియగోరువారు యమ నియమాదులను వదలిన నేమియులాభములేదు. అన్నియును సంశయములే జనించుచుండును. 'సంశయాత్మా వినశ్యతి': — గీతా

లవణము మృత్యువని జెప్పుటకొక నిదర్శనము జెప్పెద ఎట్లన! వ్రణపీడితులైనవారు ఉప్పులేనిపప్పు తెచ్చి భుజించినను చీముపట్టదు ఉప్పుతినినవెంటనే విషమించును. మరేమికావలయు? అందువలన, లవణమె మృత్యురూపము హఠయోగప్రదీపిక లవణంసర్షపంచామ్లం — వర్జయేత్ అనిగూడగలదు.

తత్త్యక్త్వాలవణం యమాచ్చనియమాభ్యాం శాంతరంగోభవే
ద్ధీరస్సంజ్జితమన్మథః క్రతుమయోనాపేక్షతేలౌకికం
ఔదాసీన్యముపేత్యపశ్యతిభువం మృత్పిండతుల్యాం ఘనం
సాధ్యంనైతదనంత జన్మసుకృతోద్బోధం వినాప్రాణినాం॥72

అట్టిమృత్యురూపకమగు లవణమునువదలి యమనియమాదులుకలవాడై శాంతాంతరంగుడై మహాధీరుడై "జితేరసేజితం సర్వం" అనున్యాయరీతిని జితమన్మథుడై లౌకికమంచుదేని నపేక్షించక యుదాసీనభావమును గనపఱచుచు ప్రియమైనవానియందు విహరించుచు (కాకాక్షిన్యాయమును కనపరచుచున్నవాడై) కేవలబ్రహ్మమై ఉండిపోవును. కాని ఇదిఅంతయు జెప్పితినిగాని యిట్టిస్థితి అనేక జన్మలయందొనరించిన పుణ్యపరిపాకముచేతనేగాని సులభసాధ్యముకాదు.

వృక్షాణాం చిరజీవినాం చిరధృతం యుక్తంఫలంభక్షణె
స్నిగ్ధం శుష్కకపాలమధ్యపిహితం దత్తం ప్రకృత్యా స్వయం
శాఖాశూన్యతరోస్తు సస్యమతులం సర్వర్తులభ్యంపునః
తత్సర్వం యదిసాత్వికం చయకృతః ప్లీహాస్యహాపుష్టిదం ॥73

భోజ్యవస్తువిమర్శను పరమశివుడు మనకుపదేశించుచున్నాడు చిరకాలముండు వృక్షముల ఫలములన్నిటిని మనమారగించవచ్చును గింజపైగుంజుగల మామిడిపండు,పనసతొన ఖర్జూరపుకాయ సపోటా

మొదలగునవి, పొట్టనిండించుకొనుటకుతప్ప బలముచేయునవికావు. గింజలలోపలనుండుపప్పులు, ఆయావృక్షముల కంకురరూపములేగనుక అవి శరీరమునకు విశేషబలమును వృద్ధిచేయును. వీనితోఁదుల్యమైనవి, పెసలు, శెనగలు, గోధుమలు, అయిన కావచ్చునుగాని వాని వృక్షములుచిరజీవులు కావుగనుక అంతశక్తి వాటియందుండునని యన కూడదు. ఇఁక శరీరమును విశేషముగ బోషించునవేమన! పెంకులోపల దాచఁబడినపప్పు లనఁగా, గొబ్బరికాయ జీడిమామిడిగింజ, బాదం పిస్తా అకరోట్, వేపగింజ, జాజికాయ, మొదలగునవి, మిక్కిలి బలమునిచ్చునవి. స్నిగ్ధం=అనుటచే, గట్టిగనుండునది చమురుగలది యనిగూడ అర్థము. వానిలోశాఖాశూన్యమైన, కొబ్బరి, ఖర్జూరము, మొదలగునవికావచ్చునుగాని "సర్వర్తులభ్యం" అనిచెప్పబడుటచే ఖర్జూరము కాజాలదు. ఇంతేకాక చిరధృతం అని చెప్పుటచే చెట్టును చిరకాలముండనోపు సస్యములని ఊహించకతప్పదు. ఇదిన్నిగాక చెట్టునుండి కోయబడిన పిమ్మట చిరకాలము ఇంటిలోనిల్వ వుంచినను, చెడిపోనటువంటివనికూడ శోధించుచున్నది. పనసపండు, మామిడిపండు విశేషకాలముండనోపవుగనుక అంతప్రశస్తములుకావు సమూలము తినదగిన అంజూరా మంచిదని చప్పకొనవచ్చును పండులోవిశేష బీజములుగల పండుసమూలము బలమునిచ్చును.ఏకోత్తర వృద్ధిగచేర్పబడిన త్రిఫలత్వక్కులును మంచివె అయిన ఆహారముగ తినజాలముగాని ప్లీహమును బోషించును. పైత్యాధికముజేయు వస్తువులన్నియును యకృత్తునుబోషించును. పైత్యాధికమును నివర్తించుటకు వేపగింజలపప్పును తినిన పరమోత్కృష్టముగనుండును. శరీర మందెట్టి వికృతిని జనింపజాలదు. అల్పాహారముతోనే శరీరమును గాపాడగలదు. దత్తంపరిక్రృత్యాస్వయం అనగా సృష్టియందుపుట్టినది పుట్టినట్టుండవలయునేగాని కాల్చుట సంస్కరించుట మొదలైన పనులు చేయరాదనియర్థము. శాఖాశూన్యతరోః అని వక్కాణించు

టలోఁగొంత విశేషమున్నట్టు తోఁచుచున్నది. ఏమన! శాఖాశా
స్యమైనవృక్షముయొక్క సారమంతయు విశేషమాకులలోనికి శాఖల
లోనికి బోక యావత్సారము ఫలములలోనికే ప్రవేశించును అందు
కని వారిట్లు వక్కాణించినట్టు కనపడుచున్నది కనుక బుద్ధిమంతులగు
వారలందరు నితరమైన పదార్థములనఁగా, వేరుశెనగ, పెసలు గోధు
మలు మొదలయిన కాయధాన్యమును ప్రత్యేకించితినియు, నితరము
లయిన పచ్చికూరలు, మొదలయినవి, దుంపలుకాల్చుకొనిగానిపచ్చి
విగాని తినిచూచి వానివాని తత్వము తెలుసుకోవలయునని నాఅభి
ప్రాయము. సృష్టింపబడిన పదార్థములన్నిటిలోను పెంకులోపల
నుండు గింజలపప్పుచాల బలమైనదగా నాకు స్వానుభవము వలన
బోధపడి యీవిధముగ వ్రాసితిని. వీనిలో సంవత్సరమంతయు చెట్టు
నువీడక కపాలముమధ్యమున గుంజునుధరించిన మారేడుపండు వెలగ
పండు నందుండు దేహపోషణశక్తియు సాత్విక లక్షణము రెండవదా
నియందగపడుట లేదు. ఈఫలము 1 సంవత్సరమువరకు చెట్టునందుండు
ను ఇతరఫలములింత కాలము చెట్టునంటియుండ చాలవుకనుక దీనికం
త యశస్సుకలదు. శ్రీసూక్తం, ఆదిత్యవర్ణేతపసోధిజాతో వనస్పతిస్తవ
వృక్షోథబిల్వః, అని చెప్పబడినదిగనుక సర్వోత్కృష్టమైనద బిల్వము
తప్ప మఱియొకటికాదు. కపిత్థంసర్వదాపథ్యం కదళీనకదాచన అనుట
చే కపిత్థమునట్టిదె. ఇంతేకాకలోకములో సాత్వికమై యకృత్ప్లీహము
(liver and spleen) లకు బలముచేయు నాహారములన్నియు
దినఁదగినవి. యేఆహారలోపముచే శరీరము చెడునని బుద్ధిమంతులను
కొనగూడదు శరీరములోని యీయకృత్ప్లీహము లుసమముగ నుండు
వరకు దేహమందస్వాస్థ్యముండనేరదు. ఇవి అన్యోన్యాశ్రియలు బ్రి
హ్మశక్తులవంటివి (negative and positive) లవంటివి. కనుక యీ
రెంటిని మనము కాపాడుకొనగలిగినచో శరీరమునకు రుగ్మతయను
నది చేరచాలదు ఆయాసము. నీరసము, బడలిక మొదలగునవి అడ్డు

లేవు. దృఢప్రయత్నము తో నేకార్యమైనను సాధించఁగలడు. శరీర దార్ఢ్యములేక యేపనియు మానవుడు చేయంజాలడు కనుక శరీరమా ద్యం ఖలుధర్మసాధనం మనునట్లు ముందు శరీరమునే చక్కఁగ గాపాడ వలయును. అనిన! దానికిష్టమైన వస్తువులతో మేపుటకాదు. ఏది క్షే మమో అట్టివానితోనె పోషించవలెనుగాని అక్షేమములగు వస్తువుల తో మేపఁగూడదు. అట్టివానికెల్లప్పుడునాధివ్యాధులంటియుండును. శరీరసుఖమతనికి స్వప్నమందైనఁగానఁబడదు. ఇఁకమనస్థిమితముసర్వ కల్ల గనుక " మానవులెన్నడును దేహస్వాస్థ్యమును, మనస్థిమితము నుఁ జెరచు యాహారసేవ జేయరాదు. గ్రంథ విస్తార భయముచే నింతటితో విరమించుచున్నాను. ఈశ్లోకము శంకరభగవానునివాక్య మగుటచే గంభీరార్థము కలిగియున్నట్లు తోచుచున్నది. గనుక బుద్ధిమంతులూహించుకొనవలయును.

సర్వజ్ఞోసి సవిస్తరం కథయమె నాఽన్యోభవాదృగ్విభో?
కెనాఽమీాదురితేన పంగుబధిరా అంధాశ్చమూకాః కథం?
పుంశ్చల్యో మృతభర్తృకా స్స్వపతిభి స్త్యక్తా అవీరాఃకథం?
యోషిద్వేషగరాః కథం నుపురుషా షండాభ వెయుఃకథం॥73

ఓమహానుభావా ! పరమశివా ! నీవంటిసర్వజ్ఞుడు డింకొకడు కానరాడు కనుక నీవు నాకీక్రిందియంశములను గూర్చి సవిస్తరము గాఁ జెప్పవలెను.

1. ఏపాపముచేసిన లోకములో మానవులు కుంటివారగుదురు
2. ... .. చెవిటివాఁడగును.
3. ... ... గుడ్డివాఁడగును.
4. ... .. మూగివాఁడగును.
5. ... ఆడవారు వ్యభిచరించువారగుదురు.
6. ... వితంతువులగుదురు.

7. భర్తయున్నను ఆభర్తచే వదిలివేయబడినవారగుదురు.

8. ... పతిపుత్రులు లేనివారగుదురు.

9. ...ఆడువేషమువేసికొనితిరుగు నపుంసకులగుదురు.

శ్లో॥ ఘ్నో కర్మాణి విఘ్నకృత్ స్మరపశు ర్జాయేత పంగు శ్శివె!
స్యాద్దెవో గురునిందకస్తు జననీ హంతా విలుప్తేక్షణః
మూకత్వం శృతితస్కరస్య విహితం యః కామినీవిప్రికృ
చ్ఛైలూషః సభవేత్పరం కుపితయామాండశ్చ శప్తస్తు॥73

ఓ! మంగళప్రదమైన దేవి! చెప్పుచున్నాను వినుము.

1. సత్కార్యములు, దేవాలయప్రతిష్టలు మొదలగుశుభ కర్మల కడ్డుదగిలినవారు కుంటివారగుదురు.

2. పెద్దలను నిందించినవారు చెవిటివారగుదురు.

3. తనతల్లికపకార మొనరించినవారు నేత్రరోగులగుదురు.

4. శాస్త్రములను నితరులకుజెప్పక దాచుకొని, శిష్యులను భాధించువారు మూగివారగుదురు.

5. తనభార్యకపకారముచేసినవారు ఆమెచేదీవ్రముగ శపింపఁ బడినవారై, శైలూషులు, (అనగా తనభార్య చెల్లెలు మొదలగు వారలను యితరులకిచ్చి జీవించు తుచ్ఛజీవనులు,) నపుంసకులునగు చున్నారు.

యస్సాధ్వీం నవయౌవనాం స్వగృహిణీం కాలె త్యజత్యాగ్రహాత్
సస్యాత్ స్త్రీస్మృతభర్తృకా బుధజనచ్ఛేత్తా చతుష్టీభవేత్
మూర్ఖాలః పితృహాఽప్యపత్యరహితో ద్రోహీ సురాపః క్రిమిః
మాండవ్యస్యకదా స్మృతా యదితతశ్శిష్టం స్వయం జాస్యసి

6 ఎవడు యోగ్యురాలగు తనభార్యను, యౌవనకాలమందు నిర్హేతుకముగఁ గోపముతో వదలివేయునో వాఁడు వితంతువగుచున్నాడు (అదుష్టాం వినతాంభార్యాంయౌవనెయః పరిత్యజేత్ సప్త జన్మభవేత్స్త్రీత్వం వైధవ్యంచ పునఃపునః, అని గౌతమవాక్యము

7. పెద్దలనుహింసించువాఁడు మహామేహరోగములుకలవాఁడగును, (venerial diceases)

8. తండ్రికపకారమొనరించినవాడు మూర్ఛరోగగ్రస్తుడగును.

9. ద్రోహి సంతానహీనుడగును అనఁగా సంతానము కలిగి నష్టపోయెడువాడనిగాని, నిస్సంతుడనికాదు.

10. కల్లుత్రాగినవాఁడు కీటకమగును. వేయేల మాండవ్యుని కథ స్మరించినయెడల మిగిలినదంతయు నీకే తెలియుగలదు. ఆమాండవ్యుడను మహర్షి చిన్నతనమున గాలితో నెగురు తూనీగలతోకలలో పుల్లలుగుచ్చి పైకెగరవేసెడివాఁడు దానంజేసి యతనికాజన్మమందే యౌవనమందు గునపము దిగవేయబడినది. ఇదియే మనకర్మ విపాకమందలి రహస్యము.

భుక్త్వాన్నేన మతోద్ధత స్సువయసా పిత్రాగ్నిజోరుశ్రిగా-
కాంతాం దృష్టిపథంగతాం పరసతీం ధ్యాయన్పునస్తాంపునః
కామీస్యాత్పురుష స్తథైవకులటా నారీచ దుశ్చింతయా
సారంగై స్సహకందమో మృగవపుః క్రీడ న్హతఃపాండునా॥75

సంతతము మత్తును కలుగచేయు పదార్థములఁదిని పెద్దలు సంపాదించిన ద్రవ్యముచే మైమఱచి " యౌవనం ధనసంపత్తిః ప్రభుత్వమవివేకతా ఏకైకమప్యనర్థాయ " అనురీతిని సుందరాంగియగు నితరుని భార్యను సదాధ్యానించి పురుషుడు కాముకుడగును. శృతి, తదేవసక్తస్సహకర్మణైతి లింగంమనో యత్రనిషిక్తమస్య,స్త్రీ యిట్టిదుశ్చింతవల్లనే కులటయగును. ఇందుకునిదర్శనము చెప్పెద.

పూర్వము కిందముడనుమహర్షి మానవశరీరముతో వ్యభిచరించిన రహస్యము కావలసివచ్చుటచే తృప్తితీరక లేడిరూపమును దాల్చి లేళ్ళగుంపునఁజేరి విహరించుచుండగా పాండుమహారాజుచే సంహరింపఁబడెను. గాన మహర్షికైనను దుర్వృత్తి కలిగినమాత్రానకుమార్గణములేకపోయెనుగదా!

లుబ్ధాస్స్వార్థపరాయణాః పరధనం లబ్ధ్వాకుసీదోద్భవం
క్షుద్బాధాకుల పుత్రదారసహితాః క్షుద్రాభవంతిధ్రువం
యేతేకర్మరతా విప్రైవమననం కుక్షింభరా వేదనైః
జ్ఞానీ కర్మనిరాసకశ్చ ఖలపూ ర్ద్వాభ్యాం ధనీభూపతిః॥76

లుబ్ధులై స్వార్థమునేకోరి యితరులధనమును వడ్డీవ్యాపారమందు హరించి నీచులై యాచక జీవనముచేయువారలై ఆకలిచే బాధపడుచుండెడు భార్యాసులంతోఁగూడుకొని పాపకృత్యముం జేయుచున్నాడు “ కుసీవాద్దారిద్ర్యం ” అనే న్యాయమున నగుదురు. కేవల కర్మనిరతులై జ్ఞానవాసనలేనివారు నౌఖరీ జీవనముచేయువారగుదురు కర్మలనుతూలనాడినట్టి లోకవంచకుడగుజ్ఞానినని తిరుగువాఁడు పెంటలూడ్చువాడగును. కర్మ, జ్ఞానములు రెండును కలవాడు, ధనవంతుడై రాజగుచున్నాడు (యీసంగతినే నేనువ్రాసిన ఖేటకదర్శనమందు విపులముగ వక్కాణించబడినది.) చక్రనేమి క్రమముగ ధనవంతులు తిరిగి దరిద్రులగుచున్నారు.

పిండోత్పత్తి కథాంచమే వదవిభో?యుగ్మంకథం? స్త్రీపుమాన్వాక్యేఽహం తవవిస్తరేణ సుభగే గుహ్యం తదాకర్ణ్యతాం
భుక్తంవసురస స్తతోనురుధిరం మాంసం చమేదోస్థి త
న్మజ్జాస్యాత్పురుషేచ శుక్రమబలాదేహే తథా శోణితం॥77

ఈ ఏకాంతమండపమందు సావధానముగనాసీనులయి యుర్వర్తీశ్వరులనేక కథలనుచెప్పుకొనుచున్నారు. కథాసరిత్సాగరమంతయు వీరి కథాలాపములేకనుక ఇది అధిక ప్రసంగముకాదు.

పిమ్మట గర్భోపనిషత్సారమగు పిండోత్పత్తిని గూర్చి ప్రశ్నించగా శివుఁడుత్తరమిచ్చుచున్నాడు. జీవులు తిన్న పదార్థమంతయు మొదటరసరూపకముగమారి దానిలోనుండి రక్తమై మరల నది మాంసమై యెముకలై తరువాత మేధస్సై పిమ్మట మజ్జయై అదియే పురుషునిదేహమందు శుక్రమగుచున్నది. స్త్రీదేహమందది రజస్సగుచున్నది. ఈసంగతినె వైద్యశాస్త్రజ్ఞులు సప్తధాతువులని వాడెదరు.

సంయోగాత్కలలంచ బుద్బుదనిభం స్యాత్సప్తరాత్రోషితం
మాసార్థేనచ పిండరూపమనఘం మాసేనతత్కర్కశం
ద్వాభ్యామేవశిర స్త్రిభిశ్చచరణౌ గుల్ఫం చతుర్భిః కటిః
పృష్ఠంపంచభి రింద్రియాస్స్వతవపు ష్షడ్భిస్తతః ప్రాణవాన్ 78

ఆశుక్రరజస్సులచేరికచే 7 రాత్రులున్న యెడల ముద్దయగును 15 దినములలో పిండరూపమును దాల్చును నెలరోజులవెనుక అది కఠినమగును. రెండునెలకు శిరస్సేర్పడును 3వనెలలో కాళ్ళేర్పడును. 4 మాసములకు తొడలేర్పడును జఘనము, వెన్నెముకలు, 5వ మాసమందేర్పడును. సమస్తేంద్రియములును 6 మాసముల కేర్పడును. పిమ్మటను ప్రాణవంతుడగును.

లబ్ధాంగేంద్రియవాక్క్రమేణ జననీ భుక్తాన్నపానాదిభి
స్సంతృప్త శ్శిశురేధతేఽధచరమే కాలేతుగర్భాశయె
దుఃఖాబ్ధౌ పతితోహమిత్యనుపదం క్రోశన్స్మరన్ప్రాక్తనం
దేవాన్నిష్క్రమణాయనొత్యుదరతో జీవః పురీషంగతః॥ 79

7 మాసములు పూర్తియగునప్పటికిఁ దల్లి యారగించినపదార్థములచేఁ బోషించబడి చివరకాలమందు క్రిందిరీతిని దుఃఖపడుచుండును.

'అహోదుఃఖోదధౌమగ్నో నపశ్యామి ప్రతిక్రియాం।
యదియోన్యాః ప్రముచ్యేహంతత్ప్రపద్యే మహేశ్వరం॥

అని గర్భోపనిషత్తునందు కలదు. ఇట్లు దుఃఖించుచు బూర్వ జన్మదుష్కృతములం దలంచుచు మూత్రపురీషములందు పొరలుచు నాగర్భస్థశిశువు దేవతాప్రార్థనలఁ జేయుచుండును.

స్త్రీపుంభేదమితోబ్రవీమి పురుషో రేతోధికత్వాత్పునః
స్త్రీచాప్యుత్తమశోణితాఽధికవశా త్సామ్యే ద్వయో ర్న ద్వయం।
గర్భాగారగతాఽనిలాహతమిదం యుగ్మం సమం వాఽసమం
దంపత్యో స్సుఖసంగమోయదినచే దంధశ్చ కుబ్జ శ్శిశుః॥

ఇంక స్త్రీపురుషుల యుత్పత్తి క్రమమును జెప్పెదవినుము. రేతోధికమైన పురుషుడగుచున్నాడు. రజోధిక్యముచే స్త్రీ అగుచున్నది. గర్భస్థవాయువుచే నాగర్భాశయము, రెండుభాగములగుటచే గవలలుజనించుచున్నారు. ఆకవలలుకూడ పైనచెప్పినరీతిని స్త్రీ పురుష శిశువులగుచున్నారు. దంపతులుసంయోగమందు సుఖముగనుండరేని (గ్రుడ్డివారు పొట్టివారు పుట్టుచున్నారు) 'కుబ్జా వామనాజాయంతే — అని చెప్పబడియున్నది.

యద్యత్కర్మకృతం నృభిస్త్రికరణై స్తత్సామ్య రేతస్విచాం
పంచత్వంగతదేహినః క్రమవశా త్సూక్ష్మం శరీరం గతాః।
అభ్రంమేఘమథో జలంచపృథివీం లబ్ధ్వా పుమాంసంస్త్రియం
భూయస్తే ప్రభవంతి ఛాందసమహాపంచాగ్నివిద్యేవహి॥

నరులచే, త్రికరణములచేత నేయేకర్మలు చేయబడినవో వాని కనుగుణ్యమైన పుంజంతుశరీరములను బొందుటకుమృతినొందిన

జీవులందరున్నూ సూక్ష్మరూపమునుదాల్చి ఆకాశమందుఁగల Vapour తోఁజేరి వ్యాససూత్రము, తదంతరప్రతిపత్తౌ రంహతి సంపరిష్వక్తః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యాం - త్ర్యాత్మకత్వాత్తుభూయస్త్వాత్ అనినట్లు మరియు యాభిరాదిత్య స్తపతి రస్మిభిస్తాభిః పర్జన్యోవర్షతి అని చెప్పబడినరీతిని, ద్యుపర్జన్యపృథివి 4 పురుష, 5 యోషిత్తులను పొంది మరల జనించుచున్నారు. దీనినే పంచాగ్నివిద్యయని ఛాందోగ్యోపనిషత్తునందు వర్ణింపఁబడినది.

ప్రారబ్ధం ఖలు దుస్తరం తవ చ, మే కింమానుషాణాంపునః
తద్దైవం పశుబుద్ధయస్తుసతతం త్వాం మాంచ నిందంతి వై
యచ్ఛీర్ణంకరణై స్తదేవ కరణై ర్భుంక్తే శుభంవాఽశుభం,
కింవా? స్యత్రహికారణం, తవచమే కిందూషణంపావని!॥

సమస్తమైన దేహధారులకును నీకునునాకునుగూడ ప్రారబ్ధము నునది, దాటుటకుశక్యముకాదు. అట్టితరి, మూర్ఖజనము దైవమనియును నీవనుగ్రహించితివి కావనియును నేనుకూరిరముగ నుంటిననియును, దూషించుచున్నారు. వారువారు వారిత్రికరణములచేతను, ఏఏ సుకృతదుష్కృతములనుఁ జేయుచున్నారో, వారు, వారి త్రికరణముల చేతనే ఆయాకర్మఫలము ననుభవించు చున్నారుగాని, దీనికెవరు కారణము? నిన్ను, నన్నేల నిందించవలయును? "కాయేనైవతుకాయికం" అనున్యాయ ప్రకారమాయా కర్మలవేగము నడువవలయును కాని దాని నితరులెవరును మరలించలేరు

ఇత్యుక్త్వా విరరామ ఖండపరశు స్తాస్తాః పవిత్రాః కథా
శ్శ్రుత్వా తాప్సకలా ననంద లలితా తత్యాజ సింహాసనం।
తామాలంబ్య ముదాన్విత స్సరభసం ధీరం దినాంతే ప్రభుః
చైత్యోద్యానమియాయతైస్సహచరైః క్రీరార్థముత్కంఠయా॥

అంతట నాపరమశివుడు చెప్పిన పవిత్రకథలన్నిటిని యాదేవి విని, సింహాసనమునువదలి దర్బారునుండి లేచెను. వెంటనేఆయన, ఆమె చేతిని బట్టుకొని, సాయంకాలమగుటచే తన చెలికాండ్రతోగూడినవాడై వినోదార్థముతోటకు షికారుబయలుదేరెను

దేవీబాలార్కవర్ణా నిరుపమవిభవా హంసపత్రాధిరూఢా
స్వైరంవాతోద్ధతైస్స్వైర్విషయవిషధరై ర్హ్లాదతాకామరూపా॥
గాయంతీ చెటికాభి ర్ఘుణితకధిమితైత్తూర్యగ్రవాదిత్రఘోషైః
కామేశేనావరోధే శతదళకమలే కందరే క్రీడతేసా॥ 83

శ్వేతసూర్యునికాంతిగల ఆచిచ్ఛక్తి మహావైభవముతో హంసవాహనముకలదై, కామరూపిణియై వాతప్రేరితమగు, సర్పములనెడి, విషయాదులతో నాడుచు కామేశునితో శతదళకమలాకారముగల అంతఃపురమందు బాడుచు, నాడుచునున్నది. అధ్యాత్మికార్థముకూడ దీనికిఁగలదు. ఆఅర్థమీగ్రంథము సాంతముగాఁచదివినయెడల వారికే బోధకాఁగలదు.

ద్వితీయోధ్యాయము సమాప్తము.

అవతారిక.

ఈతృతీయాధ్యాయమందు శ్రుత్యనుసారము, (sciences) సర్వ మతములు నద్వైతములోనికి ననుభవసిద్ధముగా సుఖబోధకమగునట్లు వివరించుచున్నాడను. మనగ్రంథములన్నియు, అహంబ్రహ్మాస్మి, సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ, తత్వమసి, యను మాటలను జెప్పుచునేయున్నవి. కాని అది అనుభవమునకెట్లు పరిపడునో యాయంశమెక్కడను గానరాదు. దానిని కొంత తేలుపడునట్లు చెప్పుచున్నాను. ఇందుపాసనాపద్ధతియు మఱికొన్ని సాంకేతిక పదవిమర్శయు సమన్వయము చేయబడుచున్నవి. ఇది నిధిధ్యసనాధ్యాయము.

ఈగ్రంథమందు ప్రాస్తావికశ్లోకములలో గ్రంథకర్త చేసిన రెండవప్రతిజ్ఞ ఈదీపముయొక్క స్మరణమాత్రముననే తమతమ చైతన్యచింతామణిని పొందగలరనినమాట యీ 8 వఅధ్యాయము ప్రతిశ్లోకమందును కనబడుచుండును.

అథతృతీయోధ్యాయః

——(:・౦・:)——

యశ్శక్త్యా స్సృజతీహ విశ్వమఖిలం సృష్టం యయాధార్యతే
యస్యామేవ విలీయతే పునరిదం యాకర్ష్యతే శాశ్వతీ
సా శక్తిస్సముదేతి చిత్తజలధౌ రాకాసుధాంశుర్యథా
కర్తవ్యం కిమిహాస్తి కాంక్షితమహో! ధన్యోస్మి ధన్యోస్మ్యహం

ఏమహాశక్తి బ్రహ్మను స్వాధీనముచేసుకొని యీజగత్తు సంతటిని తనయిష్టానుసారము సృష్టిని జేయుచున్నదో! తిరిగి ఆసృజించిన దానిని తాను భరించుచున్నదో! యేసర్వశక్తియందు మరల సృజింపబడినదంతయు లయమగుచున్నదో! యట్టి చిచ్ఛక్తి నాహృదయాకాశమునందు పూర్ణిమాశశాంకునివలె నుదయించుచున్నది. నేనుచేయున దేమున్నది! కోరతగినదేమున్నది! ధన్యుడనైతిని! కూటస్థునిస్థితియు ప్రకృతిలక్షణమును తెలిసినపైని చేయునదేదియునులేదు. శృతిః వాచారంభణం వికారోనామధేయం మృత్తికేత్యేవసత్యమను సృతి వాక్యమనుభవమునకు వచ్చినది తాత్పర్యము.

రక్తాంభోధిసరోజమూలజనితా ఖద్యోతచంద్రానల
స్ఫూర్జన్నేత్రమనోహరా చభువనే యాప్రాణిజీవాభిదా
సోదేతి ప్రసభం మమాద్య హృదహరాకాశే సుధాంశుర్యథా
ప్రత్యాహారభ్రశతం ప్రమృష్టమధునా ధన్యోస్మి ధన్యో
స్మ్యహం॥ 2

రక్తాంభోధిసరోజమూం జనితా అనఁగా= హృదయకోశమునకే అర్థము, ఎట్లన– జంతువులారగించిన పదార్థము రసమై, రక్తము క్రింద మారునప్పుడిచ్చట నుండియే శరీరవ్యాపకమగును. శృతిః– శతంచైకాచహృదయస్యనాడ్యః అనికూడకలదు. వైద్యసాంప్రదాయముకూడనిదియె. ఇంతేకాక, యేదయిన ఆకస్మికమగు విపద్వార్తా శ్రవణమైనప్పుడు ముందు గుండెఝల్లుమనును. అనగా life centerఁ అనినిశ్చయింపవచ్చును, అందువలననే దేవీభాగవతమందలి ఒకశ్లోకమందు రక్తాంభోధిస్థపోతోల్లస దరుణసరోజాధిరూఢాకరాబ్జై అని కూడగలదు. మఱియు యోగశాస్త్ర సాంప్రదాయ ప్రకారము మనదేహమందలి షట్చక్రములలోను 5 చక్రములు, ఆహతములు అనగా మఱుచుటకవకాశముకలవి. హృదయ పద్మము మాత్రము నాహతము. అనగా మఱుచుట కవకాశము లేదనిభావము. మనవారే మాటాడినను గంభీరార్థముతో మాటలాడినారుగాని వ్యర్థాలాపములుచేసియుండలేదు.

ఇట్టి స్థానమునందు బుట్టినదై, సూర్యచంద్రాగ్నులు నేత్రములుగా కలదై, ప్రాణులయొక్క జీవరూపమును దాల్చియున్నది. అట్టి చిచ్ఛక్తి నాదహరాకాశమందు, రాకాసుధాంశునివలె నుదయించుచున్నది. అత్తరి, నాఅంతరాయమేఘములు తొలగిపోవుచున్నవి నేను ధన్యుడనైతిని.

పతంజలి అంతరాయములను! వ్యాధిస్త్యాన ప్రమాదాలస్యావిరతిభ్రాంతి చిత్తవిక్షేపకరాస్తేంతరాయాః అని అభ్యాసకునికిగలుగు విఘ్నములు తొలఁగి పోయినవి, లోగడ కేవలప్రాణములనే యుపాసించినఁ జాలునని చెప్పినట్లు కనఁబడుచున్నదే ఇక నీదేవతాధ్యానమెందులకనిన నిదియు నుండితీరవలెను. ఇట్టిదాని సహాయములేనియెడల, అంతరాయములు చాలఁగగలుగఁగలవు. ఇది నాస్వానుభవముతోఁ జెప్పుచున్నాను. నాఅభ్యాసకాలమున నాకెన్నిబాధలు

కలిగినవో వానినన్నిటిలోనుండియు నేనెట్లు దాటఁగలిగితినో యీ సంగతి నాకే తెలియు కనుక యిట్టి మంత్రోపాసనకూడ ఉండవలెను. లేనియెడల గాంధిమహాత్మునకు కలిగినట్లు ఇక్కట్లు రాక మానవు ఆయనకట్టి లోపమొక్కటియె యుండుటచే నన్నిచిక్కులు పడినాఁడు.

రాజ్యంప్రాప్తముమె? హిరణ్యనిధిరప్యజ్ఞానదారిద్ర్యను
త్తైనె వాహముదారధీవిలసితః కీర్త్యాను స్వర్గాదికాన్
ప్రాప్తోస్మ్యద్య మనోహరాంశ్చ వివిధా న్భోగాన్యథేష్టంశి పే!
కోవాన్యోధికభాగ్యవాన్హి మదృతె ధన్యోస్మిధన్యోస్మ్యహం

ఆప్నోతిస్వారాజ్యం అని శ్రుత్యుక్తరీతిని నాకు స్వారాజ్య ప్రాప్తి కలిగినది. మరియు నజ్ఞాన దారిద్ర్యమును పారఁదోలు బంగారుగనికూడ దానితోఁబాటు దొరికినది. దానిచే నేను మిక్కిలి సాహసముకలవాఁడనై స్వర్గాది లోకములనుకొని, మనోహరమైనట్టి అనేకభోగములను యథేచ్ఛగా బొందియున్నాను. నాకంటె మరి భాగ్యవంతులెవరు! ఇట్లు నాఅనుభవమందుగల, తృప్తితోఁ బారవశ్యతకలిగిఇట్లు మాట్లాడితిని, కాని, దీనికి, పెద్దలగువారలపార్థము చేయకూడదు.

నాదాతీతమతీంద్రియం స్ఫులరసం ధ్యానైకసాధ్యం నిజం
జ్ఞాతుం రూపమిదంశయూ నచతురా శ్శక్తైస్సుమేధావినః
గూఢార్థప్రతిపాదకా న్యుపనిషద్వాక్యాని చాహంధియా
స్వార్థేచానునయంతి తత్వమఖిలం జానామిధన్యోస్మ్యహం॥ 5

అభ్యాసదార్ఢ్యము కలిగినపిమ్మట రెండు శ్రోత్రేంద్రియములను రెండు వేళ్ళతోమూసి, వృత్తుల నంతర్ముఖముచేసి, చూచిన యెడల నొకనాదము ప్రతిమానవునికి వినఁబడును. ఆనాదము నను

సంధానముచేయుటయే నాదానుసంధానమని చెప్పుదురు. ఇది రక్త ధాతువులయొక్క ప్రవాహధ్వనియని నాఅభిప్రాయము. రసస్వరూపమగు బ్రహ్మ సాక్షాత్కారము కలుగును. శృతిః రసోవై సః రసగ్ంహ్యేవాయంలబ్ధ్వాఽనందీభవతి, ఇట్టి స్థితిని సమగ్రముగ దెలిసికొనలేక మేధావంతులయిన పండితులగువారు భ్రమించి, గూఢార్థ ప్రబోధకములగునుపనిషద్వాక్యముల కపార్థములనుజేసిసంస్కృతిభాష బహు మెత్తనిదగుటచే తమతమ మతానుసార మన్వయించుచున్నారు. కాని నేను నాఉపాసనా బలముచే నిజమును దెలిసికొని ధన్యుండనైతిని. ఉపాసనా బలములేనివారికేమియు తెలియదని యును, ఉపాసనా బలమున్న యెట్టి అపండితునికైనను తెలియక మానదనియును తాత్పర్యము.

గ్లౌసూర్యాదివిపక్షఖేచరగణక్రాంతం నవాతాహతం
నోత్పత్తిస్థితినాశహేతుమ్మృదితం స్వస్థానమాప్తం మయా
తత్రత్యస్యనమేక్షుధా నహితృషా గ్లాని ర్నచిత్తభ్రమః
కింత్వానందరసం పిబామి మదృతే ధన్యోఽస్తి కోవాధికః॥5

చంద్రసూర్యులులేనిదీ (అనగా, ఇడాపింగళాయను నాడుల ద్వారా వాయుసంచారములేదు.) వాయుసంచారము కూడలేని. కేవలకుంభకసిద్ధి కలిగినవెనుక, యిదేమియుఁగానరావు. ఉత్పత్తి స్థితినాశములు లేని, నాస్థానము నాకు దొరికినది. అస్థానమునుచేరిన నాకు క్షుత్పిపాసలులేవు. శరీరాయాసమునులేదు. చిత్తవైకల్యము లేదు. ఆనంద రసానుభవమేకలుగుచున్నది. నాకంటెధన్యులెవరు? అధికులెవరు?

యస్యాద్వాదశభానవః పరిచరాస్తావంతఏవేందవో
ద్వావేతౌనహిగోచరా యదితదా దహ్యార్ధరత్రిం రుషా

సైషాభ్యాసకచండమృత్యుభుజగీ బంధంగతాసేవ్యతే
విసృభేనమయాదివానిశమహో! ధన్యోస్మి ధన్యోస్మ్యహం॥6

యేమహాశక్తి 12 సూర్యులను, 12 చంద్రులను సేవకులనుగా దీసికొని చరించుచున్నదో ఇడా పింగళా అని అర్థము. ఈరెండు నాడులును ఘంటకొకసారి మారుచుండును. అందువలననే దినమునకు 24 ఘంటలగుచున్నవి. ఘంటయనగా $2\frac{1}{2}$ ఘడియలకాము $24 \times 2\frac{1}{2} = 60 =$ దినముకు 60 ఘడియలగుచున్నవి. మనకును బాశ్చాత్త్యులకును నీఘట్టమందు నీవిధముగ సమరసకలుగును. ఈరెండు నాడులు కనపడకపోయినప్పుడు సుషుమ్న వికసించును. అప్పుడు పృథివిని దహించును. శరీరస్మారకముండదని తెలియనగును. ఇట్టి అభ్యాసకులపాలిటి మృత్యుప్రాయమగు కాలసర్పము, బంధింపఁబడినదై నమ్మకముగ దివారాత్రములు నాచే సేవింపఁ బడుచున్నవి. ఆహో? ధన్యుడనైతిని. అభ్యాసకులపాలిటి కాలసర్పమనగా ! " యథాసింహోగజోవ్యాఘ్రో భవేద్వశ్యశ్శనైశ్శనైః । తథైవ శేవితోవాయురన్యథాహంతిసాధకం॥ అని హఠయోగ ప్రదీపికయందు దహరించబడినరీతినిది కేవలము, కాలసర్పమేకాని వేరొకటికాదు. నాకును నాఅభ్యాసకాలమందనేకసారులు తినివేయుటకు బ్రయత్నించెనుగాని, నేను ఉపాసనాబలము కలవాడనగుటంజేసి లొంగిలేదు. అందులకె బంధంగతా అని అంటిని. కట్టుకట్టితిని, అనగా యీఅభ్యాసము, బంధత్రయాభ్యాస యుక్తముగ నాచరించిన నేమియుఁజేయఁజాలదు. శంకరభగవానులు, యోగతారావళియందు "బంధత్రయె। స్మిన్పరిచీయమానెబంధః.కుతోదారుణకాలపాశాత్ అనికూడ చెప్పియున్నారు ఇఁక బంధమన = మూలబంధ, ఉడ్యాణబంధ జాలంధర బంధములు వీనివిషయము గురుముఖైక వేద్యముకాని చెప్పుట కవకాశములేదు. షట్చక్రములును బంధత్రయము 3 × 2 క్రింద విభజించబడినవి. ఈమూడింటిలోను మూలబంధము ముఖ్య

మైనది. ఇది స్వాధీనమైనయెడల నితరబంధములపట్లంత కష్టములేదు. క్రమశః ప్రాణాభ్యాసముకూడ తెలియును. సుషుమ్న వికసించును. ఈసంగతి మరికొంత విపులముగ నేనువ్రాసిన, "పంచదశీ స్తోత్ర మందుఁ గలదు. ఇఁక కుండలినీ శక్తియొక్క యారోహణ క్రమము చెప్పఁబడుచున్నది.

శక్తిర్మే కులకుండవహ్నినిలయాద్ధారా చ్ఛనైరుద్గతా
స్వాధిష్ఠానమణిప్రపూరయుగళం త్యక్త్వా గతాఽనాహతం
హంసానందరవోత్సుకాపి సహసా చాఽజ్ఞాంస్మరంతీముహు
ర్గ్రీవాకూపవిశుద్ధపంకజరసం పీత్వా యథేష్టం తతః॥ 7

నాయొక్క కుండలినీశక్తి మూలాధారమునుండి నెమ్మదిగా బయలుదేరినదై స్వాధిష్ఠానమును జేరి, తరువాత మణిపూరకమును జేరి, అనాహతమును జేరినదాయెను. పిమ్మట హంసధ్వనియందాశక్తి కలదై, ఆజ్ఞాచక్రమును స్మరించును. నిక్కడ స్వాధిష్ఠానమున కొంత వివరించక తప్పదు. అదియేమన, స్వస్య అధిష్ఠానం — స్వాధిష్ఠానం ఏమి తక్కిన చక్రములుకావా! అనినఁగావు. ఏలనన శుక్ర ముంస్థానము; శుక్రమనఁగా దనయొక్క తేజస్సే (శ్రుతిః ఆయుష్యే వేంద్రియే ప్రతితిష్ఠతి అని నట్లు ప్రతిమానవుడును, తాను స్త్రీసాంగత్యము చేయునపుడు, తన శుక్రముద్వారా, తన సంతానమునకుఁ బ్రాణదాతయగుచున్నాఁడు. అందువలనఁ దన తేజోహీనమగుచున్నది. అట్లు తనతేజస్సును వ్యయపరుపక ఆమరణాంతమునాపి యుండుటవలననే భీష్ముఁడు, ఆంజనేయుఁడు మొదలగువారికంత జ్ఞానము, బలము, పరాక్రమమును గలిగెను. అంతకంటె వారియందతిశయము లేదు. కనుక ప్రతిజంతువును తనరేతోధాతువును నెంతమితముగ వెచ్చించునో యంత దేజోవంతమగుచున్నది. ఇందునిమిత్తమే కొంతమంది తమకువిశేషసేవచేయించుకో తలఁచి ఆయాజంతువుల

యొక్క బీజములనుతీసివైచి, వానిబలమును కాపాడుకొని శేవ చేయించుకొనుచున్నారు ఈపని గుఱ్ఱములకు, నెద్దులకు జరుగుచు నేయున్నది దానివలన తమశక్తి (Energy) యొక్క స్థానముగనుక స్వాధిష్ఠానమని పేరుపెట్టబడినది. ఇటులనే మనపెద్దలేపదార్థముకే పేరుపెట్టిన నింతయర్థముతో జెప్పిరికాని నిరర్థకనామములు కావు. ఏపనిచేసిన నేమాటాడిన నేధర్మము బోధించిన నిఃతింత అభిప్రాయము లోపలబెట్టుకొని చెప్పుచువచ్చినారు. చిన్నపిల్లలకు, అక్షరాభ్యాసకాలమందు ముందు ఓనమాలని పేరుపెట్టి ఓంనమశ్శివాయ అని పంచాక్షరీమంత్రము నుపదేశించుచున్నారు. ఆడుదానిని, పసపు రాచుకొని స్నానముచేయమన్నారు. మగవారిని, విభూతి రాచుకోమని చెప్పినారు. నస్త్రీస్వాతంత్ర్యమర్హతి అని చెప్పియున్నారు. వీనియున్నింటిలోను, విశేషార్థములు కలవుగాని, యీయంశముల ప్రస్తుతమగుటచేతను గ్రంథవిస్తరభీతిచేతను వ్రాయలేదు. మఱియొకమాట చెప్పెదను. అపరోక్షమని (బ్రహ్మతత్వసాక్షాత్కారమునకుఁ బేరిడినారు) ప్రత్యక్షముకాదు పరోక్షముకాదు. అపరోక్షమన నిదియేమో యోజించి సబుద్ధిమంతులగువారికినేను వ్రాయవలయునా!

మ॥శ్లాహ్లాదితమానసాఽప్రతిహతా నిర్భిద్య గ్రంథిత్రయం
శ్రాంతాంగీ బహువేపమానచరణా స్విద్యత్కపోలాఽననా
ఘంటాశంఖమృదంగమేఘనినదా భిత్వా కవాటార్గళం
సంకేతస్థితవల్లభం భవమహాలింగం సమాలింగతే॥ 8

ఇట్లు విశుద్ధచక్రము వరకువచ్చి ఆనందరసోదయముకలదై బయలుదేరుచున్నది. ఇంతవరకె శక్తిచక్రములు, అందులకే విశ్వామిత్రమహర్షి మనగాయత్రీ ధ్యానశ్లోకమందు ముక్తావిద్రుమహేమ నీల ధవళ అని యీ 5 చక్రములే ఆమెకు చక్రములని 5 రంగులు

కల ముఖములు కలదై యున్నదని వర్ణించియున్నారు.

ఇంతవరకువచ్చు సరికి కలిగిన శ్రమచే, డస్సినదై స్వేదజుల వర్ణాలంకృతవదనమై ఘంటాదిధ్వనులతో యోగశాస్త్రమందీ విధముగా చిణి చిణి చిణీ దశవిధనాదములతోను తన ప్రియుడగు శంకరుని జేరుచున్నది.

అంతాగ్నిర్ణాంకలుషాపహం ప్రతిదినం సేవస్వబంధత్రియం
ధాతూనాంబలవర్ధనం ప్రతిదినం సేవస్వబంధత్రియం
ప్రాణానాం గతిశృంఖలం ప్రతిదినం సేవస్వబంధత్రయం
ఆకాశస్యవినాశకం ప్రతిదినం సేవస్వబంధత్రియం॥ ౧

ఇట్టియోగక్రియము తెలియుటకు బంధత్రయము మిక్కిలి యవసరమైనది. కావునదానినియోగమును జెప్పుచున్నాను. ఈబంధత్రయము ప్రేవులయందుండు దురితమును పారదోలును. సప్తధాతువులకును, బలమును కలుగఁజేయును. ప్రాణములను బట్టుటకు గొలుసువంటిది. ఆకాశమును నాశనముచేయునది అనగా! శరీరమందలి ఆకాశనాశనమైన వెనుక శ్వాసలు నిలచిపోవును. శ్వాసలనిలచి నపిదప బ్రహ్మమెయగును గనుకనే దీని నింతఉత్కృష్టమైనదానినిగా వర్ణించబడినది. యోగతారావళియందు "బంధత్రయేస్మిన్పరిచీయమానే బంధః కుతోదారుణకాలపాశాత్॥

బంధత్రియముయొక్క స్వరూపమొక కొంతచెప్పెదను.

మనశరీరమందుగల, 1మూలాధార, 2స్వాధిష్టాన, 3మణిపూరక 4అనాహత, 5 విశుద్ధ, 6 ఆజ్ఞాచక్రములనెడి 6 చక్రములలోను మొదటి 3 డును అపానచక్రములనియును ఇతరమైన 3 ప్రాణచక్రములనియును జెప్పబడినవి. అపానచక్రములనగా మనము తినినపదార్థముయొక్క సారమును శరీరమందాపి మలమును పైకివెడలకొట్టునవి.

ప్రాణచక్రములనగా ప్రాణవాయువును శ్వాసరూపముగ లోపలబ్రవే పెట్టునవి. తద్వారామనముతిన్న పదార్థములను లోనికి ఆయాస్థానములకు జేర్చి శరీరమును గాపాడుచున్నవి ఈరెండు ప్రాణాపానముల యొక్క ఐక్యమె, ఇప్పుడు ఈచెప్పబోయెడు బంధత్రియమనునది, ఈమూడును, రెండేసి చక్రములతో నగుచున్నవి. ఎట్లన! మూలాధార, స్వాధిష్టానముల రెండింటితో చేరినదే మూలబంధము. మూలస్య బంధః

డ్యాణ

మణిపూరక, అనాహతముల రెండింటితో జేరినదే ఉడ్యాణ బంధము, ఉడ్డీయంతేప్రాణాఅనేనేతి ఉడ్యాణః ప్రాణములను లేపునది. విశుద్ధ ఆజ్ఞాచక్రముల రెండింటితో జేరినదే జాలంధరబంధము జాలాన్నిరాజాలాన్ధరతీతి, జాలంధరః అని దీనికి పేరు అనగా సమస్త నాడులను పట్టునది. వీటియొక్క పట్టు గురుముఖతః తెలుసుకోవలయునేగాని కాగితములపైని వ్రాయుటకు స్వాధీనమైన సంగతి కాదు. వీటి సాంప్రదాయము సమగ్రముగ తెలిసికొననిదీ యెవరును దీని నభ్యసింప ప్రయత్నించగూడదనియె నాతాత్పర్యము. అట్లభ్యసించిన ప్రమాదమురాగిలదు. గనుక అభ్యాసకులందరును, స్వతంత్రించి ఇంను ప్రవేశించగూడదు ఇట్లంటివిగదాయని భయపడి వదలనూ కూడదు.

రోగార్తస్య యాథైవపథ్యముదితం తద్వస్మృతా యోగినో
హేయాస్తేషుయమా స్తథైవనియమాస్సేవ్యాస్సదాభ్యాసినః
తేభ్యస్థైర్యముపైతి కాయమతులంప్రత్యాహృతాశ్చేంద్రియా
స్తైచాష్టావపిసిద్ధయశ్చ నచిరాచ్ఛిథ్యంతి వృద్ధస్యవా॥ 10

ఇక్కడ యోగి అభ్యసించవలసిన యామము మొదలైన వాటిని చెప్పుచున్నాను.

లోకములోరోగికి వైద్యులెట్లు పథ్యమును జెప్పిరో అటువలెనే పతంజలి మహానుభావునిచే యోగికిని, హేయములు యమములనియును, ఉపాదేయములు నియమములనియును, మొదటి నాలును యమ, నియమ, ఆసన, ప్రాణాయామము, వరకును 4 దేహశుద్ధికొరకును, ప్రత్యాహార ధ్యాన, ధారణా, సమాధులు మనశ్శుద్ధికొరకును ఉపదేశించియున్నారు. వీటివలన దేహము స్థైర్యమును బొందుచున్నది. ఇంద్రియములు స్వాధీనమగుచున్నవి. పిమ్మట అణిమాద్యష్టసిద్ధులును క్రమముగ సిద్ధించగలవు. దీనికి అతీతవయస్కుడైనను భయపడవలసినబనిలేదు.

యమమనగా అహింసా, అస్తేయము అపరిగ్రహమును నియమములనగా, శౌచము, సంతోషము, తపస్సు, వేదాధ్యయనము, ఈశ్వరారాధనమును

ఆసనమనగా తనకెట్లు స్థిమితముగనుండునో నదియె ఆసనమనబడుచున్నది. 'స్థిరసుఖమాసనం'

ప్రాణాయామమనగా ప్రాణవాయువును యథాశక్తిని దానికిచ్చవచ్చినట్లు నడుపనీయక నాపుట. యీ 4 గును, శరీరమును బాగుచేసికొనుటకై వినియోగబడుచున్నవి. మిగత 4 గును మనశ్శుద్ధి చేయునవి, వీటి కష్టాంగయోగమని పేరు.

ప్రాణములనిరోధమే కుంభకము. ఇవి 4 విధములు. అంతరకుంభకమనియు, బహిఃకుంభకమనియు, మిశ్రకుంభకమనియు, కేవలకుంభకమనియు జెప్పబడుచున్నవి.

అంతరకుంభకమనగా లోపలకుపీల్చిన వాయువును లోపల నాపుట.

బహిఃకుంభకమనగా వెలుపలకు వదలినవాయువును వెలుపలనే యుంచుట,

మిశ్రకుంభకమనగా సూక్ష్మముగా బీల్చుచు వదలుట. దీనినే సుషుమ్నా మార్గమని చెప్పుదురు. ఇది బంధత్రయైకసాధ్యము. దీనియొక్క పట్టు తెలిసినపైని యోగికష్టమేమియునుండదు. ప్రాణాయామముయొక్క స్వరూపము సమగ్రముగఁ దెలియును. మఱికొంత విపులముగ ముందుశ్లోకమందు చెప్పఁబడును.

ప్రత్యాహారమనగా విషయాదులనుగూర్చి పరుగులిడుచున్న అంతఃకరణవృత్తులనుమరలించి ధ్యానమందుంచుట. దీనియొక్క సహాయార్థమే ప్రతీకోపాసన మనెడి మంత్రశాస్త్రమంతయు నంత విపులముగ మనకుపదేశింపఁబడినది. దీని ఆవశ్యకత అభ్యాసకులకేకాని యితరులకు బోధకానేరదు.

ధారణయనగా ఈప్రత్యాహారము చేయబడిన ఇంద్రియములను ప్రతీకమందుంచుటయే.

ధ్యానము అట్లు ఇంద్రియములనేకత్ర చెలించకుండునట్లు చేయుటయే.

సమాధి ఆఖరు మెట్టు. ఇది సవికల్పమనియు, నిర్వికల్పమనియు, రెండు విధములు. సవికల్పములోనివే సవిచారము, సవితర్కమును, నిర్వికల్పములో కేవలము బ్రహ్మమేకాని వేరే మున్నది ? ఆయంశము ముందింకను చెప్పబడును.

ప్రాణాఽపానసమాన సూక్ష్మగమనాంవ్యానాఽనిలోచ్ఛ్వాసినీం
ధ్యానోద్దీపితదేహకాంతికలితాం ప్రజ్ఞానసౌగంధినీం
ద్వాత్రింశచ్ఛుభదంతపంక్తివిలసద్విద్యేందు బింబాననాం 11
బ్రహ్మానందరసాంతరాం శివమయీందేవీంసుషుమ్నాంభజే॥

లోకములో యిదివరకెందరో గ్రంథకర్తలనేకములగు స్తోత్రములనుజేసిరికాని యీమహాదేవి నెవరును స్తుతించలేరు. ఈమెయె

నాయిష్టదైవతము. కనుక యీమెను నాయథాశక్తిని స్తోత్రము చేయుచున్నాను. ప్రాణాపానాం, ప్రాణవాయువనగా లోపలకు తీసుకొనునట్టివాయువు అపానమనగా వెలుపలకు విడువంబడునట్టి వాయువు. వీనిరెంటిని సమానముచేయుటచేతనే సుషుమ్న వికసించును. అదిబహుసూక్ష్మమై మొదట చలించుచుండును. ఛాం-శ్రుతిః యఃప్రాణాఽపానయోస్సంధిస్సవ్యానః ఛ॥ గీతా-౹ అపానేజుహ్వతి ప్రాణం ప్రాణేఽపానంతథాఽపరే దీనినే అమరుడు వ్యానస్సర్వశరీరగః అనియున్నారు ఈపట్టుతెలిసిన వస్తాదులకందరకు నీః షయము తప్పక తెలియకమానదు. ధ్యానో-త్తాం అనగా ధ్యానమందే యీమెదర్శనము కలుగును ధారణయందు యింకను తగ్గి సమాధియందు లీనమైపోవును కనుక యిట్టి విశేషణముతోఁబిలిచితిని. అట్టి స్థితియందే వాక్పతి చక్షుష్పతిమొదలగు మహోన్నై భవములుకలవాడగుచుండును, గాని ప్రజ్ఞా-సిం అని చెప్పియుంటిని ద్వాత్రిం-నాం 32 మహావిద్యలును యీమెకు 32 దంతములేకాక మరేమున్నవి. అట్లుపైని బ్రహ్మానంద-రాం అనగా బ్రహ్మానందమేగాక మరేమున్నది! యీ స్థితి తెలిసినవారికి,జగత్తునందుమరేవిషయమును తెలియనిదుండనేరదు. ఇట్లుపైని అరిషడ్వర్గముయొక్క వివరణచేయబడుచున్నది.

వ్యాధిస్సంతిచికిత్సకా స్తుకుశలా ఏకో పినాధైన్వం
తస్మాత్త్వాం భవభీమతాపశమనీం స్వర్గాపవర్గప్రదాం
ఆధిఘ్నీం శరణంగతోఽస్మివదమే వీర్యోత్తరం భేషజం
పానం కింకిముభక్షణం జననిభో! శ్యోచామి తీవ్రాధిభిః॥ 12

ఓజననీ; లోకములో, శరీరవ్యాధికి మందులిచ్చుఘనవైద్యులు కలరుగాని మనోవ్యాధికి మందు లేదని ప్రసిద్ధముగనున్నది. కనుక సాంసారికదుఃఖోపశాంతిని చేయసమర్థురాలవగు నిన్ను శరణుజొచ్చితి. గాఢమైన దివ్యౌషధమును నాకుపదేశించుము. దానికి అనుపానమేది యో పథ్యమేదియో దానిని చెప్పుము.

పూర్వం త్ర్యంబకలోచనోద్ధహవ్యభుగ్జ్వాలాభి రాలింగిత
స్సందగ్ధోపి సుమాయుధః పరిజనై ర్మాంబాధ తేఽహర్నిశం
క్షుద్రీంనాశయ లోకతాపకమముం శాంతద్విషంశాశ్వతం
నోచెత్త్వామపిసాయకై రిహాశివే!మన్యే సబాధిష్యతే॥ 13

మొదట మన్మథోపాలంభన గావింపఁబడుచున్నది. పూర్వమందు నీభర్తయగు త్ర్యంబకుని మూడవ నేత్రాగ్నిచేఁ దగలబెట్టఁబడినవాఁడై మరలఁగలయెత్తి యిపుడు నన్ను బాధించుచున్నవాఁడు. శాంతద్వేషియై లోకములను బాధించు నతని నీవు సంహరించవలయు నట్లుచేయక యుపేక్షించినయెడల నిన్నుఁగూడ బాధింపఁగలఁడు. మనపురాణకల్పనలలో నిది యొక చిత్రకల్పన. ఏమన! అనంగుని, శివుడు, మూడవకంటితో చూచెననియును, అంతటనాతఁడు భస్మమైపోయెననియును, ఒకగాథకలదు. గ్రంథబాహుళ్య భయముచే విస్తరించుటలేదు.

మాతఃపశ్య! మనోభవస్యచ జనిం తచ్చేష్టితం క్రూరతాం
జన్మాఽభూ న్మనస స్సదేవసతతం మథ్నాతి పాపాధికః 14
భుంక్తే ప్రాణమపీంద్రియాణిభువనే న్యాణాం సుఖవ్యాజతః
పామాంతర్గత దుష్టకీటఇవభో! ద్రాఘ్నస్యతాం హన్యతాం॥

ఈమన్మథుని చేష్టయు, నీని క్రౌర్యమును చూడుము. మనస్సునందు పుట్టినవాఁడై (మనసిజః అని కలదు.) మనస్సునే బాధించుచున్నవాఁడు (మన్మథః) లోకములో ప్రాణులను సుఖమనెడు మిషకల్పించి ఇంద్రియములను తామర గజ్జియందుగల దుష్టకీటకములవలె సన్నసన్నముగ తినివేయుచున్నాడు. గనుక శీఘ్రముగ సంహరించవలయు.

నోమేమృత్యుభయం నకించిదపిభీ ర్లోకాన్మహారౌరవా
చ్ఛాంతాంతఃకరణస్య ధర్మతపసో రత్యంతవిచ్ఛేదకం

సుభ్రూభాతీక్ష్ణకటాక్షసాయకధరం క్షుద్భింపరితాపోజ్వలం
క్షుత్తృణ్మిత్రసమేత కామహతకం స్మృత్వాబిభేమ్యంబికే॥ 15

ఓజననీ, నాకు మృత్యువలన నేమియుభయములేదు. ఏమన! క్రొత్త చొక్కాయి తొడుగుకొనుటకాదా! దానికి భయమెందులకు! రౌరవమన్న నంతకన్నను భయములేదు. నేనెట్టి పాతకములనుజేయ లేదని తాత్పర్యము.

యిక యిప్పుడు భయమేమన, శాంతమైన నాఅంతఃకరణకు, నాకులోచిత ధర్మమునకు, నాతపస్సునకును, అడ్డు తగులుచున్నట్టి ఆడువారి తీక్ష్ణ కటాక్షములను బాణములుగా ధరించినట్టి పరితాపకుడైనట్టిన్ని ఆకలి దప్పికఅనే స్నేహబృందముతో కూడినట్టి కాముడను, చచ్చునుజూచి, భయమగుచున్నది. గనుక అట్టిభయము లేకుండకాపాడుము. మన్మథునికి చిలుకలు, వసంతుడు పరివారమని లోకములో ప్రతీతి కలదుగాని వారిని నేనంగీకరించను. ఎంతవరకు మానవులు, క్షున్నివారణచేసికొనుటకు యథేష్టముగ భుజించుచుందురో అంతవరకు మన్మథోదయమగుచునే యుండును. అట్టిస్థితిలో నితనికి చిలుకలు నవసరములేదు. వసంతుడు జరుగురు లేదు. తిన్నపదార్థముయొక్క పుష్టి జంతువులకుఁ గలిగినమాత్రాన నీక్షోభకల్గుచునేయుండును. ఇందులకే “ జితేరసేజితంసర్వం ” అనిచెప్పఁబడియున్నది. అనగా రసేంద్రియము ద్వారానే సమస్తేంద్రియములు పోషింపబడుచున్నవి. అందులకే మనవారలు ఏకాదశి మొదలగు పర్వదినములయందు ఉపవాస మొనరించవలయునన్నది. అదిగాదేని, ఇంద్రియగ్రామము నరికట్టుట బహుదుస్తరము. “ బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపికర్షతి ” అనికూడకలదు. ఇంత అభిప్రాయమును లోపలనిడుకొని మనపెద్దలు మనకు యమ నియమాదులను, బోధించియున్నారు. ఇంతకంటె నీవిషయము నే వ్రాసిన కామదహనస్తోత్రమందును గలదు. ఒక్క ఉపస్థేంద్రియ

తాల్యముచేతనేకదా, శివపూజా దురంధరుండై వేదమునకు జట, ఘన, మొదలగు పాఠకక్రమములను కల్పించిన రావణుని అవస్థ యట్లు వచ్చినది. ఇకను విశ్వామిత్రుని సంగతి అందరకును విశదమె. అస్మదాదుల విషయము చెప్పెడిదేమున్నది. ఉత్తరగీతలయందుకూడ "పృథివ్యాంయానిభూతాని జిహ్వోపస్థనిమిత్తకం" అనికూడకలదు. దీనిగురించి మరికొంతవిపులముగ నీయధ్యాయాంతమందు వ్రాయబడినది.

రాష్ట్రేస్మిన్మమమానసేస్తి విపులో భీష్మోఽనలాద్రిస్సదో
ద్వాంతైర్గాంధికమృచ్ఛిలాసముదయైః క్రోధాఽనలోజృంభితైః
పార్శ్వస్థానహహ ! స్వయంచదహతే ప్రార్థాసి శాంతింవద 16
ప్రహ్వోస్మ్యంబ! దయానిధే! కురుకృపాం త్వత్తశ్శరణ్యాంనహి॥

క్రోధమును వర్ణించుచున్నాను. నామనోరాజ్యమందొక భీకరమగు అగ్నిపర్వతముగలదు. అది గంధకము, మృత్తిక, రాలు, మొదలగు (lava) వానినెల్లప్పుడును వెలిగ్రక్కుచు తన్నుదహించుకొనుచున్నది. దీనికిశాంతి యెట్లుకలుగునో నాకేమియు దోపకున్నది. ఓజననీ! నీకుగోసిగ్గి ప్రార్థించుచున్నాను. నాయందు దయకలిగి దానిని శాంతించునట్లుచేయుము.

ఆశానామ మదీయసాధుదుహితా కన్యాం దిశ్త్వాశయా
యాచంతే క్రతుభోజినోపి బహవో మేకీయతాం దీయతాం
నోదత్తాతుమయా నతేష్వరతరా స్వంప్రార్థనీయా ఇతి 17
క్షుబ్ధాం చంచలమానసాం త్రికరణైర్దాస్యామి తేపాల్యతాం॥

ఆశయనునొక కన్యక నాయొద్ద కలదని దేవతలు చాలమంది తమకివ్వవలయునని కోరుచున్నారు. వారలందరు నంతగా గోరదగిన వారుకారని వారికీయం దలంపులేదు. కాని యిపుడు నామనో వా

క్కాయకర్మలచే సీకర్పించుచున్నాను. కనుక నీవుదానిని పరిపాలన చేసికొనుము. అనగా కోరికలన్నియు నీయధీనమై యుండుగాక.

శ్రద్ధాదారుమయేచ భక్తికవచే స్వాధీనహృన్నావికే
సత్వాఖ్యోరుపతాకికావిలసితే స్వాభ్యాసయోగప్లవె
ఆసీనస్య మమాఽనుకూలమరుత స్వాధీనబంధస్యమే
మోహోత్తుంగతరంగ భీమపయసో భీతిః కుత శ్శాంభవి! 18

ఇcక మోహము ;— శ్రద్ధయను మ్రానితోc గట్టబడి భక్తియను కవచమునుధరించి (మన తెనుcగుటోడలకుcగూడ రాగిరేకుతో గవచమువేయబడుట యాచారమైయున్నది.)స్వాధీనమైన అంతరంగమనెడి నావికులు కలిగి, సత్వరూపమైన తెరచాపలను ధరించి అభ్యాసయోగమనెడు పడవపైcగూరుచున్నట్టియు ననుకూలవాయువులు కలిగినట్టియు ఓడమానుత్రాళ్ళు మొదలయినవాని ముడులన్నియు స్వాధీనమైయుండగా అనుకూలమైన సుషుమ్నామార్గముగ వాయువు చలించుచుండగా, బంధత్రియమును స్వాధీనమైయుండ మోహమనెడి యుత్తుంగ తరంగములుగల, అగాధజలమునలన నాకేమిభయము!

దుర్గే!హం కలిదోషకంటకకృతే నిష్కంటకః కంటకో
ద్వావేతౌ మదమత్సరౌచ నిరతాభ్యాసా దుపానత్కృతౌ
దుస్సంగద్విపగండభిత్తినలక ప్రధ్వంసదీక్షాక్షమం 19
దృష్ట్వామాం నృహరిం సదాఽశివశివా దూరాత్పలాయంతి వై

ఓదుర్గాంబ! మదమత్సరములను, రెంటిని, చెప్పులట్లు ధరించుచున్నానాకు, కలిదోషములనెడి ముండ్లు నాకెట్లు గ్రుచ్చుకొనcగలవు! మఱియు దుస్సాంగత్యమనెడి యేనుగుకుంభస్థలమును పగులcగొట్టు సామర్థ్యముగల నారసింహుcడనైన నన్నుఁజూచి అమంగళము లనెడి నక్కలు దూరముగc బాఱిపోవుచున్నవి.

దివ్యంనామ ధునోతి పాపనిచయం సవ్యాఽపసవ్యం కృతం
తచ్చాజ్ఞాప్రథమాక్షరేణ భవతిస్వాఽధారగాంత్యేనచ
ప్రియస్తచ్చతురాననస్య జవనం యానం విహంగస్తథా
ప్రాణఃప్రాణవతాం విభావ్య యఇదం జానాతి ధన్యఃఖలు 20

(Riddle) లోకములో నొకానొక దివ్యనామము గలదు. అది సవ్యముగ నుచ్చరించినను సరే లేక అపసవ్యముగ నుచ్చరించి ననుసరే పాపమును పారదోలును, అది ఆజ్ఞాచక్రమందలి, ప్రథమాక్షరముతోను ఆధారచక్రముయొక్క అంత్యాక్షరముతోను రాజిల్లు చున్నది మఱియునది బ్రహ్మకు వాహనమగును. పక్షికూడయగును. ప్రాణులయొక్క ప్రాణముకూడ యగును. దీనినెవరు తెలుసుకొందురో వారు ధన్యులగుచున్నారు.

హంసస్త్వం మయిచాస్తి మానససరోభూయః పిబంస్తత్పయో
దుర్గ్రాహ్యేంద్రియశుక్తిజైర్నవనవైర్ముక్తాఫలైస్తోష్యసి
యానంచేత్కమలాసనం నహాముదా హృత్కోటరాంతస్థితం
నోడ్డీనేనఫలం విహాయసి గరుచ్ఛక్తిం వృథా మాకురు॥ 21

హంసరూపముగ ప్రాణమును ప్రేక్షించుచున్నాడ.

ఓహంస నాయందుకూడ మానససరస్సుకలదు. (మనసే యొకసరస్సని తాత్పర్యము.) దానియందుఁగల నీటిని గ్రోలియుండుము ముక్తాఫలములున్న పట్టుటకు శక్యముకాని ఇంద్రియములనెడి ముత్యపుశిప్పలయందుదయించు ముత్యములను క్రొత్తక్రొత్త వాని నన్నిటిని దిని యుండవచ్చును. ఒకవేళ నేను బ్రహ్మగారికి వాహనమని ఆయనయొక్కకు వెళ్ళవలెనని యంటివేని, ఆయనయు నాహృదయకోశమందె కలడు. కనుక వృథాగా నీరెక్కలశక్తినంతటి నాకాశమునందు ఖర్చుపరచకుము. కేవల కుంభకరూపమును దాల్చి యుండుమని కోరుచున్నాను.

హంసేందూ తవహంస చారుగరుతౌ నశ్రాంతముడ్డీయసే
కింత్వేకేన గరుద్బలేన సతతం ద్వాభ్యాం వినాప్యేకదా
యుక్తం శే! తవకింను చిత్తవనటాం నీత్వాపి యాస్యన్యహం
నామిత్వాం త్యజమామకీం యదినచే ద్బధ్నామిహృత్పంజరే

(భానుర్గ్నంసస్సహస్రాంశుః అనగా హంసయన సూర్యునికి అర్థమగును.) సూర్యచంద్రులిద్దరునునీకు రెక్కలై విలసిల్లుచున్నారు. కాని విశ్రాంతిలేక యెగురుచుంటివేమి! ఒకప్పుడొక రెక్కతోనే యెగిరెదవు. (ఇడా పింగళాయను నాడీద్వయమును రెక్కలకింద జెప్పబడినవి.) (జీవులదేహమందెల్లప్పుడును రెండు నాడులుద్వారా శ్వాసనడువదు.) ఒకప్పుడొంటి రెక్కతోడనే యెగురఁగలవు. లోకములోనిపక్షులన్ని రెండురెక్కలాడక యెగురలేవు. కానినీవట్లు కాక రెండు రెక్కలు లేకుండగఁగూడ నెగిరెదవు. అనగా సుషుమ్నామార్గమునఁ బోయెదవు. కాని నీవుపోయినఁ బోయెదవుగాని నాచిత్తమనెడు నాడుహంసనుకూడ తీసికొనిపోయెదవేల ! దానిని మాత్రము వదలిపెట్టుము. లేనియెడల నిన్ను నాహృదయాపంజరమున బెట్టి కట్టివేసెదనుసుమా. చలెవా తెచలంచిత్తమని చెప్పబడినదిగనుక, శ్వాసనడుచుచుండిన జిత్తముకూడ చలింపకమానదు. కావున చిత్త నిరోధముకొఱకు శ్వాసనిరోధ మవసరమని పతంజలి యోగశాస్త్రమందంతటను వ్రాసినారు. యోగశ్చిత్తవృత్తినిరోధః అనికదా మొదటిసూత్రమందుదహరింపబడినది. ఇందుకు శ్రుతిన్ని కలదు. తద్యథాశకునిస్సూత్రేణ ప్రబద్ధోదిశం దిశం పతిత్వా ? న్యత్రాఆయతన మలబ్ధ్వాప్రాణమేవోపశ్రియతె ప్రాణబంధనగ్ం హిసౌమ్యమనఇతి కనుక, ప్రాణమునకును మనస్సునకునిట్టి సంబంధమున్నది అందువలన నే ఈప్రాణోపాసన ఇంత ఉత్కృష్టమైనదని చెప్పుటకుకారణమైనది.

ఇంకొక ముఖ్యాంశము కలదు. ఏమన! శ్వాసనడుచుచున్నదన శక్తి పోవుచున్నదని తాత్పర్యము. అందుకే వస్తాదులందరును

"దం పకడో" అని సదా కసరత్తు జేయుకాలమందు శిష్యులను హెచ్చరించుచుందురు. శ్వాసనిరోధమును జేయగలిగిన మానవునికి ఆహారనిద్రలుండవు. మలమూత్రోత్సర్జనముండదు. శరీరమునకు శైథిల్యముండనేరదు. దీనినే కేవల కుంభకమనియందురు. ఇదియె విదేహకైవల్యమన్నను కసరత్తు (Gymnastics) యొక్క ఉపయోగ మేమన! శరీరమందు సామాన్యముగా నడచు శ్వాసలను ఉద్రేకింప వాటిని మనప్రయత్నమువలన ఆపివేయుట. అందువలన విశేషమైన వాయువలోపలకు జొరుచుకొని దానియందుగల ప్రాణవాయువను (oxygen) ను శరీరమందు లయమగునటులజేయును. తద్వారాశరీర దార్ఢ్యము హెచ్చును.

పద్మేపంకజలోచనే సరసిజావాసె ధృతేందీవరే!
ఫుల్లాంభోరుహదివ్యగంధవదనే! త్వత్పాదపంకేరుహే
నత్వాద్యైవసమర్పయామి యుగపత్పద్మప్రియాయాస్తవ
ప్రీత్యైషణ్మమపంకజాని జనని! స్వీకృత్య ధన్యం కురు॥ ౬౭

ఓ జననీ! నీకు కమలయనిపేరు (లక్ష్మి) పంకజములవంటి నేత్రములు కలదానవు, పద్మమందు కాపురమున్నదానవు, వికసించిన పంకేరుహముయొక్క దివ్యగంధము కలదానవు, నీపాదములునుబద్మములంబోలును. దీనినంతటిని జూడగాఁ నీకు బద్మమన జాలప్రీతి కలదనితోచుచున్నది. కనుక నాయొద్దనున్న షట్పద్మములను నీకర్పించుచున్నాను. వానిని స్వీకరించి నన్ను ధన్యుని జేయుము. మనకు 6 చక్రములేగాక 8 చక్రములు అకుళ, సహస్రారములతో నగుచున్నవి. ఈవిషయమందరికి తెలియక పోవుటచే మేము క్రొత్తగ కనిపెట్టితిమని వక క్రొత్తమతస్థులు బయలుదేరి కొంతమంది బుద్ధిహీనులను మోసపుచ్చి వేషధారణచేసుకొని విర్రవీగుచున్నారు. అట్టి మోసగాండ్లు ఉపశమించెదరుగాక. దీనికి శృతి, అష్టా చక్రానవ ద్వారా దేవానాంపూరయోధ్యా అని అరుణమందుగలదు. మరిన్ని

అట్టి సహస్రారమునుంచి అమృతవర్షము కురియునని మరియొకచిత్రమైనసంగతిని మేమేకనిపెట్టితిమని ఇంకొక ప్రస్తావన చేయుచున్నారు ఇదిన్ని మనకున్నదే. కొత్తకల్పన కాదు. ఎట్లన! "సహస్రారాంబుజారూఢాసుధాధారాభివర్షిణీ" అని లలితా సహస్రనామమందుకలదు. అదియె పరమశివుడుండు స్థానమనియును దానినుండి అమృతవర్షము పడుచుండుననియును అట్టి అమృతపానము చేసినవారికి జరామరణములుండవనియును ప్రతీతికలదు. కాని నవీనపద్ధతికాదు. గనుక బుద్ధిమంతులగువారు తగు విమర్శచేసి మనశాస్త్ర సాంప్రదాయమును సమగ్రముగ దెలుసుకొని మెలకువతో మెలగవలయును.

ఆజ్ఞాయాంభువనానిపశ్యసి తథా స్వప్నాంశ్చకంఠేస్థితా
శేపే త్వం హృదయాలయేచ భవతీం బ్రహ్మేతి వైజ్ఞానినః
ఆహుఃకుండలినీతి యోగనిపుణా మాయేతి కేచిత్పునః
కేచిచ్ఛూన్యమితిబ్రువీమ్య హమసి త్వామేవసర్వేశ్వరీం॥ 24

నీవు ఆజ్ఞాచక్రమందుప్రవేశించి జాగ్రదవస్థను కంఠమందుండి స్వప్నములను, హృదయమందుండి గాఢసుషుప్తినిగల్పించుచున్నావు. కాబట్టి జ్ఞానులు నిన్ను బ్రహ్మయందురు. యోగశాస్త్రవేత్తలు కుండలినీయని పిలుచుచున్నారు. మాయావాదులు మాయయనుచుండిరి. శూన్యమని మరికొందరనుచున్నారు. కాని నేను మాత్రము నీవేసర్వేశ్వరివనియును, సర్వశక్తవనియును పిలచెదను.

విద్యారణ్యులు, నేత్రేజాగరణంకంఠేస్వప్నస్సుప్తిర్హృదంబుజే అని వారి పంచదశియందు వక్కాణించియున్నారు.

ధత్సేత్వం శిరసీందుమౌళిదయితే! శుభ్రాంశుఖండంముదా
తత్రైవాహమఖండసోమసుషమాం స్వైరం వహామ్యన్వహం
ముక్తాహారఢమే తవాఽస్తి మమచాఽహారః ఫలైః కేవలైః
హేలాశోభితమందహంసగమనం శ్వాసాఖ్యమేతన్మయి॥ 25

పరదేవతకును నాకును, సమాన ధర్మములను చెప్పుచున్నాను శిరస్సునందు, నీకు చంద్రరేఖ కలదు. నాకునుగలదు. సహస్రార మందు చంద్రమండలము కలదని ప్రసిద్ధమె. ముత్యములతోఁగట్టబడిన హారము నీకుగలదు. నాకు నాహారము సాత్వికమై అల్పమైనను ఫలాహారముకలదు. హంసనుబోలు మందమైనగమనము, నీకుఁగలదు శ్వాసలు (హంసయొక్క గమనము) నాకునుగలదు. అనగా శ్వాసల నిరోధము చేయలేకుంటినని తాత్పర్యము.

భేగః కిం తవమేచ మేచకకచే! భండాసురోన్మూలిని!
క్షుద్రేచ్ఛాపరికల్పనై కచతురో నున్నస్త్వసా భండిమా
ఆలస్యం మమరక్తజం ప్రమథితం తద్రక్తబీజ స్త్వ యా
శుక్రప్రాణమపీద్ధ గాఢ్రుతేచ మె! సామ్యం సమస్తేష్వపి॥ 26

ఓ దేవీ! నీకును, నాకున్ను చేష్టలలోఁగూడ సామ్యముగలదు. ఎట్లన! భండాసురవధ నీవుచేసితివి. తుచ్ఛకోరికలను (భండిమ — అనగా అజ్ఞానము) అజ్ఞానమును నేనుకొట్టితిని. రక్తబీజుఁడు నీచే కొట్టఁబడినాడు, నారక్తసంబంధమైన సోమరితనమును నేనుకొట్టితి. లలితోపాఖ్యానమందు దేవి రక్తబీజుడను రాక్షసవధ కావించెనను గాధకలదు. వారాహిఅనెడు నీమెయొక్క శక్తిచే శుక్రుడనురాక్షసుడు చంపబడెనని లలితాసహస్రమందు జెప్పబడినది. విశుక్రప్రాణ హరణావారాహీవీర్యనందితా అటులనే నేను శుక్రప్రాణ హరణము చేసితిని.

సామ్యం ప్రాప్తముమే ? త్వయా సహ మయా కార్యాసపర్యాధియా
దేయం నో మమసన్నిధౌ తదధికం నప్రాప్త మంబత్వయా
యాచె త్వామధికం కురుష్వతనయం మాం దానశౌండం తతో
వాంఛంతి ప్రసభం పరాజయమయే! పుత్రాజ్జనాః కింనహి॥ 27

ఇట్లుండ నీరెయొద్ద లేనివస్తువధికముగా నాయొద్ద మఱేమియు లేదే నేను దేనితో నీపూజచేతును. మానసికపూజయే చేయవలయు. కానిదో నన్ను నీకంటె నధికైశ్వర్యవంతునిగాను, దానశీలునిగను జేయుము. ఏమినీకింతసాహసమనియడిగెదవేమో లోకములోని జనులు. తమకంటె తమసంతానమధికులై యుండవలెనని కోరుట చూచుట లేదా! పుత్రాదిచ్ఛేత్పరాజయం అనుమాట నీవెరుగనిదా!

యోధర్మఃకథితః పురాణపురుషై ర్జాతానుసార శ్శుభ
స్తద్ధర్మానుగుణక్రియైకనియమా స్సంసేవ్య వృద్ధాన్బుధః 28
స్వేచ్ఛాకల్పితమాలయాచ మనసా వోపాంశువా దేవతాం
ధ్యాయంతః క్రమశః ప్రతీకరహితం నిర్యాంతి విష్ణోః పదం॥

తపమాచరించు పద్ధతి చెప్పుచున్నాను.

ఏధర్మమేజాతివారి కుపదేశింపబడినదో అట్లు చేయుచున్న వారలై యుండవలెగాని యితరుల ధర్మముల నాచరింపఁ గూడదు. ' ముఖబాహూరుపజ్జానాం పృథక్కర్మాణ్యకల్పయత్ ' అని మను స్మృతియందుఁ గలదు. ఇదియునుంగాక ' పరధర్మో భవేత్త్యాజ్యస్సురూప పరదారవత్ ' అనికూడ చెప్పఁబడినది కాఁబట్టి యట్లుచే యుచుఁ బెద్దలను సేవించుచు (సత్సంగతిః కథయకింనకరోతిపుంసాం అని భర్తృహరివాక్యము గలదు.) తనయిష్టానుసారము జపమాలను తీసుకొని మాలయనగా, రుద్రాక్షమాల, స్ఫటికమాల, తులసిమాల ఇందేదియులేనిపక్షమందు, వ్రేళ్ళయందుండు పర్వములమాల, మొదలైనవి అసమర్థులు, తీసుకొనవచ్చునుగాని యిదియొక్కటియు కాక అక్షరమాల, అనగా, అకారాదిక్షకారాంతమువరకు 50 వర్ణములను మాలగా గ్రహించి ఉపాంశువుగా నుచ్చరించుచు (విధియజ్ఞాజ్జపయజ్ఞో విశిష్టోదశభిర్గుణైః ఉపాంశుస్స్యాచ్ఛతగుణస్సహస్రోమానసస్స్మృతః అను మనువు చెప్పినరీతి మంత్రానుష్ఠానము గావించుచు క్రమశః

ప్రతీకమును వదలి సాకారబ్రహ్మనిష్ఠానామ త్యంతంభయమూచిరే అని విద్యారణ్యులనినారు. అప్రతీకాలంబనాన్నయతీతి బాదరాయణః అని వ్యాసమహర్షి బ్రహ్మసూత్రములయందు తనపేరుదహరించుచు బ్రతీకమునువదలి ధ్యానముచేయనలయునని ఘంటాపథముగ జెప్పినారు) విష్ణుపదమును బొందఁగలఁడు. విష్ణుపదమన వైకుంఠముకాదు. శ్రుతిః తద్విష్ణోః పరమంపదగ్ంం సదాపశ్యంతిసూరయః అనినట్లు ముక్తుడగునని తాత్పర్యము. అభ్యాసకుని కభ్యాసకాలమందు ప్రతీకముండి తీరవలెను. అది లేనిచో నేమియుఁజేయఁజాలఁడు నేలనువదలి సాముచేయుటెంత కష్టమో యటులనే యుండును. అందులకే మనపెద్దలు మంత్రశాస్త్రమని ప్రతీకోపాసనా ప్రకరణమొకదానిని గల్పన జేసినారు. దానిని వదలి జడులై లోకములోని జనులు చెడిపోవుచున్నారు గాయకులకు అభ్యాసకాలమందు, సరిగమలెంత ఆవశ్యకమో అటులనే ప్రతీకోపాసన అభ్యాసకునికి ఆవశ్యకము సరిగమలులేనిదియెంత బుద్ధిమంతునికైనను రాగజ్ఞానము కలుగనేరదు. అటువలెనే ప్రతీకోపాసన జేయనిదే చిత్తస్థైర్యముండనేరదు. అందులకిది సాధనమగునుగాని, దీనివలన ప్రత్యేకఫలమున్నదని, యెవరును అనుకొనకూడదు. అట్లుగాక దీని నన్యథా వినియోగించినవారి కెంతమాత్రమును సుఖసాధనముగుటలేదు.

రూపంతే సకలేంద్రియైశ్చమనసా ప్యగ్రాహ్యమిత్యుచ్యతే
నామాని ప్రథయంతి తానిశతధా స్థానాని భిన్నాన్యపి
కింకార్యం వదసాంప్రతం జడధియా జ్ఞాతుం తవేదంమయా
దేహిత్వం నిజదర్శనం నిజసుతం మాంపాహి విశ్వేశ్వరి॥ 29

నీరూపమును నేనెట్లుధ్యానించగల్గుదు! సమస్తేంద్రియములకు నగోచరమని చెప్పబడినదే! నీనామములును వేలకొలది గలవు. ఏనామముచే నిన్నాహ్వానించెద! నీస్థానములు ననంతముగనున్నవి.

లోకములో ప్రతీకోపాసన (అనగా విగ్రహారాధన) యందు అనేక వేల రూపకల్పనలనుచేసి లోకములోని పెద్దలందరును సేవించుచుం డుట మనము చూచుచునే యున్నాము. అందుకనుగుణ్యముగా నామములును కలవు. వీటికి స్థానములును, వారి వారి యిష్టాను సారము జెప్పుచున్నారుగాని ఇదియును నిశ్చయమై యుండలేదు. ఇందులో నీనిజస్వరూపమేది! నాకుఁగనపరచి కాపాడుము. పతంజలిః స్వాధ్యాయాదిష్టదేవతా సంప్రయోగః అనగా తానుపాశించు దైవముయొక్క స్వరూపసాక్షాత్కారము అభ్యాస వాధ్యము వలన కలుగగలదని చెప్పబడినదిగాని ఇట్లున్నదనువి రుద్ధము కాదు. ఇందుకు నిదర్శనము, ప్రహ్లాదుడు, కరీంద్రుడు, ద్రౌపతి ధ్రువుడు మొదలగువారలే.

మన్యుఃకారణమేనసా మితియజుర్మంత్రై శ్చసుష్టంపురా
మూఢైర్నో విదితం యథైవశలభా దీపేదహం త్యాత్మనః
శాంతాస్త్స్వజయాయ ఘోరవిపినం గత్వా సతీంచాత్మజా
న్త్యక్త్వా తీవ్రతపశ్చరంతి కిమహో! కింమె గతిః పావని॥ 30

క్రోధము పాపహేతువని మన సంధ్యావందనమందలి "సూ ర్యశ్చమామన్యుశ్చ" అనేమంత్రమందుఁ జెప్పఁబడియున్నప్పటికిని మూఢులకిది తెలియదాయెను శాంతులగువారలు, ఘోరారణ్యము సందుఁజేరి దారపుత్రులనువీడి తీవ్రతపం బాచరించుచున్నారు. ఓజగజ్జననీ! నాకేమిగతి! ఇచ్చట మన్యుః క్రోధము, పాపహేతువ యని వక్కాణించబడినది. దీనికికొంత ఉపపత్తి చెప్పకతప్పదు. అది ఏదన! జ్ఞానేంద్రియములవలన మనకు పాతకమేమాత్రమును అంటనేర దు. శ్రోత్రముతో శబ్దమును త్వగింద్రియముతో శీతాతపములను చక్షురింద్రియముతో పదార్థముల రూపమును జిహ్వేంద్రియముతో రుచులను, ఘ్రాణేంద్రియముతో వాసనలను గ్రహింతుము.

ఇంటియంటిన పాతక మేమున్నది ! ఇటుపైని కర్మేంద్రియముల విమర్శచేతము. వాగింద్రియముతో దూషణ తిరస్కారములు చేతుము. ఇది పాతకముకాదా! పాణీంద్రియముతో కొట్టుటయు పాతకమె. పాదేంద్రియముతో తన్నుదుము. ఇదియును పాతకమె. పాయ్వింద్రియముతో మలోత్సర్జనము చేతుము. దీనివలన నేమాత్రము పాతకములేదు. ఇక ఉపస్థేంద్రియము. ఇదియె సమస్తానర్థహేతువ వీటికన్నిటికిని మూలమహంకారము. గనుక 'మన్యుః కారణమేనసాం' అని వక్కాణించబడినది.

గాయత్రీంలలనేత్యనూద్య విరళం ముక్తాదివర్ణాననాం
భిన్నంతత్సవితుర్వరేణ్యమసకృత్తెజః పరంధీమహి 31
యామాయా త్రిగుణాత్మికా సహచరీ యాబ్రహ్మణఃపేటికా
సైవాస్మాన పిమోహయేది తినుమః కంఠాంతచక్రాననాం॥

గాయత్రీదేవిని, మొదట ధ్యానశ్లోకమందు " ముక్తావిద్రుమ హేమనీల ధవళచ్ఛాయైర్ముఖైః " అని పంచరంగులుగల ముఖములుకలదానినిగా ధ్యానించి దానికి విరుద్ధముగా మూలమంత్రిమందు " సవితుర్వరేణ్యంధీమహి " అని మంత్రి ముచ్చరించుచున్నాము. దీనియందర్థమేమన ! సత్వరజస్తమో గుణాత్మికమగు యేమాయ, బ్రహ్మకు సహచరియై పెట్టెలోఁ బెట్టినట్లు దాచుచున్నదో యామెమనలనుగూడ మోహపెట్టఁగలదని మందామెను ధ్యానించుచున్నాము.

ముక్తాదివర్ణాననామనగా? ముక్తా—విద్రుమ — హేమనీల — ధవళ— ముక్తా=ముత్యములరంగు 2 పగడపురంగు 3 బంగారురంగు 4 నల్లనిరంగు 5 తెల్లనిరంగు కలదిగా జెప్పియున్నారు దానియర్థమేమన !—

మూలాధార, స్వాధిష్ఠాన, మణిపూరక, అనాహత విశుద్ధ చక్రములైదు శక్తిచక్రములనియు ఆజ్ఞాచక్రము మాత్రము, శివ చక్రమనియు గాయత్రీ పంచాంగమందు విశ్వామిత్ర మహర్షిచేఁ జెప్పఁబడియున్నది.

ఇట్లు నిత్యము సగుణమైన సంధ్యావందనము చేయుచున్న సత్పురుషులందరును, సభాస్థలియందు అనాడెమేము అద్వైతులమనిన యెవరు వారిమాటలను నమ్మెదరు! అద్వైతికిమా టలుండునా! మాటలాడు మానవుడెన్నటికైనను అద్వైతికాగలడా! ఇంతస్పష్టముగా మనమతమందు పండితులందరును పత్రికాముఖము న నేడుకూడ, కక్షతో పోరాడుట మనము చూచుచునేయున్నాము. కనుక బుద్ధిమంతులందరు, తమమతగ్రంధమును స్వయముగ విమర్శ చేసి తెలిసికొనవలయునేగాని అందరికిని అద్వైతమే బోధించెదమన్న సాధ్యపడునని నాకు తోచదు. మన సంస్కృతభాష మెత్తనిది. అందుకు బుద్ధిమంతులు వారికిష్టమువచ్చినట్లు అర్థముచేయుచున్నారు మతమును పాడుచేయక యెవరిమతములోవారి నుంచుటయే ఉత్తమ మతమని నాకుఁ దోచుచున్నది.

రేమూఢాః! పురుషాధమాః కథమిమాం విస్మృత్య జీవంతి రే?
కోభేదః పశుపక్షిణాంచభవతాం ధర్మం యదత్యక్ష్యథ
విశ్వాసః కథమత్రవః పునరిదం లప్స్యామహె మానవం 32
జన్మైతద్బహుదుర్లభం నసుకృతై రాప్యం వినాప్రాణినాం॥

ఓరోరి! మూర్ఖులారా! ఇట్టి మహాశక్తి నిమఱచి మీరలెట్లు జీవించుచున్నారు. మీకును బశుపక్షులకును భేదమేమున్నది! 'తరవో పిహిజీవంతిజీవంతిమృగపక్షిణః సజీవతిమనోయస్యమననేననజీవతి॥ అని, విచారణలేక జీవించుమానవుఁడు, పశుపక్షితుల్యుఁడని యోగవాసిష్ట మందుఁ జెప్పఁబడినది. వ్యవసాయకునిపాటెన్నదునువ్యర్థముకాజాలదు.

ఒకప్పుడు తాననుకున్నంత ఫలము ఫలించకపోయినప్పుడును విసుపు జెందక పాటుపడుచుండిన మరుచటి సంవత్సరము ఫలించకుండ నుండ గలదా! ఫలోన్ముఖమైన మామిడిచెట్టు ఋతుకాలమొచ్చిన, దాని ఫలమెవరాపగలరు! ఆపలేరు. వ్యవసాయానుగుణ్యమైన ఫలప్రాప్తి నొందుచున్నారు. దీనికి నిదర్శన మేమన? ఒక కళేబరమును వదలి నజీవునికి మరియొక జన్మము వెంటనేవచ్చునని, మనకు శాస్త్రము కలదు. వ్యాససూత్రము ' నాఽతిచిరేణవిశేషాత్ ' అచిరకాలము లోనే జనించునని భావము. శ్రుతిః — దుర్నిష్ప్రపతరంయో యోహ్యన్నమత్తి యోరేతస్సించతి తద్భూయఏవభవతి అనికూడ గలదు. అట్టి జన్మమెత్తునపుడు దుష్కృతము చేసికొన్నజీవులు, దక్షిణాయనములో మరణించి క్రిమి కీటకాదులై తిర్గి ఉత్తరాయణ మొచ్చినగాని మానవదేహము నొందలేరు. ఇది మనవారు కనిపెట్టిన చిత్రపద్ధతి. దక్షిణాయనమందు చనిపోయినవారికి పుణ్యలోకము లేదన్నమాట ఇదియె, దీనికర్థమేమన; దక్షిణాయనములో మృతి నొందిన జీవులందరును మేఘమండలముదాటి సూర్యమండలము వరకు బోజాలక on account of the greater density of Atmosphere భూసామీప్యమునందేయుండి, చంద్రికిరణప్రసారముచే మంచుక్రింద మారి ఆయా పచ్చిఆకులపై జేరి కంబళిపురుగు మొదలగు జన్మము లను వెంటనే యెత్తుదురు. మృజ్జలవాయు సంయోగమయ్యేనేని విత్త నము మొలవకమానదు. పనసపండులోని గింజలును, గుమ్మడికాయ లోని గింజలును, యింటిలోదాచిన పెండలపు తలకాయలనుగూడ మొలచుట మనము చూచుచునేయున్నాము. కనుక అట్టి పాపకాల మరణము రాకుండగ మిమ్ములను మీరే కాపాడుకోనవలయునని హెచ్చరించుచున్నాను. ఇందుకు సంసారపరిత్యాగమక్కరలేదు. అడవులలోకి వెళ్ళనక్కరలేదు. భోజనముఖమాని ఉపవాసములుండ నక్కరలేదు. గురువును వెతుకుతూ దేశములందంతటను తిరుగనక్క రలేదు. కష్టపడి సంపాదించుకొనినదంతయు ఇతరులకు పంచిపెట్టి

నక్కఱలేదు. మనన మొక్కటి సన్మార్గప్రవర్తనమొక్కటియు నున్నచాలును. కావలసినవన్ని వాటిఅంతటఅవెవచ్చును ఏదియు తరువాయియుండచాలదు. ఇదియె రాజయోగము.

ఏకం జ్ఞానమలం క్రియా సఫలదా ఇత్యాహవిజ్ఞానవా
న్కర్మైవాఖిల మీప్సితం వితరతీత్యన్యఃపునః కర్మఠః
పక్షౌద్వౌ శకునేరివోర్ధ్వగమనే చావశ్యకేద్వేనృణాం
శ్రీరామం గురురాదువాచవిశదం తేనాశ్రయె త్వామహం॥

జ్ఞానమొక్కటియె చాలునని జ్ఞాని యనుచున్నాడు కర్మలే సకలార్థసిద్ధిని గలుగజేయుచున్నవని కర్మఠుఁడనుచున్నాఁడు. కర్మ, జ్ఞానములు రెండును పక్షికి రెండు రెక్కలవలె నుపచరించుచున్నవని శ్రీరామునకు వసిష్ఠమహర్షి యుపదేశించెను. ఉభాభ్యామేవపక్షా భ్యాంయథాఖె పక్షిణాంగతిః। తథైవ జ్ఞానకర్మభ్యాం జాయతేపర మంపదం॥ గనుక నేనేమి చేయవలయునో తోపకున్నది కాన నిన్నే సదాసేవింతును. నిశ్చయజ్ఞానమొక్కటియె చాలును. కాని అట్టి నిశ్చయజ్ఞాన మెవరికికలదు! "అకృత్వావృత్తివిలయంచాఽభూత్వా బ్రహ్మతత్స్వయం అహంబ్రహ్మేతి యోబ్రూయాజ్జిహ్వాంతస్య వికర్తయేత్॥ అనునట్లు వృత్తిశూన్యము చేసుకొననిదీ మేము బ్రహ్మ లమనుకొనువారి నాలుక కోసివేయవలయునని శాస్త్రము చెప్పు చున్నది.

ఏకాలంబనమానసాః పునరిదం ధిగ్మానవం దుస్తరం
హ్యావర్తం ప్రవిశంతి నాస్త్యపచితి స్తాభ్యామనుభాభ్యాంవినా।
యేషామేకమపీహ నాస్త్యసకృదావృత్యా మ్రియంతేధ్రువం
ఛందోగా స్సతతంబ్రువంతి కిమహో! కింమెగతిః పావని! 84

కర్మశూన్యులైన జ్ఞానియు, జ్ఞానశూన్యులైన కార్మికుఁడును తిరుగ మానవజన్మమొందుచున్నారని శాస్త్రమున్నది. ఎవరికి గర్మ

జ్ఞానములు రెండును లేవో వారు నిరంతరము క్రిమి కీటకములవలె పుట్టుచుఁ జచ్చుచు నుందురని ఛాందోగ్య శ్రుతి చెప్పుచున్నదే ఛా॥ శృతిః;— అథైతయోఃపథోర్నకతరేణచతా నీమాని క్షుద్రాణ్యసకృదావృత్తీనిభూతాని అనినట్లు వారు పుట్టుచు గిట్టుచుందురు. కనుక ఏమియు యెఱుగని నాకేమి సాధనము!

విజ్ఞానం శ్రవణేన నైవ వివిదుషో స్సంజాయతే నోఽధికం
జిజ్ఞాస్యఽస్వయమేవతత్తుమననై ర్యద్యద్దుఃఖభ్యశ్శ్రితం
అభ్యాసేన ఘనాంతరాయతుహీనం విద్రావ్యయోగాగ్నినా
నిర్బీజేన సమాధినా తదుదితం ప్రాప్నోతి నాఽవర్తతే॥ 35

శ్రవణమువలన పదార్థజ్ఞానము కలుగునుగాని అధికము కలుగనేరదు. (ఆత్మావా అరే ద్రష్టవ్య శ్రోతవ్యో మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః అశ్రవణము చేసినదానిని తాను మననము చేసుకొని నిశ్చయజ్ఞానమును బడయవలయు. పిమ్మట నిరంతరాభ్యాసముచేత యోగప్రభావము కలవాఁడై యంతరాయములను బాపుకొని పునరావృత్తి రహితమైన స్థితిని బొందగలడుగాని కేవల శ్రవణముచే నెవరికిని మోక్షము కలుగగలదని యనుకొనకూడదు. కపిలః— నశ్రవణమాత్రాత్ తత్సిద్ధి రనాదివాసనాయా బలవత్వాత్ అనగా అనాద్యవిద్యావాసన బలముగ నుండునుగాన దాని నాశమునకై తీవ్రప్రయత్నము చేయవలెనుగాని వేరుదారిలేదని ఖండనగ చెప్పియున్నారు. అయిన లోకములో కొంతమంది మహానుభావులు 'గర్భ ఏవశయానస్సన్వామదేవోఽవబుద్ధవాన్' అని విద్యారణ్యులు జెప్పినారు. దానికర్థమేమన! వారు పూర్వజన్మమందు జేసిన తపోబలముచే నిట్టి జ్ఞానసిద్ధి కలుగ గలదని శంకరభగవానుడు వారి సర్వవేదాంతసిద్ధాంతసారసంగ్రహమందు స్పష్టపరచియున్నారు. కనుకయేదోవక జన్మమందు తీవ్రమైన అభ్యాసము, చేయనివారి కేమియును

గలుగనేరదు. ఇదిన్ని గాక నిత్యము పాఠశాలలయందు చదువుకొనుచున్న విద్యార్థులలో సహితము ఎవరెంత తీవ్రకృషిచేయుదురో వారంతవిద్యాధికులగుచున్నారు. అట్టి శ్రద్ధలేనివారు మూర్ఖులగుచున్నారు.

అయిన నిది ద్వైతమా! అద్వైతమా! యను సందేహానివృత్తికై ముందు వివరించుచున్నాను. ఇందుదహరించబడిన యోగశాస్త్రము, మంత్రశాస్త్రము రెండురెక్కలవలె అభ్యాసకులకు, విహంగమమార్గమున వెళ్లుటకుపచరించగలవు. గాని అవి లేకపోయినవారికుత్తమగతి కలుగదని నేననను. వారునుపిపీలికామార్గముగా వెళ్లగలరు గాని, ఇంతశీఘ్రముగ ఫలించునదికాదు.

ద్వైతంత త్తదుపాసనంహిసతతం చాహంగ్రహేస్త్య స్మితా
సంప్రజ్ఞాతమిదం వికల్పసహితం మిశ్రం చతాత్కాలికం। 36
ప్రాణేచాస్తమితె నకించిదపితద్బ్రహ్మైవ న బ్రహ్మవి
ద్ధ్యానాదిత్రితయంచనాస్తిహితదామాయాఽభవత్సామయా॥

ఉపాసనలయందుత్తమమైన, 'అహంగ్రహో' పాసనయందుగూడ అస్మిత (అనగా నేను ఉపాసించుచున్నానను జ్ఞానము) కలదు కనుకనే, దీనిని సంప్రజ్ఞాతసమాధియనియు, సవికల్పమనియునందురు. ఇందు, మిశ్రకుంభకమేగాని కేవలకుంభకసిద్ధిలేదనియు నిది తాత్కాలికమేగాని శాశ్వతముకాదనియుఁ జెప్పుదురు. ప్రాణవాయువుల స్తమించినవెనుక, కేవలబ్రహ్మమేకాని, బ్రహ్మవేత్తకాదు. అట్టి స్థితియందు ధ్యానము గాని, ధ్యాతగాని, ధ్యేయముగాని, వుండనేరదు. అప్పుడుమాయయేమాయెనన! అమయముకలదాయెనని తాత్పర్యము అనగా తొక్కఁబడిపోయెను. అనగా మాయ పాషాణాదులయందెట్లున్నదో అట్లుండును గాని నాశమగునని నాఅభిప్రాయముకాదు.

ఈఘట్టమందింకొక యనుభవముకూడ చెప్పెదను. ఏమన! ముందొకటిని, వెనుకొకటిని నిలువుటద్దములనుంచి వాటిమధ్యనున్న

మనుజుని ప్రతిబింబముల నంతములై యగుపడునట్లు మనోబుద్ధులనెడి అద్దములమధ్యనున్న యీజీవుడును ఎడతెగని కల్పనలనుజేసికొనుచు విరామములేని సంకల్పములతో పుట్టుచుండుననుటకు సందేహము లేదు. గనుక ముందు మానవులెల్లపుడును మనోబుద్ధులమనిరోధిం చుట ప్రియత్నించవలయును.

దీనికి సాధనమేమన, ముందు ప్రితిమానవుడును, బుద్ధినిహా రించుటకే ప్రియత్నించవలెను. బుద్ధినశించిన- కేవలమనస్సు పాప హేతువ కాజాలదు. ఎట్లన, పశువులు, ఆహారనిద్రిలుకలిగి, సంతా నమునుగూడ కనుచు జీవించుచుండుట మనము చూచుటలేదా! అటువలెనే ప్రారబ్ధ క్షయమైన వెనుక మానవుడు స్థూలదేహా పాతానంతరము క్రమముక్తుడగుటకు సందియములేదు. అటుపైని మనోనాశనము కూడ కలిగి కేవల జీవమాత్రావశేషుడై విదేహా ముక్తుడుకాగలడు. అనగా జీవము పోదు. మంగలమున పోసి వేయించిన గింజలకెట్లు మొలచు శక్తిలేదో అటువలెనే మనోనాశన మైనవెనుక జన్మరాహిత్యమగుట కావంతయు సందియములేదు.

మనస్సేశరీరబీజము —— శంకరులు శతశ్లోకియందు 'మనో బీజై రైతైః' అనిచెప్పియున్నారు గనుక దానినాశనమునకై సర్వదా పాటుపడుచుండవలెనుగాని మరియొకపనిలేదు.

మోక్షస్యాస్తి హిసాధనం శృణుతభో శ్రుత్యంతసారం వచః
సర్వేషామపి జన్మనాం భువిసదా హ్యేకం మనః కారణం
తచ్చేదేతి సవాసనం చవియతః పా్రిణైస్సమం స్పందతె
తత్రాప్రాణంధర కింభవేచ్ఛగగనాచ్ఛాన్యా ద్ధిశూన్యాంఖలు॥37

మోక్షమునకు సాధనభూతమైన శృతిసమ్మతమైన: మాట నొక్కదానిని శ్రిద్ధతో నాలకింపుడు. సమస్తమైన త్రివిధజన్మలకు మూలముకారణశరీరమె (అనగా మనస్సు) అది పూర్వజన్మకర్మ వాసనలతోగూడి పా్రిణములతో, గదలుచు నీవ్యాపారముల నన్ని

టిని జేయించుచున్నది. కనుక అట్టిమనస్సుయొక్క ప్రధానాంశమైన వాయువును, హరించిన దానిలో శేషించియుండు కేవలాకాశములో నుండి యేమియుబుట్టజాలదు. అనగామనస్సు, పంచీకరణవిభాగప్రకారము ఆకాశ + వాయువులయొక్క సమ్మేళనవలన బుట్టుచున్నది. గనుక అట్టిదానిలోని ప్రధానాంశమయిన వాయువును యోగబలముచేహరించిన ఆకాశముకూడ నశించును. అనగా శ్వాసలు నడచునంతవరకును మనఅంతరశక్తి పైకి పోవుచున్నదని యర్థము. దానినాపిన ఆవైభవమంతయు కనపరచగలదు. శ్వాసలు నడుచుటకు అనకాశములేనప్పుడు శ్వాసలెట్లాడగలవు? శ్వాసలాగినమరేమున్నది. మోక్షమునేకోరువారలీదారినే నడువవలయునుగాని వేఱుదారి యేది! 'నతస్యప్రాణాఉత్క్రామంతి అత్రైవసమవలీయంతె' అనుశృత్యను సారమయిన స్థితిపట్టనేరదు. ఇంతటి యుత్తమస్థితికి రాజాలనివారలైనను మార్గాంతరమందు దీక్షనుపూని పాటుపడి శమదమాదులు కలిగి సంచరించెడి యితర మతస్థులుకూడ ఇట్టి ఉత్తమపదవికి గ్రమముక్తులై రాగలరు అందులకేమాత్రమును సందేహములేదు. దీనికి నిదర్శనముకూడ మనశాస్త్రములే చెప్పుచున్నవి. శ్రుతిః 'రమణీయ చరణాః రమణీయాంయోని మాపద్యేరన్' అని దానియందలి చరణ శబ్దమునకు కార్ష్ణాజిని అనుమహర్షి స్వభావమని అర్థముచెప్పినట్లు వ్యాసమహర్షి తనబ్రహ్మసూత్రములయందుఁజెప్పియున్నారు. అందుకు నిదర్శనముగా మన మహమ్మదీయులలోను పాశ్చాత్యులలోనుకూడ నిట్టిమహానుభావులను చూచుచునేయున్నాము కనుక మనమతము సర్వమతసమ్మతమైనది గాని నుఱియొకటికాదు. ఒక్కబ్రాహ్మణులకేచెప్పబడినదిగాదు.

ఏతద్వైశ్రుతిచోదితం మమమతం నైతన్మతం నూతనం
ద్వైతంనాపి చతత్వవిద్భవ ముదాగ్రింధైరలం తాంస్త్యజ
స్వాంతర్జ్యోతిరవేహి శాంతమనసా విద్యుత్ప్రభాభాసురం 38
కాలంమాగమయ క్షణం గతమిదం నాయాతి మా త్యైవహి॥

శ్రుత్యనుసారమైన ప్రాచీన మతమే. నా యీపుస్తకమందలి మతము క్రొత్త మతమని భావింపఁగూడదు. యిది ద్వైతము మొదలైన మతములవలె మరియొక విరుద్ధమైన మతముకాదు. ప్రాజ్ఞులైనవారలందరును బ్రహ్మతత్త్వమును తెలిసికొనుటకు గ్రంథములను వదలి అందలి తత్త్వము మాత్రముగ్రహించి స్వాంతర్జ్యోతిని దెలిసికొని మెలకువతో సంచరించెదరు గాక. వృథా ప్రసంగములుమాని మతకక్షలను వదలి పాటుపడెదరుగాక! పోయినకాలము మరల రాజాలదు. ఈదారపుత్రాదులు మనలను ద్ధరించలేరు. 'ఉద్ధరేదాత్మనాత్మానం' అని చెప్పబడినది. వారినిమిత్తము సంసారసేవకులై, వారివారి జీవితమునంతటిని గడపివైచి, కొంప నాలుగుచూరులంటుకొన్న తరువాత చల్లార్చుటకు నూయి త్రవ్వుటకు బ్రయత్నించినవానివలె హాస్యాస్పదులై మెలఁగవలదు. మీమీఆయుర్దాయములో మీకున్న జాగ్రదవస్థయందు మీజీవునికి అధఃపతనము కాకుండపట్టుకొనుట కెంతకాలము పాటుపడుచుండిరో విమర్శచేసికొని జీవింపుఁడు గురువులైనవారలు మంచిచెడ్డలను బోధించెదరేకాని మోక్షమునుదాని నెవరును మిఠాయియుండవలె నోటికందిచ్చి తినిపించలేరు. మీమీఉత్తమాధమ గతులకు మీరే కారణముగాని దారపుత్రాదులు కారాజాలరు. అందుకొక్క నిదర్శనము జెప్పెదవినుడు. మేహారణము, వేసినమనుజునికి మత్తుమందివ్వక శస్త్రవైద్యము చేయవలసి వచ్చుచున్నది. అట్టితఱి నీబంధుజనమంతయు పెరటిలోగూర్చుని యేడ్వవలసినదేగాని దానికి వారేమైన సాయపడగలరా! కాబట్టి యట్టి దుస్థితికి రాకుండగ నీజాగ్రతలో నీవుండుము.

కాష్ఠేచాగ్నిరుదేతి తత్కథమహో! నిష్పేషితేమానవైః
సింధౌవా బడబానలోప్యసదృశై స్సంక్షోభితే మారుతైః

బ్రహ్మేదం పరిదృశ్యమాన మఖిలం త్వంచాఽసితత్త్వతః
స్వాంతశ క్తిమవేహి తీవ్రమనసై ర్గూఢా మఖండోజ్వలాం॥౩౨

కర్రను కర్రతో రాపాడించిన, నిప్పుపుట్టుచున్నది. నీటియందు విరుద్ధవాయువులయొక్క దెబ్బలవలన బడబానలముదయించుచున్నది అట్టితతి సర్వము బ్రహ్మమైనపుడు (సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ) ఆసర్వములోని వాడవేగదానీవు. శాస్త్రప్రకారము నీవాబ్రహ్మమె (తత్వమసి) అయితివికదా? అట్టితతి నీఅంతర్జోతిని తీవ్రమైనదీక్షతో సేవించితివేని నీనిజశక్తియొక్క సామర్థ్యమును నీకే తెలియును! ఇప్పుడు దీనిని ద్వైతమందురా! అద్వైతమందురా!

ద్వైతులస! రామోపాసనచేసినమాత్రినకాజాలరు. రామానుజ! అన్నమాత్రిన వైష్ణవులును కాజాలరు. ఉపాసకులందరును ద్వైతభావనతో నుపాసించుచున్నారుగాన అట్టివారలందరును ద్వైతులేకాని ఇతరులు కాజాలరు. ఉపాసనాదార్ఢ్యము కలిగి ద్వైతభావన నశించి సవికల్పసమాధిని జేరి సుఖించు పుణ్యపురుషులందరును విశిష్టాద్వైతులనదగుదురు. ' బ్రహ్మైవాహంనేహనానాస్తికించన ' యను శ్రుత్యుక్తరీతిని కేవల జడులై నిర్వికల్పసమాధినిజేరి సుఖించు మహానుభావులుగాని సభాస్థలియందు వాగ్వ్రియమునుచేయు పండితులందరును విభూతి ధారణమాత్రిన అద్వైతులెన్నటికిని కాజాలరు. అద్వైతికి మాటలులేవు. ఈసంగతి యోగవాసిష్టమందు రామచంద్రుడు వసిష్టుని నీవెవరని యడుగ నేమియుఁ జెప్పజాలక యూరకుండెను. అంతట రామచంద్రుడు తిర్గి ప్రశ్నింపగా, ' మౌనమేవోత్తరంతవ ' అనిచెప్పియున్నారు. అనగా, నీకుసమాధానముజెప్పక యూరకుండుటయే నీవడిగినదానికి సమాధానమని బదులు చెప్పెను. దాని యభిప్రాయమేమన! తాను బ్రహ్మనని యనిన, బ్రహ్మముః మాట్లాడునదికాదే! అందుకు తాను బ్రహ్మమెట్లని యనగలడు! ఇక నేను వశిష్టుననియనిన సర్వంబ్రహ్మమని బోధించుచు

వచ్చిన మహర్షి నేను వశిష్టునని జెప్పిన స్వవచన వ్యాఘాతమొచ్చు నని యోచించిరో, మానమే నీకు సమాధానమని దానికి ప్రత్యుత్తరముజెప్పెను. అద్వైతి యెట్లు మాటలాడగలడు? ఇట్లు ప్రతి సంగతిని మనమందరము భారత సోదరులమే, అయితే కొంతమంది మొదటితరగతి బడిపిల్లలు, కొంతమంది 2వ తరగతిపిల్లలు మరికొంత మంది 3వ తరగతివారలుగ నున్నాము. దీనికి కలహమెందులకు? ఈమూడవతరగతి వారలిప్పుడీలోకమందుండిరా! అట్లుండిన వారు సభాస్థలియందు నిలచి, మాట్లాడుదురా? మాటలాడువారందరును అద్వైతులు కాగలరా! గనుక యెవరికి తానుసారము వారలనుండనిచ్చి వారిమతానుసారముగ నడువనిచ్చిన,నదియె చాలునని నాసిద్ధాంతము. కులోచితధర్మపథమునువీడని సత్పురుషులందరును యేమతస్థులైనను నాకుంబూజ్యులేగాని సందేహములేదు. నీయందుగల నీచిచ్ఛక్తినా రాధించుకొని చిత్తస్థైర్యముగలిగి సర్వంబ్రహ్మమని తెలుసుకొని కారణశరీరనాశముచేసికొని యుండువానికి కలహమెందులకు. ఈపనిని జేసికొనుట కెవరికి సాధ్యపడదు? దీనికి మతభేదములెందులకు? ఇట్టి మహాసామ్రాజ్యవైభవము ననుభవించు పుణ్యపురుషులెక్కడలేరు! అట్టివార లేయజ్ఞములు, యోగములు జేసినారు! వాటిఅన్నిటితోను అందరకును నిమిత్తములేదు. మనపతంజలియు 'యధాభిమతధ్యానాద్వా' అని అనియున్నారు. దానికర్ధమేమన? వారి వారియిష్టానుసారము ధ్యానము చేయమనిరిగాని ధ్యానములేని ప్రసంగములుజేయమని యెవరును, యెక్కడను జెప్పియుండలేదు కనుగ ప్రాజ్ఞులగువారందరును కులోచితరీతిని మెలగవలయునని తాత్పర్యము. ఇంకొక నిదర్శనముకూడ జెప్పెద వినుడు! 'శుక్రహైఖుదా' అని జపించు మహామ్మదీయులునుగూడ ఉత్తమలోక ప్రాప్తి నొందుచున్నారుగాని చెడిపోనేరరు. ఏరూపకమైన కర్మయును యెన్నడును వ్యర్థము కాజాలదు.

యా నీరోదరబాష్పశక్తిరఖిలా యంత్రేషు సాదృశ్యతే
తాంత్రోజ్జృంభితశక్తిరేవ ఝడితి స్ఫూర్జత్యహీనప్రభా
శక్తేర్నైవపృథక్స్థితిః క్వచిదత స్సామేతి యాశీర్గ్యతే
సంతృణ్ణా ఖలుసర్వవస్తునివహే పర్ణేషు శంకుర్యథా॥ 40

ఇచ్చట సర్వవ్యాపకమైన శక్తిస్వరూపమునుజెప్పుచున్నాను. యింజనులకు (Steam) ఆవిరిని పంపెడు (Boiler) బోయిలరులో కాగుచుండెడు నుదకమందింత శక్తి కలదని యింజనులు చేయుచున్న పనులద్వారామనకు బోధయగుచున్నది. తామ్రతంతువులయం దింత శక్తి కలదని విద్యుద్దీపముల (Eletric lights) ద్వారా మనకు విశద పడుచున్నది. గాని శక్తి కెల్లెడలను, పదార్థమును వదలి ప్రత్యేకస్థితి కానవచ్చుటలేదు. అందువలననే తార్కికులును ‘ అప్రకాశకత్వ మేవజడత్వం అనియున్నారు. విద్యారణ్యులును 15 అ॥ 23 శ్లోక మందు ‘అసత్తాజాడ్యదుఃఖేద్వేమాయారూపంత్రయంత్విదం
అసత్తానరశృంగాదౌ జాడ్యంకాష్ఠ శిలాదిషు
ఘోరమూఢధియోర్దుఃఖమేవం మాయావిజృంభితా॥

వేదాంతులును—యా—మా—సామాయా అనగా, యేది లేదో అది మాయ యని పిలువబడుచున్నదని చెప్పినారు. దానికర్థ మేమన! శక్తి కెల్లపుడును పదార్థమునువీడి ప్రత్యేకస్థితి లేదన్నమాట గాని కేవలము లేదని తాత్పర్యముకాదు. మాయయు ననాదియే యని చెప్పబడినమాట అపసిద్ధాంతమగును గనుక దాని అర్థమిట్లు యుక్తియుక్తముగా చెప్పవలెనుగాని మనశృతుల కపార్థముచేయ రాదు. గనుక శక్తియు, సమస్తవస్తువులయందును పత్రమందు ఈ నెలవలె వ్యాపించి యున్నది. బ్రహ్మముతోకూడ వీడకనేయున్నది. గాని లేకపోలేదు. నీయందును అట్టిచిచ్ఛక్తి లేకపోలేదుగనుకనే నీయం తశ్శక్తినుపాశించుకొనుము.

తాంపాషాణనిభాం గుహోపరిగతాంమూలామవిద్యాంశనైః
క్షుద్రాత్తైశ్శుభకర్మభి శ్శకలవన్నిర్భిద్య తద్గహ్వరే
న్యస్తం స్వస్యధనం లభేత సుకృతీ కశ్చిత్సుఖం చాశ్నుతే 41
కేచిత్కామవనే చరంతిపశువ త్సంమోహితా మాయయా॥

ఆబ్రహ్మ గుహాయొక్క ముఖద్వారమందు పెద్ద పఱుగువలె నడ్డముగానున్న యీమూలా విద్యను శుభకర్మలను గునపములచే ముక్కలుచేసి ఆగుహాంతర్వర్తియగు బ్రహ్మమును పొందవలయునే గాని శుష్కాలాపములుచేసిన నేమిప్రయోజనము! అట్టి కర్మశీలుర గువారలే ఆయానంద వైభవము ననుభవించు చున్నారు గాని చాలమంది కోరికలనెడు నరణ్యమందు గడ్డితిని యిదియె సుఖమని భ్రాంతులై పశువులవలె చరించుచున్నారు.

ఇప్పుడు బ్రహ్మకర్మ సాధ్యముకాదు నిత్యసిద్ధవస్తువె యన్న సంగతిని వివరించుచున్నాను.

యాఽజానందఘనం పిధాయజగతాం దుఃఖం సృజత్యన్వహం
తామారాధ్య మహత్తరేణతపసా సంప్రాప్య తస్యాఃకృపాం
బ్రహ్మానందఘనో భవేదుపలవత్తిష్ఠేత్తనైవోపలః
సాధ్యంబ్రహ్మనకర్మభి స్సినతమా సాధ్యాజగన్మోహినీ॥42

శ్రుతిః— "అజామేకాంలోహితశుక్ల కృష్ణాంబహ్వీం ప్రజాంజనయంతీగ్ం సరూపాం" అనునట్లు యేత్రిగుణాత్మకమగు మాయ ఆనందఘనుడైన బ్రహ్మమునుకప్పి నానావిధ దుఃఖములను సృజించుచున్నదో ఆమెను, తీవ్రతపంబొనరించి ఆమెదయను సంపాదించి మరల తన ఆనందరూపమును బొంది 'పాషాణమువలెనుండి కల్పాంతరముండగలఁడు. శ్రుతిః— 'ఉపలవత్తిష్ఠేచ్ఛిద్యమానో పినకుప్యేతనకంపేత ' అనునట్లుండగలడు, అనగా బ్రహ్మము పాషా

ణతుల్యమని తేలుచున్నది. అట్లుకాదేని రాతితో సామ్యము శ్రుతి యందు చెప్పఁబడదు. ఈయంశమును శ్రీరాముడు వసిష్టమహర్షిని ప్రశ్నించినపుడు నీ క్రింద రీతి నాయన ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. మనకంటె పాషాణాదులున్నూ తరుగుల్మలతాదికమునూ అతిశయ ముకాదు. మనదే ఉత్కృష్టజన్మము. బుద్ధ్యాదింద్రియసంఘమంత ఉండినమీాదట వాటి దుశ్చేష్టలనడచినైచినగాని దాని సొగసు తెలి యదని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. కావున మనమట్టి ఇంద్రియావరోధ మును తప్పించుకొని బ్రహ్మానంద సుఖమును పొందవలయును. అందుచే మాయ కర్మలచే తొలగిపోవుచుగాని బ్రహ్మకర్మసాధ్యము కాదు. ఈసంగతినే శంకరభగవత్పాదాచార్యులవారు వారి సర్వ వేదాంతసిద్ధాంతసార సంగ్రహమందు నీరీతిని వ్రాసియున్నారు. ' ఉత్పాద్యమాప్యం సంస్కార్యం వికార్యంచ,చతుష్టయంచతుర్విధం కర్మసాధ్యం బ్రహ్మనైతచ్చతుర్విధం' మరిన్ని బ్రహ్మకర్మసాధ్యమని చెప్పగూడదు. కర్మలకు వినియోగము జెప్పకతప్పదు. ఇదియె క్లిష్ట సమస్య. దీనితత్వమెరిగినవారలే ప్రాజ్ఞులు. ఇదియె ఉపాసనాకాండ యందలి ప్రాశస్త్యము.

ఇందు జీవన్ముక్తవిదేహ ముక్తలక్షణములు జెప్పఁబడుచున్నవి.

ప్రాణాయస్యసముద్గతా స్తగగనం సూక్ష్మం శరీరంగతం
తస్యస్యాత్మనరేవ జన్మధనినాం గేహే శుచీనాం పునః
యస్యైతద్విలయం గతం హిపవనే ముక్తోవిదేహీభవే
చ్ఛిన్నోప్యత్ర నకంపితేహి జడవల్లీనస్తదా బ్రహ్మణి॥ 42

ఎవనిప్రాణము లాకాశమునకెగసి పోవునో వానితోబాటు సూక్ష్మశరీరముకూడ పోవునని చెప్పబడియున్నది. వ్యాససూత్రము తదంతరప్రతిపత్తౌరంహతి సంపరిష్వక్తః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యాం—అను నట్లు ప్రాణములు (సంపరిష్వక్తః అనగా కూడుకొని యర్థము)

సూక్ష్మశరీరముతోఁగూడి వెడలుచున్నవని తాత్పర్యము. అట్టివారికి త్రిగ్గిధనవంతుల పవిత్రకుటుంబ మందు జననము కలుగును. 'శుచీనాంశ్రీమతాంగేహే యోగభ్రష్టోభిజాయతే' అనిగూడ గీతావాక్యముకలదు. అట్లు ప్రాణోత్క్రమణము చేసుకున్నవారలు క్రమముక్తులగుదురుగాని సాక్షాన్ముక్తులు కానేరరని తాత్పర్యము. వారే జీవన్ముక్తులనబడుదురు. ఇక సాక్షాన్ముక్తులెవరన యెవరియొక్క ప్రాణములు యీశరీరమందులీనమైపోవునో వారిప్రాణములుత్క్రమించవు. వారికి పునఃజన్మము రానేరదు. వారే విదేహముక్తులగుచున్నారు. విదేహులనగా! విగతదేహధర్మము కలవారనికాని విగతదేహః ఆనగా పోయినదేహము కలవారగుదురనికాదు దగ్ధపటము వలెను భర్జితబీజమువలె వారిదేహముండునని విద్యారణ్యులుకూడ యీవిషయమును ఖండితముగాఁజెప్పియున్నారు. అట్టిస్థితి సంప్రాప్తమైనవెనుక అనగా నిర్వికల్పసమాధిలో జేరినవెనుక ఉచ్ఛ్వాసనిచ్ఛ్వాసములులేక తద్వారా ఆహారనిద్రాదికములులేక పాషాణమువలె తెగకొట్టినను గదలకయుండును. వారలేముక్తులు. ఇతరులందరు తత్వవేత్తలు గావచ్చునుగాని ముక్తులుమాత్రముకానేరరు.

విషాక్రమావిజితేంద్రియా స్సుకృతిన శ్చాత్మైకకామాస్సదా
బ్రహ్మీభూయ భవంతి శుష్కతృణవత్సంన్యస్య రాజ్యాదికం
ఏకెనైవహి వాంఛితేన సతతం దూయే నమేఽ న్యచ్ఛివె
సూక్ష్మందేహిమమావకాశ మధునా పశ్యామి జీవేశ్వరం॥44

ఇట్లుండ జితేంద్రియులగు మహానుభావులు రాజ్యాదికములనుకూడ త్యజించి కేవల బ్రహ్మలై సుఖమును బొందుచున్నారు. ఈనాజీవేశ్వరదర్శనము చేయవలయునను కోరిక యొకటి కలవాడనై చాలబాధనొందుచుంటిని. నాకొక కొంత నవకాశమీయవలయునని ఆపరదేవతను ప్రార్థించుచున్నాను. నాకికదెలియవలసినదిగాని పొందవలసినదిగాని ఎంతమాత్రమునులేదని నిశ్చయముగా తెలుసును

గాని ప్రారబ్ధవేగముచే నేమాత్రమును స్థిరచిత్తుడనను కాలేకుంటిని బ్రహ్మవేత్తకు నాకు బ్రహ్మతత్వము తెలియలేదేయనే విషయము గూడ నుండదు. అట్టిదుఃఖమున్న బ్రహ్మవేత్తయనిపించుకొనజాలడు.

కష్టంనైవహి వేదశాస్త్రపఠనం తతోప్యుపదేశః పరాక్
శిష్టాచారవిధింవిధాయ పశువ ద్గాత్రస్యవా పోషణం
కష్టాత్కష్టతరం యమాదిసహితప్రాణా నిలారాధనం
దృష్టేనష్టమతి స్తథా నహికలా పుణ్యైర్వినాలభ్యతే॥ 45

వేదశాస్త్రపఠనమందంత కష్టము కానరాదు. ఇతరులకుపదేశించుటలోను కష్టముకానరాదు. శిష్టాచారమునువదలి పశువువలె గాత్రపోషణచేసుకొనుట యందును గష్టములేదు. ఇక కష్టమేమనగా యమనియమమాసనాది అష్టాంగములతోడను గూడిన యోగాభ్యాసము కష్టతరమైనది. యమనియమాదులు యోగికి మిక్కిలి అవసరము ఎట్లనగా! రోగికెంత మంచిమందిచ్చినను గేదెపెరుగు, ఆవ, బచ్చలి, దివాస్వాపము నిషి యెట్లు వర్జములో అటువలెనే యోగికిన్ని యివిలేనిది యోగవైభవమేమియు గానరాదుకాని వీనితోను సాధకమొనరించు మహానుభావునికి యోగబలము దినదినప్రవర్థమానమై కనబడకమానదు. తరువాత (యదృశ్యంతన్నశ్యం) అన్నమాట మరువకుండు స్థితి కేవల పుణ్యపరిపాకముచేతగాని లభించనేరదు. యిందు మరియొక విశేషముగలదు. ఏమన ప్రాణవాయ్వారాధనయైనపిమ్మట, దృష్టేనష్టమతిః అనిచెప్పితి ఆమాటలకర్థమేమన! ప్రాణవాయువున నారాధించువారలకు అణిమాద్యష్టైశ్వర్యసిద్ధి బహుసులభమగును. అట్టిదానితో రమించుచు నుండక ముందునకు బ్రయత్నింపవలెనుగాని యీయవాంతరఫలములే యుత్కృష్టమైనవని యూహించి గారడీచేయుచు గాలము గడపకూడదు. అన్నిటిలోను తాను తెలుసుకొనినదానిని తాను ముందాచరించుట బహు

కష్టము. దీనిని నెవరికి బోధించిన నేమిబాధయున్నది! సమస్తమతముల వారలు దీనిని తెలుసుకొని అభ్యాసకులై Mesmerism, Hypnotism మొదలైన గారిడీచే జీవించు పాశ్చాత్యులను మనమెరుగుదుము. గనుక సర్వజనోపయోగమై యలరారునది మన ఆర్యమతమె. క్రైస్తవులు మొదలగువారివలె మనమతము ఇతరమతస్థులను వారివారి మతములను విడనాడి తమమతములోనికి రమ్మనమని యెన్నడును బోధించదు. వారివారిమతములో నుండియే వారువారు ముక్తులు కావచ్చునుగాని దీనికేమాత్రమును సందేహములేదు. ఈనామతము బ్రాహ్మణులను యజ్ఞోపవీతము తీసివేయమని చెప్పదు. శూద్రులను యజ్ఞోపవీత ధారణ చేయమనియు జెప్పదు. కాని అందరు సమస్థలగుటకు సాధనములను బహుస్పష్టముగ జెప్పగలదు. ఇందుకు నిదర్శనము, దక్షిణదేశమందు పుట్టి మాలవాడై ధన్యుడైన 'నందనుడును, మహమ్మదీయులలో కబీరును, మొదలగువారలనేకులు గలరు.

ఏతస్మాదిహజీవజా శ్శివమయా స్సృష్టా లతాభ్య స్స్మృతాః
తేషాంచాపి నరోత్తమ శ్శివతమ స్తస్మిన్ప్రధానం రజః
తజ్జిత్వాపిచ సాత్వికేన తపసా సత్వాధికస్సన్క్రమా
ద్బ్రహ్మానందరసైకపూర్ణజలధి స్స్యా న్నిస్తరంగః ప్రభుః॥46

సృష్టియందంతటను జీవజములు హెచ్చు వానిలో నరుడధికుడు. పుంలింగగ్రహణముచేయుటచే మగవారలింకను నధికమైన వారలనియుఁ జెప్పఁబడినది. నరునియందు రజోధిక్యము కాన్పించుచున్నది. పాషాణాదులు, తామసదోషదూషితములు. దానంజేసి ప్రాజ్ఞుడైనమానవుడు తనయందలి రజోగుణములను సాత్వికమైన తపస్సుచే నిర్మూలించి సాత్విక ప్రధానుడై బ్రహ్మానంద సముద్రుడై నిస్తరంగాంతరంగుడై, సమస్త చరాచర ప్రపంచమునకును ప్రభువై యుండనోపు.

ఇంత సుఖబోధకముగ శ్రుతులన్నియు ఘోషించుచుండ ద్వైతులమని కొందరును, విశిష్టాద్వైతులమని మరి కొందరును కలహించుటకు కారణమేమొ॰ నాకుఁదోపకున్నది. కాని ద్వైతమనునది ఉపాసకుల కుపాసనాకాలమందు చిత్తమేకాయత్తమై నిలుపుటకు సాధనమై ఉపచరించుచున్నది. ఉపాసనలన్నియు ద్వైతములు కావా! అభ్యాసదార్ఢ్యము కలిగిన పైని విశిష్టాద్వైతియగును. అనగా జీవన్ముక్తుడగును. అనగా తానుచేయు ఉపాసనలన్నియు ప్రిణవమై నిలచిపోవును. అట్టి స్థితి నిలబడిపోయి నిర్వికల్పక సమాధినిచేరి ప్రిణవముకూడ నశించి అద్వైత బ్రిహ్మసాక్షాత్కారము కలిగి విదేహముక్తుడగును. ఇవియన్నియు అద్వైత మతములోనివేగాని ఇతరములు కావు. అట్టి స్థితిలో మేము విరుద్ధ మతస్థులమని ఇతరులను నిందింపబూనిన వారికింకను దానియథార్థము తెలియ లేదని చింతింపవలయునేగాని బుద్ధిమంతులెవరును కలహింపగూడదు. ఇంకను ఇతరమైన యవనులు మొదలగువారలును ఇట్టివారలేగాని యెవరిని యెవరునూ కూడ నిందించకూడదనియె నాసిద్ధాంతము. వారివారి కులోచిత మర్యాదలలో దగిలి యోగ్యతగా మెలగు క్రైస్తవులందరును నాకు పూజ్యులే.

కర్మలయొక్క ఆవశ్యకత ఎంతవరకనగా!

యావద్జ్ఞానఘనో నశించతి జలం తాపత్రియాగ్నిభృశం
యావత్ఖాని చరంతి తాన్స్వవిషయాన్యావన్మనోధావతి 47
యావన్నాస్తమహైత్యహం జలనిధౌ బ్రిహ్మ మృషేశాశ్వతే
తావత్కర్మచరేత్సదా త్రికరణై ర్నాన్యోస్తి పంథాస్మృతః॥

ఇట్టి సాధకమెంతకాలము చేయవలయుననిన!

దానికుత్తరవును జెప్పుచున్నాను. ఆధ్యాత్మిక ఆధిభౌతిక ఆధిదైవికములనెడి తాపత్రియమందును జ్ఞానమేఘము, తన యమృత

వర్షముచే చల్లార్పలేదో యెంతవరకు ఇంద్రియములు విషయములను గూర్చి పరుగులిడుచుండునో యెంతవరకు మనస్సు దయించుచుండు నో యెంతవరకు నేనను బుద్ధి శాశ్వత బ్రహ్మానుభవ్రమందు మునింగి పోదో అంతవరకుఁ త్రికరణములచేతను కర్మలు చేసియే తీర వలెను. ఇంతకన్న వేఱుదారిలేదు.

అయితే యితరమార్గములన్నియు 'వ్రతనాముత్తమంవ్రతం' అని చెప్పినట్లు ఏదానికదియె యుత్కృష్టమని చెప్పియున్నారు. దాని తత్వమేమన! ఈకల్పించబడిన మంత్రశాస్త్రము, యోగశాస్త్రము, కర్మకాండయు, అద్వైతబ్రహ్మ సాక్షాత్కారమునకు సాధనములని తోఁచకమానదు. యెట్లనిన సంగీత పాటకునికి పక్కవాద్యములన్ని యు ఎట్లు హెచ్చరికజేయునో అటువలెనే ఈకర్మకలాపమంతయు అభ్యాసకునికి ఆవశ్యకమేగాని ఇందుగో నిరర్థకమైన దేదియునులేదు. అట్టిసాధకబలముగల మహానుభావుడు "పుంఖానుపుంఖవిషయేక్షణ తత్పరోపి బ్రహ్మావలోకనధియం నజహాతియోగీ, సంగీతభావలయ వాద్యవశం గతోపి మౌళిస్థకుంభ పరిరక్షణధీర్నటీవ॥ అనినట్లు దార పుత్రాదుల తోఁ క్రీడించుచున్నను కాకాక్షిన్యాయముగ తిర్గి వెంటనే వృత్తులను మరలించుకొనుచుండును. దీనికి మరియొకయుదాహరణ ముకూడ కలదు. యేమన! జ్ఞానులు వారివారి విలాసానుసారముగ చరించుచుందురు "కృష్ణోయోగీ శుకస్త్యాగీ జనకోరాజకర్మకృత్ వశిష్ఠఃకర్మకర్తాచ కర్కటీపిశితాశనః సర్వేషాంజ్ఞానామేకంతుతత్త్వ కర్మపృథక్ పృథక్" అని శిష్టసాంప్రదాయము కలదు గాని పెద్దలిట్లేల యాచరించిరనకూడదు.

ప్రత్యక్షా త్మలువస్తునిశ్చయమతిః కర్మాణినాపేక్షతే
కార్యం నశ్వరమేవకర్మజనితం బ్రహ్మైవపరోక్షంస్థిరం
కర్మధ్వస్తమఘంతి సత్వమఖిలం నాన్యం సముజ్జృంభతే
శక్తిః సైత్యవినాశినీ భువియాథా కృష్ణాభ్రకే పార్థివే॥ 48

"యథావస్తుయథాజ్ఞానం ప్రమాణేనవిజాయతే నాపేక్షతే చయత్కించత్కర్మవాయుక్తికౌశలం" అని శంకరభగవానులుచెప్పి నట్లు వస్తుజ్ఞానము, వస్తుసాక్షాత్కారమువలననే కలుగుచున్నది. కర్మ జనితమైన కార్యము లన్నియు నశించునవేకాని బ్రహ్మమాత్రము అపరోక్షమునను స్థిరమునయియున్నది. అదియెట్లు లభింపగలదనగా! కర్మలవలననే ఆయానస్తువులయందు గల సత్వమంతయు పైకుబు కును. ఎట్లన కేవలమృత్తికావిశేషమైన కాకిబంగారము శతపురపాక మయినదో పైత్యనాశనముచేయు దివ్యౌషధముగ క్రిందమారుట లేదా! దీనినే కృష్ణాభ్రకమని వాడుదురు.

స్వాంతస్థాం జగదాత్మికాం ద్విజవరాః కైశ్చిన్మకారాదిభిః
కామాంధాభవలంపటా అవిధినా త్వామర్చయంత్యన్వహం
తేనూనం శ్రుతిసమ్మతం తవమతం కుర్వంతి నిందాస్పదం
జాయంతేబహుపాపయోనిషు పునస్తైరద్యమానాః పునః 49

తనయందుండు నిజశక్తినారాధించుటకై వామాచారపరులై న కొంతమంది ఆభాగము సమగ్రముగ తెలుసుకొనజాలక ఆభాగ మందు జెప్పబడిన మకారపంచకములో వారికిష్టమయినవాటిని మా త్రమే గ్రహించి తమకహితమైనవాటిని వదిలి ఇచ్చవచ్చినట్లాచరిం చి వేదవిహితమయిన ఈతంత్రమును నిందపాలు జేయుచున్నారు. అందులకే వారాయాదుష్కృతముల ఫలమనుభవించుచు పుట్టుచు జచ్చుచున్నారు. శృతి॥ "అద్యమానాః స్వకర్మభిః" అనిఅరుః ణమందుగలదు. మంత్రశాస్త్రములో ఈవామాచారపద్ధతియు, దానిలోనిదూతీయాగమును బహుచిత్రమయినవి. ఇది మనుష్యమా త్రునకు సాధ్యముకాదుగనుక దీనినివదలి కౌళమార్గమందు బ్రవేశిం చితిని. వామాచారమయోగ్యమని నాఅభిప్రాయము కాదు.

సత్యం నస్తునదృశ్యతే నయనతో హ్యస్మింత్వభ్రసంధేర్బహి
ర్యాతానేవ బాంధవా శ్చవితథా నాకాయథా సన్మ్ముఖాః
న్యత్వస్సిద్ధరసే కిమంబ! కుతుకం జ్యేష్టాపి మాయాత్మికే! ౫౦
మాంచమామోహయమోహయాద్యలలితే సందర్శయాత్మేశ్వరం

వాస్తవముగా గండ్లయెదుటఁగనుపడుచుండు పడవ ప్రయాణమై కొంతదూరము పోవుసరికి, భూమ్యంత రేఖ Horizon దాటిపోయిన కనపడక పోవును. భూగోళశాస్త్రజ్ఞులు ఈ యుదాహరణమునే తీసుకొని భూమిగుండ్రముగ నున్నదనుటకుపపత్తిని గల్పించుకొనుచుండిరి. మరియు, క్రొత్తక్రొత్త పడవలా భూమ్యంత రేఖ దాటి లోపలకువచ్చి నిశ్చయముగ కండ్ల కగుపడుచున్నవి, అటులనే సిన్న లేని బాంధవులు నేడు వాస్తవముగ గండ్లకగుపడుచున్నారు. ఈభూమ్యంత రేఖవలె వున్న వస్తువుల నెంతమాత్రము గనఁబడనుండ చేయుచు లేనివానిఁగనబఱచి అల్లరిపెట్టుచు తలక్రిందులు చేయుటలో నీకేమి ఉత్సాహమమ్మా! తల్లీ ? నీవున్నూ బ్రహ్మగారితో పాటు పెద్దదానవే గనుక నన్నిలాగున మోసపుచ్చి చికాకుపెట్టక, నాజీవేశ్వర సందర్శనము కావింపుము. శంకరులు "మదస్మాకమనాదయః" అన్నట్లు మాయయు బ్రహ్మతో బుట్టినదేకాని క్రొత్తగవచ్చినది కాదు. అట్టి బ్రహ్మతో పాటుపుట్టి బ్రహ్మనుకూడ తన కిచ్చవచ్చినట్లు త్రిప్పుచున్నదే? అట్టిమాయ నతిక్రమించుట సుఖసాధ్యమా?. సాక్షాత్తు తాను బ్రహ్మమైనగాని, మాయ నతిక్రమించగలుగునా? బహుకష్టము

సౌభాగ్యంతవవిస్మృతం చిరతరం స్తుత్వర్హమేతచ్ఛివే!
గాఢంతరం పరిరభ్య తిష్ఠసి కథంసందర్శయాత్మేశ్వరం
యాచేనాహముమే! నకించిదపితం సంప్రాప్తకామోస్మ్యహం
దాతానైవ సతస్యహాస్తికిమపి స్థాణుస్తథా నిర్గుణః ౫౧

ఓహో! నీసౌభాగ్యమేమని చెప్పుదు! లోకమందు జిరకాలమునుండి వ్యాపకమైయున్నది. సరియె. అయితె యింతధృఢముగ నీ భర్తను కౌగలించుకొని కూర్చుంటివిదియేమి చిత్రము! ఒక్కసారి యాయనను నాకు గనబఱచుము. కనబఱచిన మాత్రిన నాయనను నేనేమియుఁ గోరను. ఏలనన! నేను సమస్తమునైన కోరికలను తీరినవాడను. నేనేమైన కోరిన నాయన యేమియు యిచ్చువాడు కాడు. ఆయన దేదియునులేదు. కేవలస్థాణువు,నిర్గుణుడునైయున్నాడు. గనుక నేనేమైనగోరినను లాభములేదుగావున నొక్కసారి యాయనను నాకగుపరచుము.

తద్విష్ణోహృదయం త్వదీయమభవ ద్గేహం పురాచంచలె!
దేహార్థేనచ తావకేన ఘటితం పశ్చాచ్ఛివస్యైవహి
కించైతత్సకలం తిరోహితమభూ ద్బ్రహ్మణి తద్బ్రహ్మణ 52
స్సాత్మందేహి మమావకాశ మధునాపశ్యామి జీవేశ్వరం.

ఏమి యీఅన్యాయము! పూర్వము విష్ణుమూర్తియొక్క ధర్మపత్నివై ఆయన హృదయము నాక్రమించితివి. తరువాత శివునియొక్క యర్ధాంగము నాక్రమించితివి.ఇప్పుడు బ్రహ్మను సర్వమును మ్రింగివైచితివి. నాకించుకంత యవకాశమీయరాదా! ఆయన నొకసారి చూడగోరుచున్నాను. యేమి నీకీ యుద్రేకము క్రమక్రమముగ హెచ్చుయినట్లు కనబడుచున్నదే !.

ధావత్యంబపరాంగ్ముఖాన్యణుమమైన్సర్వేంద్రియాణ్యాశుగైః
ప్రత్యాహారవిధౌ నచాస్మికుశలో ధ్యానం కధం? ధారణా
ప్రత్యావర్తయ కాతరోస్మి సకలాం జానామితె చాతురీం
త్వంవై చిత్రవిచిత్రనాటకనటీ త్వంవై జగన్మోహినీ॥ 53

శృతిః, పరాంచిఖాని వ్యతృణత్స్వయంభూః- అను రీతిని నా యింద్రియములన్నియు బ్రపంచముఖమై పరుగులిడుచున్నవి. వానిని

ప్రత్యాహారముచేయుటలో నేను సమర్థుడను కాజాలకున్నాను. ప్రత్యాహారమేలేనివానికి ధ్యానమెట్లు? ధారణయెట్లు? కావున జాల బయము నొందుచున్నాను. నీవు వానినిమరలించి యంతర్ముఖమగునట్లు చేయుము. నీచాతుర్యమంతయు నాకు సమగ్రముగఁ దెలియును. జగన్నాటక నటనమందు నటివై నీవు నడిపించుటలేదా! నీవేకాదా జగత్తునంతటిని మోహపుచ్చుచున్నదానవు.

త్రింశద్వత్సరశిక్షితాన్యపి కథం! సర్వేంద్రియాణ్యుత్సుకా 54
ధ్యానోన్ముక్త మహారయా ఇవశివే! శబ్దాహతాః పక్షిణః
ధావత్యేవహి పంచవింశతిగణం శాంతోస్మి నోమేసఖా
ప్రిహణ్యాస్త్వంబ! నిధేహితానికుశలం త్వత్పాదుకాపంజరే॥

ముప్పది వత్సరములనుండి నాయింద్రియములను విషయాదులనుండిమరలమని శిక్షించుచుంటిని. అప్పటికిని ధ్యానములోనుండి వదలిపెట్టిన వెంటనే, కరతాళధ్వనిచే నెగిరిపోయెడి పక్షులవలెనే విషయములను గూర్చి పరుగులిడుచున్నవి, ఇవి అన్నియు 25 గుంపుగజేరి నన్నల్లరి పెట్టుచున్నవి. నేనొంటిగానుంటిని. నాకితరులెవరున్ను సాయముచేయకున్నారు. కాని వానినన్నిటిని నీపాదుకాపంజరమందు నిచి నన్నల్లరిపెట్టకుండ చేయుమమ్మ! అట్లు చేసితివేని నాకిక నసాధ్యమేమున్నది! స్వస్వరూపాను సంధానముచేసికొనుచు నిర్వికల్పక సమాధినిజేరి శాశ్వత సుఖము నొందగలను. కనుక దానికంతకును నీవే సాధనభూతురాలవు తల్లీ!

మాలాం త్వల్లలితాంగకై ర్విరచితాంస్వీకృత్యత్రింశత్సమా
శుద్ధాఫంచదశీ మన్మైవజపితా కోట్యర్ధముత్కంఠయా
తృప్తిర్నాస్తి పథాకులేన లలితే! త్వంబ్రహ్మణ శ్శక్తిదా
శక్తింమే సమయేచ దేహిభువనం నోచేదశక్తంభవేత్॥ 55

ఇచట నాడుపాసనాపద్ధతి నంతయు వెల్లడించి నాకుంగల యాసక్తి నింక నాపరదేవతా సమక్షమందు వెల్లడించుచున్నాను. ఇంతవరకు, లోకములో నందరును స్వీకరించిన పద్ధతినంతటిని విడచి రుద్రాక్షమాలలు మొదలయిన మాలికలను, అక్షరమాలికనుగూడ విడిచి నీదివ్యాంగములమాలికనే సర్వోత్కృష్టమైనదిగ స్వీకరించి నామనస్సునకెట్టి ప్రయాసము కలిగినప్పటికి దానినెల్ల బహుశ్రమతోసహించుకొని ముప్పది సంవత్సరములనుండి నీదివ్యమంత్రమున అర్ధవత్తుగ దెలిసికొని అత్యాదరముతో నేటికి 65 లక్షలు తపమొనరించితిని ఈకుశలపథముతో నాకు దృష్టి కాలేదు. సమయాచారపద్ధతికి దగినశక్తి చాలకున్నది. కనుక నాకట్టిశక్తి నిమ్ము. అట్లునెద వేమనిన! నీవు బ్రహ్మకుగూడ శక్తి నిచ్చుదానవుకావా? అట్లు చేయనియెడల లోకమంతయు శక్తిశూన్యమైపోగలదు, శాస్త్రములన్నియు నబద్ధములైపోవును.

ఇందాపరదేవతయొక్క అంగములను మాలనుతీసుకొని జప మొనర్చితినని యంటిని. అందలిప్రశస్తిని జెప్పుచున్నాను.

కష్టంనైవ కరాంగులీషుగణనం రుద్రాక్షమాలాసు వా
కష్టం స్వాఽక్షరమాలికాసు మననం సృష్ట్యాదికైస్తైఃక్రమైః
నోచేచ్చిత్తవిహారమూర్తిఖిలసద్దివ్యాంగమాలాసు వా 56
హస్తాభ్యాం గమనం యథానసుకరం తీవ్రప్రయత్నాద్వినా

లోకములో జపముచేయుటకు విధానములనేకములు కలవు. వానిలోతమతమ చేతివ్రేళ్లపై లెక్కించుటయు రుద్రాక్షమాల, తులసీమాల, స్ఫటికపుపూసలమాల మొదలైన మాలికలనుదీసికొని జపించుటయు కష్టముకాదు. తనయందుగల షట్చక్రములయందును ప్రకాశించెడు నక్షరమాలతో జపించుట కష్టము, వానిలో సృష్టి క్రమమనియు స్థితిక్రమమనియు సంహారక్రమమనియు మూడు

విధముంబు సృష్టిక్రమమనగా! అంనమః, ఆంనమః, ఇంనమః,—ఈం నమః,— అని అకారాది క్షకారాంతము 50 వర్ణములనున్నూ ఉచ్చరించుచూ వెళ్ళి మరల అకారాది క్షకారాంత ముచ్చరించుచు గణనచేయుట సృష్టిక్రమము ! స్థితిక్రమమనగా! అకారాది క్షకారాంతము ఉచ్చరించి మరల క్షకారాది అకారాంత ముచ్చరించుట. సంహారక్రమమనగా! 6 చక్రములయందునుగల అక్షరములు ననులోమ విలోమముగను నుచ్చరించుట. ఇట్లుకాదేని తనచిత్త విహార మూర్తియగు దైవముయొక్క దివ్యాంగములయందు సంఖ్యానియమము చేసికొని లెక్కించుట. రెండుకాళ్లనున్నూ బై కెత్తి చేతులతో నడచుటవంటిది. ఇదిచాల దుస్తరము, దీనికై మానవులందరును విశేషానందముతో బాటుపడినగాని లభించనేరదు. రుద్రాక్షలతావళము పుచ్చుకొని జపించునంతకాలము వామనస్సు ధావనము చేయుట మానలేదు. తరువాత నీనిధానము స్ఫురించఁగా దీనితోనభ్యసించుచుంటిని, దీనివలనఁగాల సొగసుదనములు కానబడుచున్నవి. అభ్యాసనులు కానివారలకెంత చెప్పినను ఉపయోగములేదని యింతటితో విరమించెదను.

ధర్మోపార్జిత హేమరత్నఘటిత ప్రాసాదమధ్యేవస
న్యావజ్జన్మ సుఖంనయామి దివసా న్స్వస్మంత్రదీక్షాపరః
జిహ్వోపస్థకపాటకౌ తుళిధితౌ ద్వౌ తేనౌసంస్థాపితౌ
ద్వారం శతుసమావృతంచలలితే! శాంతిః కథంశాంభవి॥17

ధర్మోవిశ్వస్యజగతః ప్రతిష్ఠా—ధర్మేసర్వం ప్రతిష్ఠితం అను శ్రుత్యుక్తరీతిని స్వోచితధర్మమందు సమస్తమున్నూ గలదు గనుక, అట్టిధర్మముచే సంపాదింపఁబడిన బంగారు మేడయందాసీనుడనై నాకుఁదటస్థింపబోయెడు జన్మల నన్నిటియందును నీమంత్రదీక్షచేయువాడనై సుఖముగ దివసంబులు గడపగలవాఁడనగుదును. కానిదానికి

బహుశిథిలమైన జిహ్వోపస్థలనెడి రెండుగుమ్మములయందును రెండు తలుపులు కలవు. ద్వారము శత్రుసమావృతమై యున్నది. అట్టితత్తి నాకేమి నిలకడ కలుగఁగలదు! పృథివ్యాం యాని భూతాని జిహ్వోపస్థనిమిత్తకం అని ఉత్తరగీతావాక్యము. ఇంద్రియ సంఘాత మంత టిలోను జిహ్వోపస్థలు రెండేమిక్కిలి యనర్థదాయకములైనవి. గనుక వీనినే విశేషించిచెప్పినారు. ఇతరమైన జ్ఞానేంద్రియములవలన పాతక మేమున్నది! అవి విషయములను తెలిసికొనును. అనగా శ్రోత్రము, శబ్దశ్రవణము, చేయును. దీనిలో పాతకమేమున్నది! త్వక్, ఇది చల్ల దనము వేడిమి, మొదలగు వానిని తెలుసుకొనును. చక్షుః, ఇది రూపమును తెలుసుకొనును. అంతటిరూపజ్ఞానము కలిగినంతట నా మానవుడు వికృతిని పొందకపోయినప్పుడు పాతకమేమున్నది? ఇది యె దశవిధమన్మథావస్థలకును కారణము. దృఙ్మనస్సంగసంకల్పః జిహ్వా, ఇదియే యితరమైన ఇంద్రియములనన్నిటిని బోషించి అల్లరి బుట్టించుచున్నది. ఘ్రాణము వాసనలను దెలిసికొనును. ఇక కర్మేం ద్రియముల నాలోచించి చూతము వాక్, మాట్లాడును. అయితే అన్యదూషణ పాతకమె కాని ఉపస్థేంద్రియపాతకమంత యనర్థదా యకముకాదు పాణి, పాద, పాయ్వింద్రియములు, అంత ఘోరపా తకములను చేయగలవికావు. ఉపస్థేంద్రియమే తనకుఁగూడి రానియ నర్థసంపాదనచేయుచున్నది. జిహ్వేంద్రియముకన్నను పాతకహేతువ గుచున్నది. కనుక బుద్ధిమంతులగువారికింతకంటె విశదీకరించవలసిన జరుగురులేదని యింతటితో విరమించితి. ఇందలి పర్యవసానమేమన! ఉపస్థేంద్రియ చాపల్యమువంటిదే, జిహ్వేంద్రియ చాపల్యమును కనుక ఈరెంటిని నిరోధించుటావశ్యకము.

రుద్రా మాం బహురోదయంతి సతతం త్వంచాసి రుద్రప్రియా
మాం మాఖేదయ ఖేదయేతి సతతం ప్రఘ్రోహి తత్సన్నిధౌ
గాథాప్యస్తి పురాతనీచ భువనే సర్వార్థదే త్వంబికా
నాస్తాపీంద్రపదే మమాస్తి భవతా మేకం వచస్తద్వినా॥ 58

నమకభాష్యమందు రుద్రులు 11 గురని చెప్పఁబడినది. తద్వి భాగమెట్లనగా! జ్ఞానేంద్రియములు 5 ను కర్మేంద్రియములు 5 నుమన స్సొకటి పదకొండగుచున్నవి. ఇవియె రుద్రులని పిలవంబడుచున్నవి. రోదయంతీతి, రుద్రాః అనగా నేడ్పించునవి గనుక రుద్రులని వీనికిఁ బేరు. కనుక నివినన్ను మిక్కిలి యేడ్పించుచున్నవి. నీవు రుద్రుని భార్యవుగాన ఆయన సన్నిధానమునకు నిత్యము వెళ్ళెదవు గనుక నన్నింతగా నేడ్పించవలదని సిఫార్సు చేయవలెనని వేడుచున్నాను, అంతేగాని నాకింద్రియపదవి నీయవలయునని కోరుటలేదు. మరేకోరి కలును లేవు. నీవు వాక్సహాయముజేసిన చాలును.

> ఆనందాశ్రుపరిప్లుతాక్షియుగళ స్సానందరోమోద్గమో
> బ్రహ్మానందరసానుభూతపరవా న్విస్మారితక్ష్మాతలః
> క్షేత్రిజ్ఞం తమసఃపరం విరజసం మిత్రం చసంప్రాప్యహా
> ధ్యాయేహంద్రినాధకాంతిమధురా మానందసందోహినీం॥59

ఆనందాశ్రుపూర్ణలోచనుండనై ఆఆనందముచేగల్గిన గగు ర్పాటు కలవాఁడనై బ్రహ్మానంద రసావేశముచే మరచిన ప్రపంచ ముకలవాడనై సత్వస్వరూపుడగు క్షేత్రిజ్ఞుని బొందినవాడనై సూర్యు నికాంతివంటి కాంతిగలిగి యానందరసప్రోక్షణాదించుచున్న యూ పరదేవతను ధ్యానించుచున్నాను సమాధికి పూర్వావస్థ ఇట్టిది. ఈ స్థితి, యిట్టిపరిక్రమల సమానబరువుగల త్రాసువలెనుండును, అక్కడ అభ్యాసకులు విసుకుజెందక తీవ్రముగ నభ్యసించిరేని సమాధ్యవస్థ బహుసన్నిహితమైయుండును సూర్యుని కభిముఖమైన వక Lense భూతద్దము తనయందుప్రతిబింబించిన సూర్యకాంతిచే ఇతరపదార్థము లనెట్లు కాల్చగలదో అటులనే జ్ఞానసూర్యునకభిముఖమైన అంతఃకర ణము బుద్బుదప్రాయమైన. లోకమును కాల్చునన్న సందేహమేమున్న ది. ! ధ్యానమందిట్టి యద్భుతశక్తి కలదు. గనుక సిద సర్వోత్కృష్ట మైనది.

అభ్యాసైః పరిగృహ్యమూలకుహరా త్త్వాభీమశక్తిం శనై
ర్నీత్వామూర్ధ్ని నిధాయసంయమవశాదాప్నోతిసిద్ధింక్రమాత్
తస్మాద్యోగవిశారద శ్శివమయం ప్రాణంభజత్వాదరా
త్ప్రత్యగ్రూపచిదాత్మనః పరమితి స్వేచ్ఛాకృతింమంత్రవిత్ ॥60

నిత్యాభ్యాసపాటవము కలిగినయోగి మూలాధారశక్తిని సహ
స్రారమందుచేర్చి అణిమాద్యష్టసిద్ధులను బడయుచున్నాడు. అందు
వలన ప్రాణమేసర్వోత్కృష్టమైనదని అనుచున్నాడు ప్రత్యగ్రూపమై
న చిదాత్మకంటె వేరైనదని ఉపాసకుడు తన దైవమునునమ్మి సేవిం
చుచున్నాడు యోఽన్యాందేవతాముపాస్తె అన్యోసావన్యోహమస్మీతి
నసవేద యథాపశురేవసః—అట్టివాడు పశుతుల్యుడని శ్రుతి చెప్పు
చున్నది. ఉపాస్యోపాసకభేదమిక్కడ అభ్యాసదార్ఢ్యముచేమానవు లె
రుంగుదురు. ఈసంగతులన్నియు అభ్యాసకుని ఇష్టానుసారము సేవిం
చవచ్చును. కాని ఏమియుచేయక వ్యర్థాలాపములు చేయుచు కాల
ము గడపకూడదు.

అంగుష్టాకృతిమేత్య యస్తుదహరే శేతే యథా స్వీయయా
శక్త్యాచాపి విమోహితస్తదితితం చైతన్యమాత్మాభిదం
నిత్యం బుద్ధ మఖండ మద్భుతరసం సర్వేశ్వరంజ్ఞానినో 61
బ్రహ్మేత్యాహు రహంసమామి సకలాధారేతి తామీశ్వరీం

యేఆత్మతనస్వీయశక్తిచేగూడి అంగుష్టరూపమును దాల్చి
శ్రుతి॥ అంగుష్టమాత్రః పురుషః—నిత్య శుద్ధ బుద్ధ ముక్తస్వభావమై
చేతనరూపమై రాజిల్లుచున్నదో దానిని జ్ఞానులు బ్రహ్మమనుచు
న్నారు. దానినేనేను సర్వాధారశక్తియనుచున్నాను. All pervading
universal energy మంత్రశాస్త్రమునకును జ్ఞానశాస్త్రమునకును
సంబంధమిక్కడేయున్నది. 'తపసాబ్రహ్మవిజిజ్ఞాసస్వ' అని అన్నారు
గాన తపస్సుచేతనే బ్రహ్మను తెలుసుకోనగును

ఇటుపైని బ్రహ్మలక్షణములు చెప్పబడుచున్నవి

సత్యజ్ఞానసుఖాత్మకం హిభువనే బ్రహ్మత్రిధాభాసతే
సత్యే నైవశిలాదిషు స్ఫురతినై ద్వాభ్యాం చధీవృత్తిషు
శాంతేష్వేవ తపోధనేషు నియతం త్వేతత్త్రియం దృశ్యతే
సత్యంతజ్జడమేవ చేతతి సదా మాయా జగత్కారిణీ॥ 62

"సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మ" అను శ్రుత్యుక్తరీతిని బ్రహ్మ మూడువిధములుగ భాసించుచున్నది. శిలాదులయందు సత్యరూపుడై యున్నాడు — విద్యారణ్యుల పంచదశియందలి 15 వ దీపమందు — మృచ్ఛిలాదిషు సత్త్యైవవ్యజ్యతే నేతరద్వయం సత్తా చితిర్ద్వయంవ్యక్తం ధీవృత్తోర్ఘోరమూఢయోః శాంతవృత్తౌత్రియం వ్యక్తంమిశ్రం బ్రహ్మేద్ధమీరితం అని చెప్పియున్నారు ఆప్రకారము గ 3 లక్షణములును సర్వత్ర కనబడుటలేదు — ఘోరమూఢ వృత్తులుగల అస్మదాదులయందు సత్యజ్ఞానలక్షణములు రెండును భాసించుచున్నవి. శాంతవృత్తిగల తపోధనులయందు ఆనంద లక్షణము కూడ —నొకానొకప్పుడు భాసించుచున్నది. విద్యారణ్యః 15-13 నఘోరాసునమూఢాసు శాంతానుభవఈక్షతే శాంతాస్వపికదాచిత్క శ్చిత్సుఖానుభవఈక్ష్యతాం, దీనివలన—త్రికాలాబాధ్యమైనది సత్యత్వముతప్ప మరియొకటి కాజాలదు. గనుక సత్యమైనదెన్నడును జడమువలె మూకీభావమును బొందేయుండును కాని వికృతినిపొందునది కాదు. గనుక కేవలనిర్గుణబ్రహ్మ జడమె కాని చేతనముకాదు.

శుక్రంనాస్తిహి చేతనం తదపరం ప్రేక్షచ్చనో చేతనం
కించత్కాలమిమాతుచేతనదశా దృశ్యాన సర్వేష్వపి
ఆనందోపికదాచిదేవ మునిహృద్దేయోనసార్వత్రికః
సత్యం తజ్జడమేవ చేతతి సదా మాయా జగత్కారిణీ॥ 63

పురుషశరీరమందుత్పన్నమైన శుక్రము జడమే, పిత్రమును జడమె — ఈప్రాణములు శరీరమందు గదలుచున్నంతవరకె—యీ చేతనధర్మము, ఇట్టివారినిగురించియే, వ్యాసమహర్షి , హృద్యపేక్షయామనుష్యాధికారత్వాత్ = అనుసూత్రమందు మనుష్యులకొరకె యీశాస్త్రములనుపదేశించుచుంటినని వక్కాణించియున్నారు. ఆశాస్త్రమందు బ్రహ్మప్రకృతులయొక్క విమర్శనముతప్ప మరేమియు లేదు. నేనువ్యాసమహర్షికి వ్యతిరేకము జెప్పితినని దురభిప్రాయమును బుద్ధిమంతులెవరును బొందఁగూడదు. యిట్లనే బ్రహ్మయొక్క ఆనందవైభవమును మహాతపస్సంపన్నులైన మునీశ్వరులకేగాని యితరత్రస్ఫుటమగుటలేదు. కనుక శ్రుతియందు జెప్పఁబడిన యీమూడులక్షణములు నేకకాలమందు బ్రహ్మకు గానవచ్చుటలేదు. వక కాలమందొకటి మరివకచోట మరివకటిన్ని కనుపించుచున్నది. గనుక బ్రహ్మజడమని నేనుజేసిన సిద్ధాంతమునకు కొంత సమాధానము చెప్పవలసిన పూచీనాయందున్నది. గనుక కొలదిగ విస్తరించుచున్నాను. వ్యాసులవారును కపిలమహర్షియొక్క మతమునుఖండించిరనగా వారిపైని వీరికి ద్వేషభావమా!యనిన అట్లుకాదు. వారప్పుడువేయుచున్న అద్వైతపథమునకు కపిలుని మతము నిరీశ్వర వాదమగుటచే వారిని నిరాసచేసినారు. ఇదియునుంగాక పతంజలినికూడ ధిక్కరించినారు. వీరు ఈశ్వరుడని ఇంకొకని దెచ్చిపెట్టినారు. అందువలనవీరి ఉభయులను తీసివేసినారు. కాని వీరిని నిందించడపు తలంపుతో ఇట్లనినారని యనగూడదు. అట్లనేనేనును జగత్తుయందు బ్రహ్మయొక్క స్వరూపమెట్లున్నదన! దానిని విమర్శించుటలో ప్రకృతిని స్వాధీనముచేసుకొనిన బ్రహ్మము, జడముగాని చేతనముగాదని స్పష్టముగజెప్పితిని నాపుస్తకమందు జగద్విమర్శన, శాస్త్రవిమర్శనచేయబడినది. ఆసందర్భములో బ్రహ్మజడమేగాని చేతనమెంతమాత్రమునుగాదనిజెప్పితి, వ్యాసులు తమసూత్రములు మనుష్యులకొరకుబోధించుచు మనుష్యునియందు చేతనత్వమును పొందిన బ్రహ్మనుగురించి

అట్లుచెప్పిరిగాని వారికిని నామతమునకును ఎంతమాత్రమును భేధ మున్నదని బుద్ధిమంతులనుకొనగూడదు. పెద్దలు వ్రాసిన మాటల కన్నిటికిని సమరసచేయుటయే నాపుస్తకముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము గాని అన్యముకాదు. నా అభిప్రాయమును సాంతముగ విమర్శించి నన్ను మన్నించెదరని నమ్ముచున్నాను. బహ్మచేతనమనే యడల నిర్వికారత్వ సిద్ధికాచాలదు. శ్రుతులబద్ధమైపోతవి. అందులకు బ్రహ్మజడమనిన నిర్వికారుడు, నిస్సంగుడు, నిర్లెపుడు అనువిశేషముల న్నియు, సరిపోతవి. లేనియెడల అపసిద్ధాంతమైపోవును. స్పంద నిర్ణ యమందు నీవిషయము, బహు స్పష్టముగ జెప్పంబడినది. అట్లు గాక, చేతనమని వప్పుకునేయెడల, Majority లో జడత్వసిద్ధియాగు చున్నది. యెట్లనిన! అచేతనము జడమే, తరువాత ఆనందవైభవము కలిగినపైని, 'వృక్షఇవ' 'ఉపలఇవ' అనిస్థాణువులతో ఉపమా నము జెప్పిరిగాన, జడత్వమునకే Majority వచ్చుచున్నది. అందు లకు బ్రహ్మ జడమేకాని చేతనముకాదు. ఈఆనందలక్షణము జడమందువా యని శంకించిన శంకించవచ్చును అయితే జడమునకె అని అనినారుగాన, జడత్వమునకే మొగ్గుగలదని వప్పకొనకతప్పదు. గనుక బ్రహ్మము జడముగాని చేతనముకాచాలదు. చేతనధర్మము లన్నియు ప్రకృతివి. — బ్రహ్మనిర్వికారుడు.

యత్రైనాం పరిముహ్య తిష్టతి సుఖం కుడ్యాదికం స్యాజ్జడం
యత్రైషా స్ఫురతిస్ఫుటం బహువిధం తచ్చేతనంకీర్త్యతే
విష్టాయామపి కీటకాది జననం విద్యుచ్చమేఘోదరే
సత్యంతజ్జడమేవ చేతతి సదామాయా జగత్కారిణీ॥ 64

యేయేపదార్థములందు, శక్తి తిరోహితమై, బ్రహ్మముకేవల సత్య స్వరూపుడై యుండునో, యవి, గోడలు, మేడలు, పాషాణాదులు, జడములగుచున్నవి. అనగా జ్ఞానానాంద లక్షణ

ములు, తిరోహితమైనవని భావము. ఏపదార్థమందు — బ్రహ్మ అణగి మాయయొక్క విజృంభణము కాన్పించుచున్నదో అది చేతన పరిణామమును బొందుచున్నది. ఇది — పేడలో పురుగుల వలనఁ దెలియుచున్నది. ఆకాశమందు జేరిన మేఘమాలికలసంఘట్టనవలన, మెరుపులు, పిడుగులు, కూడ కలుగుచున్నవి. అది — ప్రచండవాయువులచే నన్యోన్యము విశేషముగ గుద్దుకొని — ఇట్టి విపరీతముల నొకప్పుడుకనపఱచుచున్నవి. దీనివలన సర్వపదార్థముల యందును బ్రహ్మయు, ఆయనశక్తియు, నెడతెగక, కలిసియే సర్వవ్యాపకమైయున్నట్లు తోపకమానదు. అందువలన — బ్రహ్మ సత్యమనియు — మాయ జగత్కారిణియనియు దిరిగి — ఇందు దుర్ఘహరింపబడినది. విద్యారణ్యః

ఉర్వ్యామప్యుదకేషు, చాప్యుదపతా వప్యస్తి చోష్ణద్యుతౌ వహ్నౌదిక్షువిదిక్షువాయు నభసో స్థిరవ్యక్ష్వతిర్యక్షుచ। అప్యంతర్బహిరస్తి సత్య సతివా సాశేష్వసా శేష్వపి।సర్వత్రాస్థిసదస్థికింబహునిగా త్వయ్యస్తి మయ్యస్థిచ॥ — ఇంకొక సంగతిగూడనున్నది. ఏమన ? అనందస్ఫూర్తిగల మహర్షులయందును మాయయొక్క విజృంభణము వారి తపోబలముచే నణచి వేయబడినదిగాని, శక్తిని నాశనమెవరు చేయగలరు!

బ్రహ్మేదం నపుమాన్నచాపియువతిర్నాన్యత్కి మప్యస్థితత్
ప్రత్యక్షం నితరాం పరోక్షమపినో కించాపరోక్షంస్థిరం 6౫
తామాలింగ్య నిజామజాం విధరభూ త్కర్తృత్వధర్మాంచిత
స్తాభ్యాం వ్యాప్తమిదం ప్రకాశతమసా మైక్యాంయధాచిత్రకం॥

ఈచెప్పబడిన బ్రహ్మ పురుషుడును కాడు, స్త్రీయునుకాదు మఱియొక తెలిసికొనదగిన పదార్థమున్నుగాదు. యెట్లులనగా ప్రత్యక్షమునుగాదు,పరోక్షమునుగాదు_ఇకనేమియనగానపరోక్షమెట్లగునో

అటులనేయున్నది. అట్లుండ దనసిజగుణము నాశ్రయించి యీసృష్టి సంతటినిజేయుచు విధి యనిపించుకొను చున్నాడు. ఆనిజగుణ విశిష్టుడైన, బ్రహ్మతోవ్యాపకమైన ప్రపంచ మెట్లున్నదనిన — నలుపు తెలుపు — Lights & Shades తో కూడి కాగితముమీద వ్రాయబడిన, బొమ్మవలె గనబడుచున్నది. Lights&Shades తీసివేసిన యెడల, ఆ ఫొటోగ్రాఫులో మతేమున్నది! కేవలము కాగితమే మిగులును. అటులనే యీబ్రహ్మశక్తులతో జగత్తంతయు గల్పింపబడినది. అనగా బ్రహ్మలేకపోయినను యేమియులేదు. శక్తి లేకపోయిన నేమియులేదు. అయితే ఇందు ప్రకాశతమసాం — అని బహువచన గ్రహణము చేయబడినది. దాని కర్థమే మనగా, Differences of lights & shades యుండినగాని యొక్కమాదిరి Light న్నూ యొక్కమాదిరి Shade ను నున్నంతమాత్రాన, యే బొమ్మకున్నూ relief రాదు solidity కనపడనేరదు. అందువలన బహువచన గ్రహణమావసరము. యీవిషయము చిత్రలేఖకుల Artists తప్ప నితరులకు దెలియదగినవిషయముకాదు. మాయాశబలితుడుకాని బ్రహ్మకు సృష్టించుదమన్న కోరిక ఏది ?

ఆనందాన్మానవానాం దశశతగుణితో శాశ్వతో బ్రహ్మణోద్ధః
తం త్వానందం విస్మృత్వా క్షయసి కిమురే! దుర్మతే! కాలమన్యైః
తుచ్ఛైస్సైరింద్రియార్థైః క్షణమపినహితే శర్మతద్భ్రాంతిరేవ
శ్రుత్వామద్వాక్యమస్మా ద్భజభజసతతంచిత్కళాంశర్మ దాత్రీం॥66

బ్రహ్మానందము మనుష్యానందముకన్న, చాలరెట్లెక్కువైనదని శృతి జెప్పుచున్నది. అట్టి ఆనందమునువీడి, ఓదుష్టమానసమా! నీవేల! నితరమైన తుచ్ఛపు గోరికల వెంటదగిలి కాలము గడుపుచుంటివి. అవి అన్నియు భ్రాంతికాని వేరుకాదు. గనుక నామాట విని, సమస్తమైనకోరికల నీయకలిగిన యీ పరదేవత నాశ్రయించు

మా! పరదేవతా కటాక్షము కలిగిన వెంటనే బ్రహ్మానందమేగాక, మరి వేఱేమున్నది, యస్యనో పశ్చిమం జన్మయదివాశంకరస్స్వయం। తేనైవ లభ్యతేవిద్యా శ్రీమత్పంచదశాక్షరీ॥ అని కలదు. ఇంతేగాక, శ్రీవిద్యోపాసకులకు, భుక్తియు, అంత్యమున ముక్తియు గూడ గలదని, వాడుక ప్రసిద్ధముగ నున్నది.

జీవస్యబ్రహ్మణోవా ప్రకృతిపురుషయో ర్నారమప్యంతరంతత్
బ్రహ్మైవేదం వివర్తం జగదివ సలిలా ద్భాతి తుంగోర్మిజాలం
తస్యైషాస్పందశక్తిః ప్రథిత గుణమయీ చేష్టతే తేనసాకం
భేత్తుంశక్యానతస్మాత్సురభి రివసుమాదేకమేవా ద్వితీయం॥ 67

జీవునికి, బ్రహ్మకునుగాని, 'జీవోబ్రహ్మైవనాఽపరః' — సాంఖ్యులు విభజించిన, ప్రకృతి పురుషులకుగాని, స్వల్పమైనను భేదములేదు. సముద్రమునుండి తరంగములు లేచుచున్నట్లు, బ్రహ్మము నుండి జగత్తంతయు లేచుచున్నది. ఇట్లుండ, శక్తి యేమిచేయుచున్నదన — ఆబ్రహ్మముతోగూడ చరించుచున్నదిగాని, పువ్వులనుండి, పరిమళమును, లవణమునుండి ఉప్పదనమును, బెల్లమునుంచి తీపిని, వేరుచేయ సాధ్యపడనట్లు, యాశక్తిని బ్రహ్మమునుండి వేఱుచేయసాధ్యపడదు. కావున నీబ్రహ్మశక్తులన్నవి, రెండు నొక్కటేగాని రెండెన్నడును కాజాలవు.

విష్ణుశ్శేతే భుజంగేనహికిము వలయా స్తాన్కపర్దీబిభర్తి
స్థాణోర్లింగం తథైవ స్మరహర సదనేమేఖలాచాస్యసూనోః
ధాత్రీభారం విధత్తే హరిరితి యదిదం భోగిరూపంజగత్యాం
మూలాధారస్థశక్తిః పరశివవనితా సైవసా సార్ధనారీ॥ 68

విష్ణుమూర్తి శేషశయ్యపై బవళించియున్నాడు. సాంబమూర్తియు, పాములనే కంకణములుగ ధరించి యున్నాడు. ఏమి! యొక్క కంకణమైన నెవ్వరైన నివ్వకపోతిరా! శివాలయములలోని లింగము

లన్నియు నాగాభరణమునునే ధరించినట్లు గనబడుచున్నవి. విఘ్నే శ్వరుని, మొలతాడుగగూడ, పామునే కట్టియున్నారు. భూభార మంతయు నాదిశేషువుపైనున్నట్లే ప్రసిద్ధికలదు. ఈపాము రూప ముగనుండునది, జగత్తునందున్నదేమి! మూలాధారసామీప్య మునం దున్న కుండలినీ శక్తిగాక మరేమున్నది! పపునశ్చరణ గాయత్రీపం చాంగమందు — సార్థత్రివ లయాంస్వయంభు లింగపరివేష్టినీం। ప్రసుప్త భుజగాకారాం అని జెప్పియున్నారు. దీనినేసర్పాకృతిగవర్ణించిరి.

కింన్వేతత్కమలం వదంతి నిలయం విష్ణోఃప్రియాయాశ్శుభం
కింన్వేతచ్చతురాననః కమలభూ ర్జాతోహ్యదంభోరుహాత్
కింతద్విష్ణుపదం ప్రమేయరహితం హృత్కోశమధ్యస్థితం
కించిన్నాన్యదితి స్మరామి లలితే సర్వంతదాధ్యాత్మికం॥ 69

లక్ష్మికి వాసస్థానము పద్మమనియు, బ్రహ్మకమలమునుండి యే ఉద్భవించెననియు హృదయాకాశము మేరలేదనిన్నీ చెప్పిన దంతయు, ఆధ్యాత్మికమనియే నేతలంచెద — మనపెద్దలు, అక్షరా భ్యాసకాలమందే పంచాక్షరీమంత్రమును, అక్షరములను ఉపదేశించు చున్నారు. వారేపనిజేసినను, ఏమాటాడినను, విశేషార్థముతోకూడి నవేగాని, నిరర్థకములైన వేయునులేవు. ఇంకను రామాయణకథ అంతయు, ఆధ్యాత్మికముగానే కల్పించబడినది. అట్లుకాదేని, దశర థుని, కుమారుడు దశకంఠుని సంహరించెననిన ఎట్లు సమన్వయిం చగలదు!

ఏతావద్విచితం మయాతి గహనం శాస్త్రం పురాణంతథా
ప్రాప్తంనైవతతోషితం యదుదితం శ్రీకృష్ణయోగీశ్వరైః
శాంతాత్మాహమహంస్వయం విదితవా నాత్మానమేవాత్మనా
నిర్మధ్యాస్మిభవతు తేపిగురవో మన్మార్గబద్ధాదరాః॥ 70

ఇంతవరకరణ్యపార్థియములగు శాస్త్రముల నన్నిటిని వెదకి చూచితిగాని శ్రీకృష్ణభగవానులచే అర్జునునకుప దేశింపబడిన దానికంటె నతిశయమైనదేమియు నాకగుపడలేదు. నేనేకాంతమునజేరి నా అంతరాత్మచేనాఆత్మస్వరూపమును తెలిసికొంటినిగాన, పెద్దలందరును నామార్గము నాదరించెదరుగాక! స్వయంకృషివలన దెలిసికొనిన విషయము మరచిపోదు, గాని కొంచమాలస్యమగును. ఐననేమి! ఇదియె ఉత్తమపద్ధతి. శృతి — నాయమాత్మాప్రవచనేన లభ్యః అనిగూడ గలదు.

ధన్యోహంకృతకృత్యఏవలలితే వాంఛానమేలోకికే
నూచేత్వామధునాథ వేద్యదిజను ర్ద్వేపేస్తు తేసన్నిధౌ
వేదాంతశ్రవణే నమేస్తిధిషణామంత్రేన యజ్ఞాదికే
త్వయ్యానందఘనే విశంతుసకలాబుద్ధ్యాదయ స్సాత్వికాః॥71

ఓలలితా? నేనింతవరకు నీయుపాసనచేసి ధన్యుడనైతిని. నాకేమాత్రము ఈలోకములో గానలసిన వాంఛలేమియునులేవు, కాని నాకింతమాత్రాన జన్మరాహిత్యమగునని నమ్మకములేదు. వేదాంత శ్రవణమందాసక్తి లేదు, మంత్రములక్కఱలేదు, యజ్ఞాదిక్రతువులు నే చేయలేను. కాని నాసమస్తవృత్తులును సాత్వికములైనవై నిన్నాశ్రయించియుండవలెనను కోరికకలదు. దానినిమాత్రము నీవనుగ్రహింపక తప్పదు. నీయనుగ్రహమును సంపాదించగలిగితినేని నాకు లోకములో నసాధ్యమేముండును!

దీనిరహస్యము మనము సమగ్రముగ తెలిసికొని, మనజీవితమును వ్యర్థముకాకుండగ కాపాడుకొనుచూ, సంసారమందేయుండి, సన్మార్గప్రవర్తకులమై ఉత్తమగతినిపొందుటకుప్రయత్నించవలయును. కర్మలను కర్మలే సంహరించవలయునుగాని మరివకలాగున సాధ్యముకాదు. అయితే 'జ్ఞానాగ్ని స్సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతే' అని చెప్పినదాని కర్థమేమన! జ్ఞానమనగా! శాస్త్రజ్ఞానముకాదు. సర్వం

బ్రహ్మమనే నిశ్చయజ్ఞానమని తాత్పర్యము. అట్టి జ్ఞానోదయము కలవారలై, పాషాణమువలెనున్న మహానుభావునికి ప్రారబ్ధమేది! కర్మయేది! నేననేజ్ఞానమేది! మనస్సేది! అట్టిస్థితి వచ్చేవరకునూ కర్మలను వదలకూడదు. ఇట్టిస్థితిని పొందుటకే, ఈగ్రంథారంభశ్లోకమందు 'శ్రీమాతా' అని వక్కాణించి ప్రారంభించితి. లోకములో తల్లిదండ్రుల ఉభయులలోను, తల్లియే పిల్లలయందెక్కువ ప్రీతికలిగి యుండునుగాన ఈమెద్వారా, పాషాణప్రాయుడైన, బ్రహ్మమును జేరగోరితి. ఇందు నాయనుభవ మింకొక్క విషయమును జెప్పెద. ఏమన! ఒకానొకప్పుడు, నాముందుజన్మమేమిజేసెదవని మాపరదేవత నడుగ, ఆమె నాకిట్లుత్తరవునుజెప్పెను. నేను పూర్వము కర్కటక లగ్నజాతకునిగ నుంటిననియును, ముందు మేషలగ్నజాతకుడుగ పుట్టెదననియును, సూత్రప్రాయముగ జెప్పినది. దానిని పట్టి నేనిట్లూహించుకొంటిని.

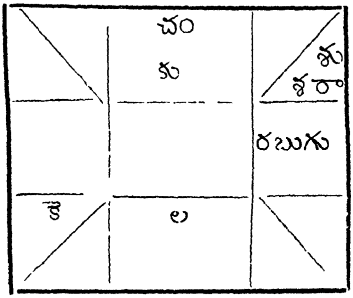

ప్రస్తుత మీజన్మయందు నాజాతకమిది. ఇందలి గ్రహస్థితి అంతయు ఇట్లేయుండి లగ్నములుమాత్రము మారుచుండినట్లు కనబడుచున్నది. ఆమారుటవలన కలిగిన విశేషములు నేను వ్రాసిన 'ఖేటకదర్శన' మందు వివరించబడినవి ఇందప్రస్తుతముగనుక నింతటితో విరమించితి.

ఇంతటి అభ్యాసదార్ఢ్యము కలిగినమీాదట ఇంకను 'త్వయ్యానందఘనే' అని యెందులకంటినన!

" When in the slippery paths of youth,
With heedless steps I ran,
Thine arm unseen conveyed me safe,
And led me up to man.

అని 'వర్డ్స్వర్తు' Wordsworth అనుపాశ్చాత్య మహాకవి జెప్పినట్లు నన్ను శైశవమారభ్య కాపాడుచూ వచ్చిన, నాయిష్ట దైవమును నేనెట్లు మరువగలుగుదును! గనుక నేనీమెనేనాజీవితాంతము వరకును, ముందుజన్మలయందునుగూడ నుపాశించుచుందును.

శృణ్వన్నిత్యమిదం ధునోతిదురితం నీచోపి ప్రాతఃక్రిమాత్
ధ్యాయం స్తత్పదపంకజే ప్రతిదినం శ్రేయః పదం చార్ఛతి
ఆహేద్ధం కుశలస్త్రిలింగమనుజః కౌండిన్యగోత్రోద్భవ
శ్రీమాన్జమ్మలమడక వంశతిలక శ్రీసూర్యనారాయణః॥ 72

ఈగ్రంథమును వినునట్టి పతితుడుకూడ, పాపమును బోగొట్టుకొని, క్రమముగ నాపరదేవతా పాదారవిందధ్యానముచేయుచు ఐహిక సుఖముల నన్నిటిని యథేచ్ఛగపొంది మోక్షమునుగూడ పొందగలడు.

అని, త్రిలింగదేస్థుడును కౌండిన్యసగోత్రసంభవుడును, జమ్మలమడక వంశజుడునైన సూర్యనారాయణ పలికెను.

ఇందు చెప్పబడిన విషయములలో కొన్ని తొందరబాటుమాటలున్నట్లు కనబడుచున్నవి. వాటిని, బుద్ధిశూన్యమై కేవలమనఃకల్పితములగు స్వప్నకాలములయందు మానవులు చేయు ప్రసంగముల వంటివని యూహించి నన్ను క్షమించెదరుగాక.

మరియు, శాస్త్రిసాంప్రదాయములలో నేమైన పొరబాట్లు న్న వుండవచ్చును. నేను మిక్కిలి అసంస్కారినిగాన వాటిని యుక్తి యుక్తముగ బోధచేసిన ముందు సవరణ చేసికొనుచున్నాను.

యావద్గ్రంధమిమంభూమ్యాంపఠేయు ర్విభుధా నరాః
తావత్తస్మాచ్ఛివంమేస్యా దితిమత్వా ప్రకాశితం॥ 73

ఎంతవరకు పెద్దలీ గ్రంధమును లోకములో పారాయణచేతురో చుందురో అంతవరకు నాకునుక్షేమము కలుగగలదనే విశ్వాసముయు దీనిని ప్రకటించుట కంగీకరించితి. నేనీగ్రంధ ప్రాస్తావిక శ్లోకములలో, పరదేవతాపదధ్యానమునువదలి పరుగులిడుచున్న నామనస్సును పట్టుటకు కళ్ళెములనుగా నీగ్రంధరచన చేయుచుంటినని మనవిచేసితి. అయితే ప్రకటించు టెందులకని, ఎవ్వరైనను ప్రశ్నించ వచ్చును. దానికిది యర్ధమని విశదపరచినాను.

ప్రమోదే వత్సరే మాఘే మమజన్మ దినే శుభే
జయత్యాం భానుసప్తమ్యాం ప్రమోదేన ప్రకాశితం॥ 74

చతుస్సాగరపర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్యశ్శుభంభవతు.

ఇతిమణిద్వీపం.

సమాప్తం.

ఈగ్రంథము మహిషూర్ గ్రామమున 1908 సంవత్సరములో ప్రారంభించబడి ప్రమోద సంవత్సర మాఘ శుద్ధ సప్తమి రోజున అనగా నాజన్మదినమైన రథసప్తమిరోజున పూర్తి చేయబడినది.

ఈగ్రంథమును ప్రకటించదలచి పండిత పరిష్కారము చేయించునపుడు పెద్దలందరును దీని కాంధ్రతాత్పర్యముకూడ నుండినగాని, ఉపయోగించదని చెప్పుటచే, దానికై యోచించుచుండ బ్రహ్మశ్రీ బుర్రా బాలకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు తామిూపనిని జేసెదమని పూనుకొని కడుశ్రద్ధనహించి అచిరకాలములో మాకిది పూర్తిచేసి ఇచ్చినందులకై వీరికి మాసంఘమువారు కృతజ్ఞతా పూర్వకమైన వందనముల నర్పించుచున్నారు.

ఇట్లు,

ప్రకాశకసంఘము.

JAMMALAMADAKA BROTHERS,

PUBLISHERS OF

Sri Lalita Grandha Mala Series,

Ramarao Peta.

COCANADA,

East Godavari District.

శ్రీ మత్పంచదశీస్తోత్రం

కల్యాణామృతవర్షిణీం కులపథధ్యానైక సంచారిణీం
కల్యాణాంబునిధిం కళావిలసితాం కందర్పసంజీవినీం।
కద్మారణ్యవిహారిణీం కువలయా వాసాం క్రితున్వాంసినీం
కాంతాం కర్మఫలప్రదాం హృదిసదా ధ్యాయామి కామేశ్వరీం॥

2

ఏకామేకరసాం తరంగకలితాం కామేనమానాంశివా
మేకాంతాధ్వర వేదికా హృతభుజా మేకాంతసంచారిణీం।
ఏతత్త్వద్బహుభేదబుద్ధిజననీ మేకాతపత్రోజ్జ్వలాం
ఏలాలాంఛిత వీటికాంచితముఖీ మేకారరూపాంభజే॥

3

ఈశాలింగనవిహ్వలాంగలతికా మీశత్వసంధాయినీం
ఈషద్రిక్తవిశాలనేత్రయుగళా మీశానశీమంతినీం।
ఈశానాది సురేంద్రవందితపదా మీశాం నమామీశ్వరీం
ఈక్షీత్రిమహామీడితాం పునరిమా మీడేజగద్బృంహికాం॥

4

లబ్ధబ్రహ్మపదాం లలాటనయనాం లావణ్యపాథోనిధిం
లబ్ధేశానమృదూరుయుగ్మశయనాం లంబోదరాంబాం సదా।
లాక్షాలాంఛిత పాదపద్మయుగళాం లజ్జానతాబ్జాననాం
లోలాక్షీం లలనాం స్మరామి లలితాం సిద్ధిర్భవేర్లాఘువీ॥

5

హ్రీంకారానలదగ్ధపాపనివహే హ్రీంకారపద్మాలయే
హ్రీంకారైక జపానుమోదవరదే హ్రీంకారబీజాభిధే।

హ్రీంకారాచ్ఛ సుజాత మౌక్తికమణే హ్రీంకారసౌదామిని
హ్రీంకారాంబుజభృంగికే నతిరియం హ్రీంహ్రీం నమో హ్రీంనమః॥

6

హంసే హంసరథాధిరూఢగమనే హర్యక్షయానప్రియే
హస్త్యశ్వాది పదాతికావిలసితే హంసాగ్ని సోమేక్షణే।
హాహాకారకృదుగ్రరాక్షసగణే హత్యాదిపాపాపహే
వందేత్వాం హరిణేక్షణే హరనుతే హానిర్నమే జాతుహే॥

7

సారాసారవిచక్షణే సహృదయే సర్వేశ్వరాలింగితే
సానందే సకలార్థదాయిని సుధా ధారాభివర్షప్రదే।
సంసారార్ణవతారణైకచతురే సంగీతలోలోద్యమే
సర్వోత్కృష్టపదప్రదాననిపుణే త్వాం నౌమి సిద్ధేశ్వరి॥

8

కంజాతాయతలోచనే కవికులత్రాణే క్వణత్కంకణే
కావ్యాలాపవినోద భాసురముఖే కాంతార్ధదేహాంచితే।
కోపాటోపవిదగ్ధశత్రునివహే కాంతామణే క్లీంనుతే
ధన్యస్త్వాంసముపైతి శాంతమనసా కంఖంనమః క్రోంనమః॥

9

హేరంబప్రసవిత్రిహాటకనిభే హృష్టాంతరంగేనమో
హేలాలాంఛితమందహంసగమనే హుంహుంకృతానీకిని।
హస్తన్యస్త సమస్తలోకనివహే హస్తాంబుజాబ్జేనమో
హాహావీజితచామరే హతతృషే హారాననేతేనమః॥

10

లీలామానుషవిగ్రహాం లఘుతరాం లంబోదరాహ్లాదితాం
లాభాలాభవివర్జితాం లయకరీం లక్ష్మీం లసత్పద్మినీం।
లోలేందీవరలాంఛితాం లవమనూద్దిష్టాగకూటత్రయీం
లబ్ధైశ్వర్యసమున్నతిం హృదిసదా వందేజగచ్చంద్రికాం॥

11

హ్రీంకారాద్రిగుహాప్రచండ నినదత్కంఠీరవే హ్రీంనమో
హ్రీంకారేభసమూహకేళికుతుకే హ్రీంకారచింతామణే।
హ్రీంకారాక్షరవందివందితపదే హ్రీంకారచింతాపరే
హ్రీంకారప్రసవిత్రి నౌమిసతతం హ్రీంహ్రీంనమో హ్రీంనమః॥

12

సర్వజ్ఞేసకలేష్టదేసురువిరే సర్వాత్మికే సర్వగే
సర్వానందకరే సమస్తజగదుత్పత్త్యాదిదక్షేనమః।
స్వాధ్యాయప్రిత్రిఫే సుమంగళకరే సౌందర్యరత్నాకరే
త్యక్త్వాన్యాన్శరణంగతోఽస్మి నసహే మాంపాహితాపత్రయాత్॥

13

కంసధ్వంసకరీం కృతాంతశమనీం కాకాసురోన్మూలినీం
కందర్పానలదర్పహాం క్రితునిభాం కామేశ హృద్భృంగికాం।
కల్లోలామృతసాగరైకనిలయాం కుందప్రసూనప్రభాం
కాళీంకామకళాం ప్రహృష్టమనసా త్వామర్చయామ్యుత్సుకః॥

14

లక్ష్మ్యాంలక్షణలక్షితాంగలతికాం లబ్ధాకృతిం భావయే
లంకానాయక నాశహేతుజననాం లబ్ధోన్నతిం చింతయే।
లీలాలాలస కామినీజననుతాం లోలేక్షణాం లాలయే
లింగాలింగినతత్పరాం లిపిముఖీం లాస్యప్రియామాశ్రయే॥

15

హ్రీంకారేందుకళావతంసరుచిరాం హ్రీంకారగానోత్సుకాం
హ్రీంకారాంబరభాస్వదర్కవిమలాం హ్రీంకారభూభృన్నిభాం।
హ్రీంకారదృమకోటరాంతరశుకీం హ్రీంకారకందాంకురాం
హ్రీంకారాదిసమస్తమంత్రజననీం హ్రీంహ్రీంనమో హ్రీంనమః॥

16

శ్రీమంత్రాక్షరమాలికాస్తవమిమం యోవాపఠత్యన్వహం
తస్గ్రే హేత్రిగుణాత్మికా శివతమా లక్ష్మీర్వసత్యాదరాత్।
జిహ్వాగ్రేచసరస్వతీ హృదిపునస్సర్వేశ్వరీ చిత్సుఖ
తద్గోత్రింసుఖమేధతే సుయశసా హ్యాచంద్రతారాగణం॥

Burdwan

1—9—22

ఈస్తోత్రము మంత్రతుల్యమైనదిగనుక గురుముఖతః ఉపదేశమును పొందిపఠించవలయును.

ఇచట పంచదశీ మంత్రముయొక్క ఔన్నత్యమును కొంత విశదపరచెద. ఏమన? ఇదియు గాయత్రీమంత్రముతో అక్షరముల లోను, మహిమలోనుగూడ తుల్యమైనదియె. ఎట్లన! గాయత్రియందు 24 అక్షరములు గలవు. పంచదశియని పేరు పెట్టుకొని 24 అక్షరముల నెట్లుధరించినదనిన?

పంచదశి = అనగా = 15 — దీనిలోని 3 బీజాక్షరములను తీసివేయుగా, 12 అక్షరములు మిగులును. ఈ ఒకొక్క బీజమందు 4 గేసి అక్షరములు గలవు 4 × 3 = 12 నూ,

మొదటివి—12 నూ, మొత్తం 24

అక్షరములగుచున్నవి=గాయత్రికి అర్థమేమన? బుద్ధివృత్తులను బాగు చేయుటయే దీనియందలి ఫలితము. దానితోనే సమస్తకార్యములును సిద్ధించగలవు. ఆఅర్థమునే శంకరభగవానులు పంచదశికిని జెప్పిరి గాన రెండును సమస్తవిధములా సమానములని వప్పుకొనక తప్పదు. గనుకదీనియందా మంత్రాక్షరములే ప్రతిశ్లోకమందు 10 దేశి కూర్చబడినవిగనుక మంత్రతుల్యముగ పఠించవలయునని యభిప్రాయము.

కామదహన స్తోత్రం

1

శంభోత్వం చతురాననోసి జగతాంప్రాణోసి భూతాధిపో
వ్యానస్త్వం కులపాలక స్స్మరహరో జీవేష్వపానాభిధః।
త్వద్రూపం ప్రణవాత్మకం శివకరం సేవే శివం దేహి మే
నోచేత్త్వచ్ఛివనామకం శివకరం వ్యర్థం యశ స్స్యాద్ధ్రువం॥

2

శంభో! తావకలోచనా నలశిఖా దగ్ధస్మరఃపామరః
సంజాతఃపునరప్యనూనబలవా న్నీగోఽభవత్తామసః।
వ్యర్థంవీర్యమహో! తవైవశృణుమే స్నిగ్ధం వచ సాంప్రతం
మూలంతస్యమనస్త దేవహరనో జాయేతలోకేపునః॥2

3

శంభో!పన్నగభూషణోఽపి గిళితం తత్కాలకూటంపురా
బాధంతే విషయేంద్రియా విషధరాధత్తుం సమర్థోనహి
తస్మాత్తాన్సకలాన్దదామి కృపయా స్వీకృత్యదుశ్చేష్టితా
న్నన్యం మాంకురుదేవదేవ! కరుణాసింధో! నమస్తేనమః॥ ౩

4

ఐశ్వర్యంతవసేవకాస్సురుచిరం నూనం లభంతేప్రభో!
కింభిక్షాశన మీశ్వరస్యతవహి యుక్తం నమృత్యుంజయ।
మద్దత్తం పరమామృతం హిమకరస్రస్తంయథేష్టం పిబ
పార్వత్యా గణనాయకప్రభృతిభి ర్మయ్యేవవాసంకురు॥ 4

5

కింతేమూర్ధ్ని జటాకలాపఉరగాః కంఠేకిమంగేష్వహో
కింతద్భస్మ కపాలభో[illegible]మిదం కింతే।దిగేవాంబరం।

ఆ!!జ్ఞాతంవిచినోషికుండలధరాం భార్యాంమనోన్మాదిత
స్నానేతేహృద శూలయే కులసతీ తుభ్యం దదామ్యేహిమాం॥

6

మాతంగీతవసుందరీ కథమహో! లింగాకృతిస్తే వపుః
పుత్రః కింను! గజాననస్సుఖతమా శయ్యాపరేతస్థలం।
తత్రాప్యున్నత సార్వభౌమపదవీం ప్రాప్నోషి విశ్వేశ్వర!
జ్ఞేయంనో మహిమాసురా సురగణైర్వందే పదంతేముదా॥ 6

7

కైలాసాద్రివిచిత్రచిత్రితమణి ప్రాసాదమధ్యస్థిత
స్ఫూర్జద్ధాటకరత్నమౌక్తిక లసచ్ఛయ్యాధి రూఢాం శివాం।
గాయంతీషు సురాంగనాసు మధురం వృత్తం కృతం యత్త్వయా
తేనస్త్రీగణలాలసస్త్వ మధునా మారప్రియ శ్శంకర!॥

8

యద్దక్షాధ్వరవంచనా నలహతా ప్రాణప్రియా సుందరీ
యత్తద్భస్మనిధాయమూర్ధ్ని విరహోద్భ్రాంతోసి సర్వాదిశః।
యత్రాప్యప్య కృతవాన్తపశ్చవిపినే ఘోరంసమాశ్శాశ్వతీః
తేనత్వంస్మరవంచితస్త్వమధునా నోవంచక త్ర్యంబక॥

9

శక్తిశ్చేత్తవభీశుకామహతకం నిర్మూలయక్షోభణం
భీమశ్చేచ్ఛిన తుచ్ఛకామహతకం లోకస్యసంక్షోభణం।
రుద్రశ్చేద్దహతుచ్ఛకామహతకం శాంతస్యవిద్వేషణం
శూలంచేద్ధనమస్తికామహతకం నామావశేషంకురు॥

10

కింకష్టం!సుమసాయకస్యహననం పంచైవతస్యేషవః
కింకష్టం! విజితస్యచేక్షుధనుషో నిర్వాసయారాత్ఖలం।

కింకష్టం! శుకసైనికావిశసనం భీమంపునర్దర్శయా
ద్రాంద్రాంద్రావయ నీచకామహతకం ప్రేతాలయం ప్రాపయ॥

11

ధిగ్జాల్మన్ప్రలాత్మకస్మరసదా గూఢం త్యజస్వా శుగా
న్క్రూంతద్యుద్ధమరే! పుమానసి యదద్రాగేహిమే సన్ముఖం।
నారాచాన్నబిభేమి పేలవతరా న్బాహ్వోర్బలం దర్శయా
క్లీబోనాస్మి కరోమి బాహుసమరం భీమోహమేహ్యేహిమాం॥

Burdwan 25—9—22

సమస్తేంద్రియ చాపల్యములలోను ఉపస్థేంద్రియ లౌల్య మేవిశేషానర్థదాయకమైనది గనుక ఆధ్యాత్మిక స్వరూపుడగు పరమ శివునిట్లు సదాస్తుతిచేయనగును.

— ——

శ్రీ లలితా గ్రంథమాలా రత్నములు

1. మణిద్వీపము.
2. ఖేటకదర్శనము.
3. అసందర్భసంధ్యాసందర్భము.
4. సాంఖ్యసూత్రములు.
5. వేదాంతసూత్రములు.
6. యోగసూత్రములు.
7. ధర్మసూత్రములు
8. సర్వవేదాంతసారసంగ్రహము
9. శతశ్లోకి.
10. ప్రౌఢానుభూతి.
11. యోగతారావళి.
12. హస్తామలక భాష్యము.
13. మనుస్మృతి.
14. సర్వదర్శన సంగ్రహము.
15. లలితోపాసన.

(8–12: శంకరభగవాను వ్రాసినవి.)

ఈ మొదలగునవన్నియును మూలముసహా ఆంధ్రతాత్పర్యతోకూడ సుకబోధకముగ నుండునటుల ప్రచురించబడును.